

Resimli
TARİH
MECMUASI

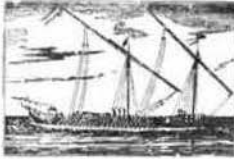
Beginci cilt

fihristi

ortada dikil

Okuyucularımızla Konuşma

Bu nüsha ile okuyucularımıza altmışıncı sayımızı da sunarak beşinci cildimizi de bu suretle ikmal etmiş oluyoruz.

Beş sene, her nüshasıyla daha kuvvetlenerek, en sevilmemiş tarih yazarlarıyla ressamımızın ve zengin resim arşivimizin himmetiyle meydana gelen ciltlerimizin zenginliği her müşkülpeşendi dahi memnun edecek bir mükemmeliyet arz etmiştir.

Biz, tarihimizin metni itibarıyla fakir addolunmayan milletlerimiz. Yani yalnız tarih yapmasını değil yazmasını da bildiğimizdir. Bu cihetten istifade edecek mehazlara malikiz ve bilgili arkadaşlarımız bunlardan hakkıyla istifade etmekte ve ettirmektedirler.

Resim cihetinden ise memleketimizde mevcudolanları tamamen elde ettiğimiz gibi yabancı memleketlerdeki mevcutları da taramış ve kısmen elde ederek kısmen de elde etmeye çalışmışızdır.

Okuyucularımızın alakası bizlere rehber oldukça her imkândan istifade teminine çalışacağımız meydandadır.

Altın cildimiz daha tecrübeli ve varlıklı bir mesainin meyvası olacaktır. Gelecek sayıyı sabırsızlıkla beklemelerini karilerimize tavsiye ederiz.

Resimli Tarih Mecmuası

Orjinal yazı ve resimlerimizin
her hakkı mahfuzdur

Sayı: 63 * Aralık 1934 *

Cilt: 5 * Fiyatı 100 Kr.

Her ayın başında çıkar * Sahibi ve umumi neşriyatı fillen idare eden : Server R. İskit * İdare evi: Cağaloğlu Himayel Etfal sokakı No. 4 * Posta kutusu No. 18, İstanbul * Telefon: 27098 * Fiyatı 100 kuruş, yıllık abonesi 10, altı aylık 5 liradır * Bu nüsha Murat Kerem diziminde dizilmiş ve Tar. Matbaasında basılmıştır * Kılıçlar Kenan Kılıçhanesinin, kapak baskısı San basımevinindir

D İ K K A T !

"Resimli Tarih Mecmuası"nın 1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19 ve 41 inci numaraları tükenmiştir.

Bu suretle birinci ve ikinci cilt koleksiyonları eksiktir. Üç ve dördüncü ciltlerden bir miktar mevcuttur.

Üçüncü cilt 15 lira, dördüncü cilt 16 liradır.

Peygamberler Tarihi

Yazan: Ragıp Akyavaş

Peygamber; insanlara Allah'tan haber verenlere ve bu yolda tebligatta bulunanlara denir. Din lisanında "nebd" veya "resul" de denilir, temiz türkçesi "yalvaç"tır.

İslâm İtikadına göre beşeriyet içinde Allahın intihabettiği bâzı kullar vahiy ve ilhama mazhar olmuşlardır. Bu gibi zevatın yaşadığı ise bir tarihi haktır.

İşte Cenabı Hakkın kendi ilâhî sırlarına muttali kıldığı bu güzide insanlara "Peygamber" deriz. Bunlar her bakımdan mâsum kimselerdir. Vazifeleri âdemoğullarına hayır ve şer yollarını göstermek, iyiyi ve güzeli öğretmek, onları irşadedip birbirlerine karşı faydalı bir hale koymaktır.

Tarih boyunca hiçbir kavim, hiçbir millet peygamberden hâli kalmamıştır. Peygamberlik müessesesi insanla beraber doğmuştur. Netekim ilk insan ilk peygamber olmuştur. Ondandır başlıyarak zaman zaman yeni peygamberler gönderilmiş ve bu silsilenin son müessesesi de Hazreti Muhammet olmuştur. Kuran'da peygamberlerin bir kısmının kimler oldukları, adları sanları açıkça bildirildikten sonra diğer bir âyette; "Bunlardan bir kısmını biz sana bildirdik, bazıları da bildirmedik" demek suretiyle hepsinin bundan ibaret olmadığı anlatılmak istenmiştir.

Peygamberler

İslâmî kaynaklardan öğrendiğimize göre; ilk peygamberlerle son peygamberler arasında yüz yirmi dört bin peygamber gelip geçmiştir. Hilkatten bugüne kadar milyonlarca yıl gözönünde tutulursa bu adet hiç fazla değildir. Bunların birçoğunun gömülü oldukları yerler de bellidir. Bu satırları yazan Suriye ve Filistin'in muhtelif mahallerinde birçoğunun mezarlarını görmüştür. Kur'anı Kerim'de isimleri tasrih edilen peygamberler, takriben memuriyetleri sıra-

siyle şunlardır: Âdem, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, Lût, İsmail, İshak, Yakup, Yusuf, Eyup, Şuayıp, Musa, Harun, Zülkifil, Davut, Süleyman, İlyas, İlyasa, Yunus, Zekeriya, Yahya, İsa, Muhammet.

Bunların hepsi yirmi beş zattır. Gerçi Kuran'da; Üzeyr, Lokman, Zülkarneyn isimleri de geçer, ama bunların peygamber oldukları muhakkak olmayıp İslâm ülemâsi arasında ihtilâflı kalmıştır.

Bu yirmi beş zâtın içinde beş zat vardır ki Kuran bunları pek öğmüştür. Bunlar, en başta Peygamberimiz olmak üzere Nuh, İbrahim, Musa ve İsa'dır. Bu beş kutlu yalvaç'ın şan ve azametlerinin yüksek tutulmasına

bilhassa itina edilmiş ve üzerlerine aldıkları dâvaları başarmak hususunda Allaha verdikleri sözü büyük bir irade ve azim ile tahakkuk ettirdiklerinden dolayı da kendilerine 'Ülül'-azim unvanı tevcih olunmuştur.

Kitaplar

Bu ilâhî haberciler içinden bâzılarına; vazifelerini ifa ederlerken vahiy ve ilham yoluyla "kitap" gönderilenler vardır. Bu kitaplardan "Zebur" ismini taşıyan Peygamber Davud'a, "Tevrat" Musa'ya, "İncil" İsa'ya ve en sonunda "Kuran" Hazreti Muhammed'e gönderilmiştir.

Kitap sahibi olmıyanlardan bâzılarına da din edebiyatında "suhuf" tâbir olunan fasiküller gönderilmiştir. Bu fasiküllerin mecmuunun 104 tane olduğunu ve meselâ bunlardan 30 adedinin İdris Peygambere, 10 tanesinin İbrahim Peygambere gönderildiğini hadis kıtıkları yazarlar. Bu suhuf, zamanına göre bâzi basit hukuk kaidelerinden, darbimesellerden, ahlâkî tavsiyelerden bahsettiği

gibi bâzi hayati bilgileri de ihtiva ediyormuş. Meselâ İdris'e gönderilenler içinde elbisenin nasıl dikileceği, yemeğin nasıl pişirileceği yazılı imiş. Öyle anlaşılıyor ki insan zekâsının ateşi bulunduğu devirde İdris, Peygamber o cemiyetin içinde yaşıyormuş. Belki de ateşi bulan da kendisidir.

Kendilerine kitap veya fasikül gönderilmeyenler de kendilerinden evvelki peygamberlere gönderilen kitap ve fasikül'lerin hükmüne tâbi olmuşlardır.

Şimdi bu kutlu yalvaçların, bu mubarek insanların şahsiyetlerini, hayatlarını, zamanlarında vukua gelen mühim vakaları kısaca gözden geçirelim.

İNSANIN YARADILIŞI VE UREMESİ

Adem (Beşeriyetin ilk babası): Mukaddes tarih diyor ki: Cenabı Hak yeri ve göğü altı günde yaratıktan sonra özenerek Adem'i de topraktan yarattı. Çamurdan yarattığı bu kalba kendi ruhundan hayat nefh etti. Ve bir güzel bahçe tertibederek Adem'i oraya yerleştirdi. Bu bahçenin akar suları, türlü meyvalı ağaçları, göze göndüle ferahlık veren çayırları çimenleri vardı. Adem babamız Allahın kendisine ihsan ettiği bu nimetler içinde gezip tozuyor, Rabbine hamdül şüânlar ediyordu. Günün birinde yoruldu, bol gölgeli bir kestante ağacının altında uyumaya başladı. Uyanınca başının ucunda bir güzel kadın gördü. Bu defa gördüğü bu mahlûkun karşısında şaşaladı. Onu getiren meleklere: "Bu kimdir, neyin nesidir?" diye sordu. "Bu bir kadındır ve adı Havva'dır. R a b b i n bunu, yalnız kalıncıya ve sana yardımcı olsun diye yarattı. Korkma, eti etinden, kemiği kemiğindedir. Şimdi bir çift olarak dileğinin gibi bu cennette yaşayınız, nimetlerinden bol bol istifade ediniz. Yalnız şu gördüğünüz ağaca yaklaşmayınız, meyvasından yemeyiniz. Şayet bu yasağı dinlemezseniz zalimlerden olur, ceza görürsünüz" dediler. Adem ile Havva yasak hıllına hareket etmeyeceklerine dair Tanrı'ya söz verdiler. Bu ağacın elma veya hurma olduğunu söyleyenler olduğu gibi incir diyenler de vardır.

Cennet: Acaba bu cennet nerede idi? Dünya ştaesinde bir yerde mi idi? Yoksa yeryüzünde mi idi? Bazı kaynaklar Filistin'de, bazıları da Hindistan'ın şimal taraflarında olduğunu kaydederler. En eski kaynak olan Tevrat: "Rab Allah, şark canibinde Aden'de bir bahçe tertibetti" diyor.

Bunlar bir katıyet ifade etmez, hep istidlâl (ôduction) yoluyla söylenmiştir. Bununla beraber İslâmî kaynaklar hilkatî Adem'in yeryüzünde olduğunda ittifak etmişlerdir.

Allah, meleklerle, kendi ruhundan yarattığı Adem'in kadir ve itibarını yükseltmek için, ona secde etmelerini emretti. Yalnız Adem'i y a r t m a z d a n evvel meleklerle, "Ne diyorsunuz?" diye damıştı. Melekler bu işe muhalefet ettiler ve dediler ki: "Biz senin şan ve azametini daima tebcil ediyoruz. Buna ne lüzum var? Kaldı ki bu Adem rahat durmaz; yeryüzünde fesat çıkarır, kan dökülmesine sebeb olur. Allah da onlara "Benim bildiğimi siz bilmezsiniz" dedi. Sözü gelişinden arada bir ç e k e m e m e z l i ğ i n mevcud olduğunu istidlâl et-

Hazreti Adem ve Havva

mek güç değil. Bununla beraber meleklerin cümlesi bu ilâhî fermana itaat ve inkıyaf gösterip Adem'e secde ettiler. Yalnız bunların en büyüğü olan "İblis" adındaki melek bu emre karşı direndi. Teklif gururu-na dokundu. Secde etmeyeceğini söyledi. Sebep olarak da, "Ben ondan aslım; bent atışın yarattın, Adem'i de süflî bir maddeden olan çamurdan yarattın" dedi ve kafa tuttu. Allah da emrine itaat etmiyen İblis'e, "Sen bundan sonra şeytânı recmısın,

defol buradan, çık cennetinden dışarı, Benim ve kâinatın lâneti üzerine olsun" dedi.

Bu derece kahr ve gazaba uğrıyan şeytan zaten çekemediği Adem ile Havva'yı büsbütün kıskanmaya başladı. Nail oldukları nimetleri ellerinden almayı, onları cennetten attırmayı düşündü. Ve bunun için kendini güzel renkli bir yılan şekline soktu ve böylece cennete girmeye muvaffak oldu ve bir kenarda ağlamaya başladı. Haline acıyan Adem ile Havva niçin ağladığını yılan sordular, Yılan cevap verdi: "Siz benim halime acımayın, kendi halinize acıyın. Ben sizin için ağlıyorum. Çünkü yakında siz de buradan koğulacaksınız. Bunun için size bir çare göstermeye geldim" dedi. "Nedir o çare?" dediler, "Yasak edilen o ağacın meyvasından yerseniz bu nimetler içinde kahr ve bu suretle ebedi hayata kavuşursunuz" cevabını verdi.

Bu riyakârane sözlere en evvelâ Havva kapıldı. Memnu ağaçtan bir meyva koparıp yedi, bir tane de kocasına verdi. Önce, Adem yemek istemedi. Fakat karısının ısrarına dayanamadı. Bu çok lezzetli meyvadan bir tane de o aldı yedi. Yer yemez korkunç bir acıya işitildi. Sedanın dehşetinden tiril tiril titremeye başladılar. Öyle ki üzerlerindeki elbise sıyrılıp yere düştü. Çırtıçıplak bir halde kaldılar. Utançlarından görülmesi ayıp olan yerlerini hemen birer incir yaprağı ile örttüler ve süratle oradan kaçmaya başladılar. Tanrı Adem'e sordu: "O meyvadan niçin yedin?" Adem, "Bana Havva yedirdi" dedi. "Niçin yedin ve yedirsin Havva?" sualine de Havva, "Beni yılan kandırdı" cevabını verdi.

Bunun üzerine Allah, şeytana: "Bunu yaptığın için cümle mahlûkatin en melûnu ve menfurunu sen olacaksın. Karnının üzerinde sürüneceksin ve müddeti ömründe toprak yiyeceksin, sen Âdemoğullarını topraklarından usatacaksın, onlar da senin başını ezecekler.

Sen ey Havva! Ağrı ve meşakkat ile çocuk doğuracaksın, her işinde kocana mahkûm kalacaksın ve o sana

Yukarıki tablo Adem'le Havva'nın Cennetten koğuluşunu, alttaki de dünyada buluştuklarından sonra çocuk sahibi olduklarını göstermektedir

hükmedecektir.

Ve sen ey Âdem! Yasak edilen ağaçtan yediğin için sen de yerden mışakkatle yiyeceksin. Yaratıldığın toprağa döneceğin güne kadar alnteri ile ekmek yiyeceksin, zira sen toprakam ve toprağa döneceksin" dedi.

Böyüce mahkeme ilâhiyede cezaları tâyin edilen Âdem ile Havva cennetten tardıolundular. Rivayete göre Âdem Serrendip adasına, Havva da Ciddede' de ikamete memur oldular. Âdem çok pişmanlık duydu, dövündü ağladı, yalvardı yakardı ve nihayet Allahın lütü keremine nail oldu, affedildi, "Mekke tarafına git!" diye kendisine vahyolundu. Kalktı oraya gitti. Havva da zaten o civarda oturuyordu. İkisi Ararat dağında birbirlerine kavuştular ve orada Zemzem suyunun başında yerleştiler, çocuk çocuk sahibi olmağa başladılar.

Yeryüzünde dö-külen ilk kan: Havva annemiz her batında biri erkek diğeri kız olmak üzere ikiz doğururdu. Bu suretle yirmi doğum yapmış ve en son doğum tek olmuştur. Bu tek gelen çocuk, babasının vefatından sonra peygamber olan Şit'tir. Birinci batında Kabil ile Eklîmya, ikinci batında da Habil ile Lebuda dünyaya gelmişlerdir. Kabil meyva devşirerek, Habil hayvan sürerek ailenin geçimini temine çalışıyorlardı. Evlenme zamanları gelince Âdem babamız kendisine gelen suhuf hükmünce, Kabil'in Lebuda ve Habil'in Eklîmya ile evlenmeleri gerektiğini söyledi. Fakat Kabil'in gözü daha güzel olan Eklîmya'da idi. Bu yüzden iki kardeş anlaşamadılar. Babalarının tavsiyesi ile Allahı hakem kıldılar ve bu maksatla birer kurban takdim ettiler. Habil'in kurbanı kabul olundu. Kabil'inki reddolundu. Hırsını yemeyen Kabil kuskançlık yüzünden kardeşinin başına bir çakmak taşı ile vurup öldürdü ve kızı alıp sonraları Yemeni taraflarına kaçtı.

Kafasına taşı yiyen Habil cansız bir halde yere seriliverince Kabil ile annesi Havva

şasırp kaldılar. Hiç görmedikleri, bildedikleri bir manzara... Kabil kardeşinin ce-

Yukarıki resimde Âdem ile Havva'nın tekrar butuşmalarına müsaade edildiğini, alttaki de Kabil'in kardeşi Habil'i öldürdüğünü tasvir etmektedir

sedinin başı ucunda ne yapacağını düşünüy-
dururken öteden iki karga peyda oldu.
Kargalar kavgaya tutuştular, biri düştü
öldü. Sağ kalan karga ayaklariyle topra-
ğı eşeledi, ölü kargayı gömdü, Kabil göz-
nün önünde geçen bu tablodan müteessir
oldu. Ben ne zavallı imişim, eyvahlar ol-
sun, benim şu karga kadar aldım yokmuş,
diye dövündü. Ve açtığı bir çukura karde-
şinin cesedini yerleştirip üzerini toprakla
örttü. Bu cinayetten çok müteessir olan
Adem ile Havva kalan çocuklarını da alıp

başka bir uzak diyara göçüp gittiler.

İdris: Adem'in torunudur. Mısır'da doğ-
muştur. Kendisine 30 suhuf nazil olmuş-
tur. Bu suhufta bazı astronomik malûmat
da varmış. İnsanlara zekât ve sadaka ver-
meyi ilk defa öğreten bu zattır. Kendisi
terzilik ile geçinirdi. Bu sebeple terzilerin
piri sayılır. İlk fırsatta kardeş katili olan
Kabil'i takibedip öldürdüğü söylenir. En
evvel kalemle yazı yazmak şerefini kazan-
mıştır. 365 sene yaşadığı rivayet edilir.

Bu tablo da Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdükten sonraki vaziyeti canlandırmaktadır.

TUFANIN SONRA İNSANLAR VE HAYVANLAR HAZRETİ NUH'LA BERABER GEMİDEN ÇIKARKEN

BEŞERİYETİN İKİNCİ ÜREMESİ

Nuh (Beşeriyetin ikinci babası): ÜMÜL-
azim peygamberdir. İdris'ten sonra mü-
btilvev makamını ihraz etmiştir. Nuh di-
yince hemen ardından aklımıza tufan gel-
ler. Tufan, küreî arzın geçirdiği büyük
devrelerden biridir. Bu devrede yaşayan
insanlar nedense işi azıtmışlar, işlerinde
birtakım cebbar ve haydutlar üremiş,
âlemi çığırından çıkarmışlar. Hazreti
Nuh'un, kavmini ıslah için yıllarca süren
ve büyük bir irade ve azim kuvvetinin
sarfını istilzam eden bir mücahede hayatı
vardır. Ne yaptıysa kavmini yola yatıra-
madı. Söz ve nâsihatlarına pek kulak asan
da olmadı. Maattecessüf böyle büyük bir
peygamberin oğlu da bu sapıkların ar-
asında bulundu/ordu.

Nihayet Nuh'a yâs geldi. Kavminin

beddua etti, duası kabul olundu. Azgınlı-
rın ceza gününün yakın olduğu ve ceza
nev'i vahiy yoluyla kendisine bildirildi. Der-
hal kendisinin ve kendisiyle birlikte iman
edenlerin selâmeti için bir gemi yapması
emrolundu ve gemiyi nasıl yapacağı da
tarif edildi. Gemi servi ağacından yapıla-
cak, ambarlı olacaktı. Birinci ambara in-
sanlar, ikincisine kuşlarla yirtici olmayan
hayvanlar, üçüncüsüne arslan, kaplan ve
buna benzer yırtıcılarla sürüngenler yerleş-
tirilecekti. Geminin uzunluğu 300, eni 50,
derinliği 30 zira' olacak, üç kapısı ve ay-
dınlık için pencereleri bulunacaktı.

Gelen ilâhî emirde: "Ya Nuh! Yeryüzün-
de insan ve hayvan nesillerinin sağ kal-
ması için seninle beraber her cins hay-
vandan hattâ ver hâşerelerinden dahi olan

erkek ve dişi olarak birer çift gemiye al!" denildi. Bunun üzerine Hazreti Nuh kırdı, uzak bir mahalde geminin omurgalarını kurmaya başladı. Bu esnada kavim ve kabilesinin ayakta-kımı da oradan gelip geçtikçe, "Din peygamber idin, bugün dülger mi oldun?" diye o büyük peygamberleriyle alay ederlerdi. O da, "Bizim de sizinle alay edeceğimiz gün uzak değildir, elbet Allah sabredenlerle beraberdir" diye cevap verirdi.

T u f a n : Nihayet ceza günü geldi, catti, yer yer tufan alâmetleri başladı. Or-

talığın suya gark olacağı belirdi. Sanki gök yarıldı, bütün dehşetiyle sular boşalıyordu. Dakikadan dakikaya artan bir

şiddetle yağan yağmur suları etrafı kapladı ve korkunç bir şekilde yükselmeğe başladı. Gemide her şey ve bütün mahlukat peygambere bir düşünce ile yerli yerine yerleştirilmişti.

Bundan başka Nuh'un çok sevdiği karısı ve oğulları Ham, Sam ve Yafes ve bunların karıları ve kendi kızları ve kavmi

Hazreti Nuh gemiyi inşa ederken

İçinden kendisine inanan sayılı mü'minler de yerlerini almışlar, Allah'a

hamdülisnalar ediyorlardı. Bu kıyamet arasında bir ara Nuh'un gözüne, sapıklardan olan oğlu Yam ilişti. Babalık şefkati galebe çaldı. Onu gemiye davet ettiyse de inatçı oğul babasının uzattığı bu müşfik eli kabul etmedi, reddetti. Akılca gemiye sığınmayı şururuna yediremedi; merak etme ben bir dağa kaçır kurtulum, dedi ve gemiye girmedi. Bu konuşma esnasında bir dalga geldi, aşı evladı sürükledi götürdü. Nuh kendini tutamadı, "Yârabbi bu benim oğlundur, bendendir. Sen merhametlilerin merhametlisin" diye yalvardı, fakat artık olan olmuştu. Nuh'un gemisi suların akıntısı ile gidiyor, dağ gibi dalgaları göğüsleyip duruyordu. O kadar ki, tufandan husule getirdiği sular yüksek dağları bile örtmüştü. Artık, burunda hayat nefesi olan mahlûkatın cümlesi mahvolmuş, yalnız Nuh ve gemidekilerin canı selâmette kalmıştı. Böylece sağ kalanlar seksen kişiden ibaretti.

Kıyametten bir nişane olan bu felâket yüz elli gün devam ettikten sonra ilâhî saltanatın şu mehabetli fermanı çıktı: "Ey arz, suyunu yut! ve ey sema, suyunu tut! Hud sûresi, âyet 44"

Filhal sular kesildi, güneş açıldı; emir ifa olunmuştu.

Güvercinin Müjdesi: Suların ne derece çekildiğini anlamak isteyen Hazreti Nuh gemiden evvelâ bir karga

uçurdu. Karga gitti, bulduğu leşlerden kendini alamadı ve gemiye dönmedi. Nuh Peygamber ona beddua etti. Bu sefer bir güvercin uçurdu. Akşam üzeri güvercin ağzında taze bir zeytin dalı olduğu halde gemiye döndü. Bu mübarek dal suların çekildiğine ve artık selâmete çıkıldığına bir işaretti. Gemi de bütün azamet ve şadetiyle karaya oturmuştu. Tevrat'a göre, gemi Ararat dağının üzerine oturmuştur. Kuran'da ise Cudi diye yazılır. Son günlerde arkeologlar da Nuh'un bu meşhur gemisini Ararat dağında aramışlardır. Bu ilmi istidlâl ile Kuran arasında bir mübâyenet mevcut olduğu, kanaatimizce, kolaylıkla iddia olunamaz. Zira Kuran geminin Ararat dağına oturduğunu inkâr etmiyor, sadece Cudi'ye oturdu diyor. Arapçada, "Cudi" kelimesi mutlak mânâda "dağ" demektir.

Güvercinin getirdiği müjde üzerine Nuh ve yanında bulunan insanlar ve hayvanlar karaya çıktılar. Allaha şükür secdesine vardılar, kurbanlar takdim ettiler. Gemi komanyasından ne kalıyorsa cümlesini bir kazana koydular ve aşure yapıp yediler (Bugünkü aşure geleneğinin kökü budur). Nuh, tufandan sonra 350 sene daha muammer oldu. Gemiye bindiği zaman 600 yaşında imiş, eski kaynaklar geminin 120 senede ikmal olduğunu haber veriyorlar.

İkinci üreme: Bugün dünya

Tufandan sonra Hazreti Nuh'la yamndakilerin sükran ibadetleri

yüzünde yaşayan insanlar, Nuh'un kendisiyle birlikte toprağa ayak basmaya muvafık olan üç oğlu, Hani, Sam ve Şaseten üremiştir. Babalarının ölümlerinden sonra Sam ve oğulları; Yemen, Hicaz ve Hindistan taraflarına, Ham ve oğulları; Afrika'nın muhtelif yerlerine, Yafes ve oğulları; İran, Türkistan ve Rum diyarına yerleştiler. Bu suretle yeryüzü ikinci defa olarak Nuh'un evlâtlarından üredi ve doldu. Bundan dolayı Hazreti Nuh, Âdem'den sonra insan neslinin ikinci babası olmuştur. İnsanlara bağ çubuğu dikmesini ve

üzüm yetiştirip bundan istifade edilmesini öğüten bu uluazım peygamberdir.

Hud : Arabistan yarımadasının güney sahilini teşkil eden Hadramevt ile korkunç Dehna çölü arasında sakin Âd kavmi içinde yetişti. Bu bölgeye Ahkaf deniyor. Hud Peygamberin zamanında bu havalide tarihin nadir kaydettiği bir kasırga âfeli zuhur etti. Asırlar yaşamış ağaçları kökünden sökülüp attı. İnsanları ve hayvanları gökyüzüne fırlattı, evleri yıktı, çatılarını uçurdu. Korkunç ölüm rüzgârı hemen hemen berhayat olarak kimseyi bırakmadı. Mukaddes tarih diyor ki, bu felâket sapık Âd kavmine Allahın şiddetli bir azabı idi.

Salih : Hicaz'ın şimalindeki Nufud çölü ile Kızıldeniz arasında sıkışmış bir bölge vardır. Burada eski zamanlarda Semud kavmi otururdu. Buranın bir ismi de Hicir'dir. Salih Peygamber bu Semud kavminin bir ferdi idi. Onları ıslaha memur olmuştur. Semud kavminin, diğerlerine nazaran daha medeni bir hayatı vardı. Çadırlardan kurtulmuş, dağları delerek ve taşları oyarak yaptıkları evlere yerleşmişlerdi.

İbrahim : Uluazım bir peygamberdir. İsrailoğullarından gelen peygamberler ile Hazreti Muhammed'in en hüvük atası olduğu kabul edilmiştir. Nuh Peygamberin evlâtları iptida Irak taraflarında sakin olmuşlar ve meşhur Bâ'îl şehri ni kurmuşlardı. İbrahim Peygamber bu havalide doğmuştu. Bâ'îl ahalisi bir Allahı unutmuşlar, yıldızlara tapıyorlardı. Bâ'îl'in eski ahalisi olan Nabit kavmi süryânice konuşurlardı. Kuvvetli bir medeniyet ve kültürleri vardı. Bugünkü astronominin ilk temelleri Bâ'îl'de atılmıştır. Bu medeniyete sonradan Keldani kavmi sahip ve vâris oldu. İşte İbrahim Peygamber bu kavmi tevhid dinine davet etmeye, onları ırsada memur oldu. Fakat Bâ'îl hükümdarı Nemrud gayet mütebakkim, mağrur ve zalim bir adamdı. İbrahim'in davetini huzmedemedi, gururuna dokundu. Yakalatıp ateşe attırdı. Fakat Allahın bu ulu peygamberi

Hazreti İbrahim'in üzerlerine peygamber gönderildiği Bâ'îl ahalisi kuvvetli bir medeniyet kurmuşlardı. Fakat yıldızlara taparlardı. Göklere erişmek için meşhur kuleyi yapmışlardı.

Bâ'îl hükümdarı Nemrud zalimdi. İbrahim'in hak dinine daveti gururuna dokundu, onu ateşe attırdı. Fakat Allahın himayesiyle ateş Hazreti İbrahim'i yakmadı.

Tanrısının himayesine mazhar oldu. Çü-
kü onun himayesine nail olanlara zeval
yoktur. Ateşe ilâhî bir fermandı: "Ey
ateş! Serin ve selâmet ol, İbrahim'e!
Ehbiya süresi, Âyet 69".

Hazreti İbrahim Allahın İltfı ile ateş-
te yantak felâketinden kurtulduktan son-
ra Urfa taraflarına geldi, Harran'a yer-
leşti. Burada asil ve çok güzel bir kadına
evlendi. Doksan yaşında iken cariyesi Hâ-
cer'den bir oğlu dünyaya geldi. Adını İsmail
koydu. O güne kadar çocuğu olmayan

karısı Sâre kadınlık haliyle
Hâcer'i fena halde kıskandı.
Ana ile oğulun yanından uzak-
laştırılmasını istedi. O da bu
ısrar karşısında daha fazla
mukavemet edemiyerek Hâ-
cer'le İsmail'i, çölleri aşarak
Kızıldeniz'in hemen yakınında
ve doğusunda ıssız ve çorak
bir vadiye götürdü. Bu vadi
ötedenberi kutlu bir yer say-
lıyordu. Orada tesadüfen bir
kuyu da bulundu; bu suyu
"zemzem" denildi. Bu kuyunun
yanbaşında Hâcer ile İsmail'in
barınması için bir de ev ya-
pıldı. Bu ev, nice zaman son-
ra Müslümanların beş vakit-
te teveccüh ettikleri Kâbe
olacaktı. İbrahim ana oğulu
oraya yerleştirdikten sonra
karısı Sâre'nin yanına Har-
ran'a avdet etti. Bu sefer Sâre
çok leri yaşta olmasına rağmen
kendinden daha yaşlı olan
kocasından İshak'ı doğurdu.
Peygamber İbrahim son günle-
rini Kudüs'ün cenubunda mu-
kaddes tarihlerin Hebron Je-
dikleri Halilürrahman meşei-
ğinde geçirdi. 175 yaşında ö-
ldü. Oğlu İshak onun yerine
geçti.

Hazreti İbrahim, peygamber-
ler tarihinde devir yaratmış,
çobanlıktan daha medeni olan
ziraat hayatına geçmiş bir in-
sandır. İlk defa ve 90 yaşın-
da iken çakınak taşından inşaat
ettiği bir aletle kendi kendine
sünnet olan, tırnak kesen ve
misvâk (diş temizleyici bir
kök fırça) kullanan ve ilk de-
fa kılıç kuyan bir peygam-
berdir. Kendisine Allahın dostu
mânasına "Halilullah" da
derler. Peygamberlik hayatın-
da kendisine yirmi suhuf nazil
olmuştur. Urfa'dan Mısır'a ka-
dar uzun bir yaya seyahati

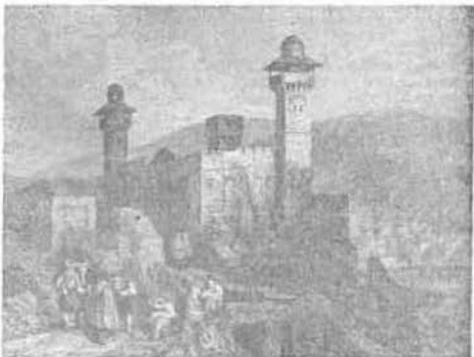
vardır. Ömrü bereket ve refah içinde geç-
miştir. Vefatında halen Halilürrahman
denilen kasabaya defnolunmuştur.

Lot: Hazreti İbrahim'in yeğenidir. Am-
cası ile birlikte Bâbil'den Akdeniz'e doğru
göç etmiş, ancak Havran taraflarına mu-
vasalat ettikleri zaman amcasından ayrıl-
mış, bugün de kendi ismine nispetle yadı-
dılan göl civarında oturan Sodom ve Go-
more halkını irşada memur edilmiştir.

Sodom ve Gomore: Sodom
ve Gomore halkı ahîksiz insanlardı. Pey-

Hazreti İbrahim'in, cariyesi Hâcer'den Hazreti İsmail doğdu,
fakat zevcesi Sâre kıskandığından İbrahim evini alarak şim-
diki Kâbe'ye yerine götürüp yerleştirdi

Hazreti İbrahim Sâre ve İsmail'i yerleştirdikten sonra döndü.
Sâre de neden sonra Hazreti İshak'ı doğurdu ve İbrahim son
zamanlarını Halilürrahman'da geçirdi

gamberlerinin bunca nasihatlerine kulak asmadılar. O zamana kadar yaşayan insanların tamamıyla meçhulü olan gayritabiî fuhuş ve rezilâne hayattan vazgeçmedikleri için Peygamber Lût'un bedduasına uğradılar. Memleketlerine cezaen semalardan ateş ve kükrüt yağdı. Beldeleri çökü ve o çöküntüden bugünkü Lût denizi (Mer morte) hâsî oldu. Depremın şiddetinden yeryüzü yarılarak fışkıran kaynar sular o ahlâkız kavmi mahv ve helâk etti. Yeryüzünde nam ve nişanları kalmadı. Vukuu tarihler ötesinde kaldığından, tafsilâtın bilmediğimiz bu felâket, her halde Veziv yanardığının indifas neticesinde Pompei halkının maruz kaldığı felâketin bir benzeri ve hattâ çok daha şiddetli bir tabiat hâdisesi olacak. Kuran, tabiat kanunlarının asla değişmeyeceğini katıyete kabul etmiştir.

Mukaddes tarih diyor ki; bu felâketin vukua geleceği Lût'a vahiy yoluyla bildirildi. O da telâki ettiği ilâhî talimat gereğince karısını ve çok sevdiği iki kızını beraberine aldı, gecenin bir vaktinde Sodom kasabasından uzaklaştı. Ancak karısı yasak hilâfına şaşkınlık ve korku ile dönüp arkasına baktığı için tuzdan bir heykel halinde olduğu yerde dondu kaldı.

İsmail ve İshak : Bu iki zat da kardeş peygamberdiler. Babaları Hazreti İbrahim dir. Evvelâ İsmail Hâcer adındaki Mısır'ı cariye den dünyaya gelmiş, sonra da Sâre'den İshak dünyaya gelmiştir. İbrahim birinci doğumda doksan yaşlarında olup

ikinci evladı doğduğu zaman yaşı yüzü geçmiş bulunuyordu. Sâre bidavette Hâcer için kocasına karşı müsaadekar davrandığı halde İsmail'in dünyaya gelmesinden sonra nedense onu fena halde kıskanmış ve her ikisinin evden uzaklaştırılmasını ısrarla istemiştir. Evvelce tafsil ettiğimiz veçhile karısının tazyiki karşısında bunalan İbrahim, çaresiz, Hâcer ile İsmail'i bıraktığı vadideki kabilelere emanet edip kendisi Harran'da oturan Sâre'ne yanına dönmüştür. İbrahim senede bir kere onları ziyaret eder ve laşelerini temin edip giderdi. Bu hâdiseler milâttan takriben 2.000 sene evvel olmuştur.

İsmail babasının evinden uzaklaştırıldığı zaman tahminen on, on iki yaşlarında bir çocukturmuş. Sudan, hayattan ve nehattın mahrum o sıcak vadiye çabucak yetişip vakti gelince oraya Yemen'den gelen Carhum kabilesinden bir kız ile evlenmiş ve bu kabileye peygamberlikle memur edilmiştir. Hazreti İsmail bereketi tenasüle nail olarak evlâtları çoğalmış ve hâsî olan bu zürriyete enbiya tarihinde "Arabî müste'ribe" denilmiştir. Yani aslen Arap olmadıkları, halde sonradan Araplaşmış demektir.

Hazreti Peygamberin mensubolduğu Kureys kabilesi İsmail'in zürriyetindedir. Bu koldan Peygamberimizden başka bir peygamber daha zuhur etmemiştir.

İshak'ın gelince : Bu da ünlü bir peygamberdi. Peygamberliği babasından tavarıs etti. Kudüs'ün cenubunda kâin Bır-rüssebi kasabasında yerleşti. Babasının mensubolduğu alleden varlıklı bir kızla evlendi. Onun da bu izdivaçtan İs ve Yakup adında iki oğlu dünyaya geldi. Yakub'un diğer bir adı da İsrail'dir. İshak'tan sonra gelen peygamberlerin cümlesi (Hazreti Peygamber müstesna) bu İsrail'in zürriyetinden gelmişlerdir. Bu sebepten bunlara "Beni İsrail" denilmiştir.

Sodom ve Gomore'liler ahlâksız insanlardı. Rezilâne fuhuş için de çalkandılar ve gayritabiî cinsi münasebetleri ontar icadettiler. Peygamber Lût'un nasihatlerine kulak asmadılar ve neticede gökten yağın ateşlerle ve memleketleri çökerek nam ve nişanları kalmamak suretiyle cezalandırıldılar. Bu felâkitten kurtulanlar yalnız Hazreti Lût ile iki kızı idi

İbrahim'in oğlunu kurban etmesi : Her yıl tesis ettiğimiz kurban bayramımızın kökü bu menkıbeye dayanır. Bu hâdisenin vukuunda bazı teferrüt har'ç olmak üzere bütün mukaddes kaynaklar (İslâm, Hıristiyan, Musevi) müttofiktirler. Mukaddes tarih diyor ki; İbrahim'e rüyasında oğlunu Allah yolunda kurban etmesi emrolundu. İbrahim, bu uykudan derin bir ürperti ile uyandı.

Evvelâ, alelâde bir rüyadır, diye pek üzerine almadı. Fakat bu müthiş sahne üç gece birbirini müteakip kendisine gösterilince artık bunun ıcrası lâzım bir vahiy olduğunu kabul etmekte tereddüt etmedi. Babalık şefkati ile vazife hissi arasında sıkıştı kaldı, büyük bir ruhi ıstıraba düştü. İşe nasıl ve nereden başlayacağını bir türlü tâyin edemiyordu... Müthiş bir imtihandı bu. Tasavvuru bile bir facia... Oyle bir facia ki Kuran buna, bu düpedüz bir belâ idi, diyor ve peygamberliğin kolay bir iş olmadığını, o neviden olan kullarını Allahın hazan böyle ağır teklifler karşısında bulundurduğunu söylüyor.

İşte İbrahim de müthiş bir imtihan geçiriyordu. Allah peygamberini tecrübe ediyordu. Hattâ bir değil, iki peygamberini birden sınyordu. İbrahim, telâkki ettiği emri oğluna açtı, ne derin yavrurum, dedi. Bu peygamber namzedi babasına derin bir mutavaat ve teslimiyet göstererek "emrolduğum şeyi yap babacığım, inşallah beni belâyâ sabredenlerden bulursun, dedi. Yalnız senden üç ricam var: Vazifeni ifa ederken şefkatin galebe etmemesi için yüzümü ört. Acı ile çırpıp sana bir ziyet vermemekliğim için ellerimi ve ayaklarımı bağla. İş anneme haber verme!"

Gözleri yaşla dolan İbrahim oğlunun dediklerini yaptı, yere yatırdı. Tam boğazlıyacağı o dehşetnâk anda korkunc bir ses işitti; "Elini çek yâ İbrahim! Gösterdiğimiz inandı, sadıklardan, muhsinlerden olduğunu ispat ettin. Muhabbetimizi her şeyin üstünde tutmamışsın bildin. Oğlunun yerine ona bedel sana bir necat fidyesi verdik!.."

İbrahim'in, tek başına kaldığı o meşelikte ve bu hitap karşısında, üzerine dehşet geldi. Fena halde korktu, döndü arkasına baktı, bıçak elinden düşmüştü... Bodur meşe ağaçlarının çıkardığı hışırtıdan başka etrafta ne bir ses ne de bir nefes...

Vahşi bir sükût ve hayret içinde... Ne görsün! Çalılar arasında boynuzundan tutulmuş bir koç... ve hemen tekbir alıp onu kurban etti. İlahi imtihan baba ile oğlun tam bir liyakatleriyle bitmişti. Bu çok terbiyevi mesel ile iman ve itaatın insanlara ne-

ler yaptırabileceği, Allah sevgisinin ve vazife hususinin her şeyin üstünde olduğu anlatılmak isteniyor. Sonradan gelen nesiller bu köklü ve kutlu ananeyi yaşatmak, Allah'a karşı bir şükran nişanesi olmak, aldığımız vazifeleri icabında büyük fedakârlıklar bahasına da olan ifaya âmade olduğumuzu göstermek için kurban keseriz. Bu nihayet sembolik bir fedakârlık tablosundan başka bir şey değildir.

Şimdi bir mesele kaldı: Kurban edilmek istenilen oğul acaba hangisi idi? Tevrat'ta sarahat var, bunun İshak olduğunu söylüyor. Kuran'da sarahat yok. İslâm ulemâsının ekseriyeti bunun İsmail olduğu fikir ve müतालâasında bulunuyorlar.

BENİ İSRAİL

— Yakup ve Otesî —

Yakup ve Yusuf : Hazreti Yakup ve oğlu Yusuf; bu iki şöhretli peygamberin hayatı birlikte müतालâa olunur. Bunlardan bîhusus-

Cenabı Hak Hazreti İbrahim'i imtihan etmek istedi. Ona oğlunu kurban etmesini emretti. Babalık şefkati ile vazife hissi arasında ıstıraba düştü. Fakat emri yerine getirirken gökten kurbanınerek affedildi. Tevrat'a göre bu oğul İshak'tır, İslâm ulemâsı İsmail olduğu kanaatinde-dirler

sa Yusuf'un kıssası çok renkli ve çok liriktir. Kuran'ına "Lâretle okunacak kâsaların en güzelidir" diyor.

Takriben milâdî İsa'dan 1745 sene evvel Kenan diyarında İshak Peygamber son günlerini geçiriyordu. Gözleri de görmeyiz olmuştu. Bir gün oğlu Yakub'u yanına çağırır, onu öptü okşadı ve hayırdualar ettikten sonra nübüvvet hakkını ona verdiğini söyledi.

Yakup, peygamber babasının vefatından sonra Harran'a gitti, dayısının kızı ile evlendi. Kayın pederinin verdiği sürü ve malları alıp Kenan'a döndü. Bu izdivaçtan iki oğlu oldu; Yusuf ve Bünyamin. Yalnız bunlar ilk evlatları değildi. Diğer odaklıklarından evvelece doğmuş ve yetmişmiş daha on çocuğu vardı. Yakub'un bu on iki oğluna Enbiya tarihinde "Ebat" deniyor.

Hazreti İshak son demlerinde Hazreti Yakub'u yanına çağırarak onu öptü ve hayırdualar ederek nübüvvet hakkını ona verdiğini söyledi. Yukarıdaki iki resim bu sahneyi canlandırmaktadır

Yusuf cidden güzel ve çok yakışıklı bir genç olmuştur. Babasının da çok sevgilisi idi. Kardeşleri babalarının bu muhabbetini çekemiyorlar. Yusuf'u fena halde kuskanyorlardı. Bir rüya tâbiri bu kiskançlığı büsbütün alevlendirdi. Babası Yusuf'un gördüğü rüyayı şöyle tâbir etti: "Oğlum! Gördüğün on bir yıldız senin on bir kardeşindir. Ay ve güneşin sana secde etmeleri büyük bir devlete sahibolacağına işarettir" ve "Bu rüyadan kardeşlerinin haberi olmasın, belki sana bir zararları dokunur" diye de tembih etti... Fakat kardeşleri rüya meselesini bir suretle öğrendiler. Aralarında geçen gizli bir konuşma sonunda onu ortadan yok etmeye karar verdiler. Bünyamin pek küçüktü, bir şey anlayacak çağıda değildi. Kalan on kardeş babalarını kandırdılar, bir bahane ile Yusuf'u kura götürdüler ve bir kuyuya attılar, gömleğini hemen orada kesiverdikleri bir kuzunun karnına buladılar ve sahte bir ağlayışla akşam üzeri eve dönmüş babalarına yana yakıla, Yusuf'u kurt yedi, eğer inanmazsan işte kanlı gömleği, dediler. Yakup bu faciyeyi büyük bir metanetle karşıladı. Sadece; "Bu ne mülâyim kurtmuş ki, Yusuf'u yediği halde gömleğinde en ufak bir yarık bile yok" demekle iktifa etti. Başkaca yapılacak bir şey de yoktu. Bir köşeye çekildi, oğlunun hicranıyla ağhıya ağhıya gözleri görmeyiz bir hale geldi.

Kuyu başındaki pazarlık: Kenan diyarı ile Mısır arasında işliyen kervanlardan biri bu kuyunun başına kondu, Yusuf'un kardeşleri ortalığı boş bırakmışlar, ne olur ne olmaz diye

nöbetlese kuyunun etrafını gözettilerlerdi. Kervanelara su lazım oldu. Kovalarını kuyuya sarkıtınca içinde canlı bir insan olduğunu pördüler ve hemen çekin çıkardılar. Etrafı kollamakta olan kardeşler öfrehalecan koşup geldiler: "Bu bizim kölemizdir. Ne zamandır arayıp duruyoruz. Demek ki kaçmış. İsterse'nin artık bize bir hayrı olmayan bu köleyi size satarsız" dediler. Yusuf tamâ edilecek bir güzelliğe, 16 veya 17 yaşlarında bir çocuktü. Korkusundan ses çıkaramadı. Kendini takdiratın cereyanına bıraktı. Üç aşağı beş yukarı pazarlık ettiler ve bir an evvel kervanın kuyunun başından uz=laşması için kardeşlerini yok bahasına sattılar.

O tarihlerde insan alım ve satımı pek kârlı bir ticaretti. Dünyanın birçok yerlerinde esir pazarları kurulmuştu. En seçme köleler ve cariyeler İskenderiye pazarına gelirdi. Fakat uzun zamandır bu pazara Yusuf avarında bir köle düşmemişti. Mısır maliye nazırı, tarihî deyimleyle "azizi Mısır" pazar yerinde Yusuf'u gördü ve çok beğendi ve istenilen yüksek fiyatı vererek onu satın aldı..

Z u l e y h a : Azizi Mısır'ın esasen hiç çocuğu olmayordu. Yusuf'u evlât edinmek için sevine sevine sarayına götürdü. Karısı Zuleyha'ya; "İşte sana bir çocuk. Yalnız bu çocuğa ikram edilmesini ve iyi bakılmasını istiyorum" diye tembihle bulundu. Zuleyha, çok genç ve çok da güzel bir kadındı. Mısır'ın kibar muhlitinde her halyle beğenilirdi. Yusuf, sarayda giydirilip kuşatıldı, yedirilip içirildi. Bu suretle hususî bir itibar ve itina görünce daha güzel ve çok yakışıklı bir delikanlı oldu. Zaten Zuleyha'nın Yusuf'u ilk gördüğü gündenbergi kalbinde uyanan alâka şimdi büsbütün arttı, alevlendi. Fakat alâkası Yusuf'ta bir mukabele görmüyordu. Ne yaptıysa Yusuf'u edemiyordu. Yusuf çok mâsum ve afif bir dalikanlı idi. Bir peygamber evlâdı idi ve bizzat kendisi de peygamber olma namzettü. Üstelik evin efendisi onu evlât edinmişti. Bu sebepten Zuleyha'nın gösterdiği aşk ve muhabbet tabii

atiyle mukabelesiz kalacak ve nasıl ki fitlen ve şiddetle reddetti. Fakat diğer taraftan, alevlenen bu aşk sahnesini örtbas etmeye de imkân yoktu. Saray muhlitindeki dedikodu dış muhite taştı. Zuleyha şöyle böyle bir kadın değildi. Büyük içtimai bir mevlide sahip bulunuyordu. Şaka değil kocası devlet içinde firavundan (Mısır hükümdarlarına verilen bir unvandır) sonra geliyordu. İstî örtbas etmek için baş vurduğu tedbirler bir netice vermeyince Yusuf'a bir iftira sahnesi tertibetti ve muvaffak da oldu; hiç günahı olmayan ve tamamıyla mâsum olan Yusuf feda edildi ve zindana atıldı.

Mazretli Yakub'un eğlu Yusuf güzel ve afif idi. Bahasının onu sevdiğini çekemiyen ana ayrı en kardeşi onu kuyuya attılar ve sonra kuyudan çıkararak kervanelara sattılar

Yusuf zindanda: Yusuf zindanda saraya mensup iki kişi ile ahbab olmuştü. İstirap, insanları birbirine kolayca yanaştırır. Bu iki bahtsızdan biri firavunun şarapçısı, diğeri ekmekeçibaşu idü. Zaten hapisane muhitinde bu peygamber namzedine karşı bir hüsnü itikad da hüsnü

olmuştu. Bu itikadın tesiriyle şarapçı ile ekmekeçibaşı bir sabah Yusuf'un yanına geldiler ve: "Biz bir rüya gördük, sen salih bir kimsesin, bize bu rüyayı yorumaz mısın?" dediler.

Yusuf onlara o vaktin şeriatı üzere vâz ve nasihatlerde bulunduktan sonra dedi ki:

"Sen ey şarapçı! Yakında affolunup çıkacaksın ve saraydaki eski vazifenin başına döneceksin. Ve sen ey ekmekeçibaşı! Maatteessüf asılmak suretiyle öleceksin. Rüyalarınızın delâlet ettiği mâna budur".

Filhakika kısa bir müddet sonra şarapçı affolundu ve tekrar saraya alındı, ekmekeçi de asıldı. Bigünah Yusuf zindan hayatının beşinci senesini dolduruyordu. Şarapçı zindanı terk edip çıkarken içeride kalan bahtsız arkadaşına veda etmeyi unutmamıştı. Yusuf ona:

— Beni efendine hatırlat, bigünah olarak yattığımı söyle!

Dedi. Şarapçı zindandan çıktı ve fakat bir mânevi salık arkadaşının bu ricasını unutturdu. Yusuf bundan sonra bir yedi sene daha zindanda kaldı.

Bunun sebebi bilâhare Hazretü Muhammet'ten sorulmuş, cevaben şöyle buyurmuştu: "Beni efendinin yanında hatırlat, dememiş olsaydı yedi sene daha zindanda eğlenmezdi". Çünkü bir peygambere lâyük olan, Allah'tan gayrısına iltica etmemekti.

Firavununun rüyası ve Yusuf'un kurtulup mühim mevkie geçişi: Firavun bir rüya görmüşü ve rüya şu idi: Nil nehri kurumuş, nehrin kuru yatağından yedi tane semiz ve yedi tane de arık öküzler çıkmıştı. Semiz öküzler bu çıh öküzleri yemişlerdi. Derken aynı yerden yedi tane kuru başak ile yedi tane bol taneli yeşil başak bitmiş ve kuru başaklar yeşilleri sarıp yok etmişlerdi...

Bu rüyadan firavun fena halde heyecanlanarak kâhinlerden tâbir edilmesini istemiş, fakat kâhinlerin tâbir kendisine tatminkâr görülmemişti.

Mervancılar esirlerini İskenderiye'de Mısır'ın maliye nazırına sattılar. Nazır onu evlât edindi. Fakat karısı Zuleyha Yusuf'u sevdi, ama yüz bulamadı ve İltira ile zindana attırdı. Zindanda saraya mensup iki sanığın rüyalarını yorumadı ve doğru çıktı.

Mısır firavunu da bir rüya gördü. Yusuf'u zindandan çıkarıp getirdiler. Firavun yorumu beğendi, onu hem affetti, hem de sonra maliye nazırı yaptı.

İşte o sırada huzurda bulunan şarapçı, Yusuf'u hatırlamış ve efendisine söylemişti.

Yusuf'u derhal zindandan çıkarıp firavunun huzuruna getirdiler. Firavun Yusuf'u yukarıdan aşağıya şöyle bir süzdü, nâsiyesindeki asalet, çehresindeki halâvet onu hayran etti. Etrafında bulunanlara, bu gencin insana itimat telkin eden bir hali var, dedi ve sordu:

— Kimsin, kimin nesisin ve nerelisin?

— Adım Yusuf, babamın adı Yakup'tur, ihtiyar ve gayanî hürmet bir peygamberdir. Kenan'danım. Gördüğünüz rüyayı mânalandırılmaya hazırım.

Dedi, Firavun rüyasını anlatmaya başladı. Yusuf pürdükat kulak kesilmişti. Bir lâhza tefekkürden sonra dedi ki:

— Efendimiz! Yedi sene mülkümüzde bolluk olacak, sonra kıtlık başlayacak. Bu kıtlık da yedi sene sürecek. Bolluk senelerinde biriktireceğiniz zahireyi bu sıkıntılı senelerde yiyeceksiniz.

Firavun Yusuf'un yorumunu çok beğendi. Kenan'lı gencin ferasetini takdirde gecikmedi. Ona sarayda mühim bir vazife verdi. Bir müddet sonra o fettan Zuleyha'nın ölen kocasının yerine onu kendine vezir nasetti ve Yusuf da en nihayet dul Zuleyha ile evlendi ve artık Mısır diyarının mutlak iktidarı onun eline geçmişti.

Kenan'dakiler: Hazreti Yusuf iktidarı ele alıncaya ziraate hız verdi. Yedi sene içinde böyle zahire biriktirdi ki devlet ambarları dolu tağı ve nihayet kıtlık seneleri de geldi çattı. Beylik ambarlarından başka bir yerden zahire tedarikine imkân yoktu. Kıtığın Kenan'da ve hattâ Şam taraflarında tesiri görülmeye başladı. Hazreti Yusuf zahire tevâli işini çok muntazam bir usule bağlamıştı. Bir taraftan birtakım muhtekirlerin lüzumundan fazla zahire kaldırıp fiyatları yükseltmelerine mâni

olmak, diğer taraftan kimseyi sıkıntıya koymamak için mevcut zahireyi nüfusa göre dağıtmak üzere çok ciddi tedbirler aldı. Oyle ki hatıra gönüle bakmıyor, ta-

Mısır'da kıtlık başlamıştı. Fakat Yusuf'un tedbiri ile ambarlar dolu idi. Zahireyi halka hükümet dağıtıyordu. Kardeşleri de zahire almaya geliyorlardı. Yusuf onları tanıdı, fakat Stekiler bilmiyorlardı. Yusuf kendini tanıttı ve onları affetti.

Babasını da Mısır'a çağırdı. Onu pek büyük merasimle karşıladı, ağırladı. İsrailoğulları Mısır'da muntaz bir sınıf olarak yerleşti ve çoğalmaya başladı.

mahkârlara nefes aldırıyor ve bu sayede halkın şikâyetine de meydan vermiyordu.

İşte bu sırada Yusuf'un kardeşleri de herkes gibi sıkıntıda kaldıklarından zahire tedariki için iki defa Mısır'a vardılar. Birinci seferlerinde Yusuf kendini kardeşlerine tanıtmadı. Onlar da zaten onu tanıyamadılar. O kadar tanıyamamışlardı ki Yusuf onları huzuruna alıp, sakin siz casus filân oluyasınız? diye isticvap ettiği zaman onlar telâşlanarak: "Aman efendim nasıl olur, biz Kenan'danız. Babamız

Yakup adında muhterem bir peygamberdir. On iki kardeş idik, kaza ve kader birimizi dağda kurt parçaladı. En küçüğümüz Kenan'da kaldı. Babamız ölen Yusuf'un haaretini onunla giderniye çıkarır" diye rahat rahat cevap verdiler. Çünkü Yusuf'tan uzun seneler ses çıkmayınca onun artık sağ kalacağını hatırlarından bile geçirmiyorlardı. Yalnız Yusuf onlara; "İkinci gelişinizde Kenan'da kalan küçük kardeşinizi de birlikte getiriniz. Getirmezseniz size zahire yok" demişti.

Yusuf'tan alkışları emir kati idi. Ortalık kıtlıktan kas kas kavruluyordu. İşin şaka götürür tarafı yoktu. Öte yandan babalarına da Yusuf mesalesindenberi söz söyleyecek yüzleri de kalmamıştı. Bu işi nasıl açacaklardı. Çarınca nefislerini zorliya zorliya Yusuf'un dediklerini babalarına açtılar edebileceklerine, kılına dahil hata eristirmeyeceklerine dair babalarına söz verdiler ve sözlerini yemin ile teyidettiler.

Bu sefer Mısır'a vardıklarında Yusuf Peygamber onlara evvelkinden ziyade ikram etti ve hattâ sarayında bir de ziyafet çekti ve istedikleri zahireyi fazlasıyla verdi. Fakat yolda arkalarından memurlar yoluyla saraya ait bir altın tasın bulunduğu bahanesiyle Bünyamin'i eza olarak kafilden ayırıp Mısır'a geri aldırttı.

Hakikati halde ne böyle bir çalınmış tas ve ne de çalan bir kimse vardı. Bunların cümlesi mürettepti. Bünyamin de bunun mürettep olduğunu biliyordu, çünkü sarayda verilen ziyafet günü Yusuf ona kendisini tanıtmış ve bir bahane ile yanında alkoyacağını gizlice söylemişti. Bu cihetten Bünyamin'in gönlü rahattı ama, en büyük kardeş Yehuda: "Biz babamıza Bünyamin için söz verdik, ahdu mısak ettik, şimdî ne yüzle babamızın yanına döneceğiz? Ben hırsızlıkla ittihâm edilerek ahkonulan Bünyamin'in bilimhakeme vaziyeti tebeyyün edinceye kadar buradan ayrılmam, siz gidin babamıza hâdiseyi anlatınız" dedi. Kalan dokuz kardeş Kenan'a döndüler. Utam sıklarak keyfiyeti babalarına anlattılar. Hazreti

Yusuf, Hazreti Yakub'u sınavına takdim eylemişti. On iki evlâdiyle Mısır'da kaldı ve kendilerine arazi tahsis edildi. Yakub'a İsrail de denildiğinden zürriyetine "Beni İsrail" denildi. Heride göreceğimiz gibi sonraları Mısır'da İsrail'ler hakaret gördüklerinden Hazreti Musa tarafından kurtarılarak arzı mukaddese döndüler

Yakup pek mahzun oldu, pek kederlendi ve "Allahım lütfundan ümit kesmek lâyük değildir. Meyus olmak bir peygamberin şanına yaraşmaz. Şu mektubumu alın, azizi Mısır'a götürün verin" diye oğullarını tekrar Mısır'a gönderdi. Dokuz kardeş üçüncü defa Mısır'a vardılar ve Yusuf'un huzuruna çıktılar. Mektubu verdiler ve "Ey aziz! Babamız bir piri fâni ve aziz bir peygamberdir. Büyük bir teessür içindedir. Yusuf için ağlamaktan gözüne ak gelmişti. Bu felâket yetişmiyormuş gibi şimdi de Bünyamin'in ayrılığı ona belâ üstüne belâ oldu. Lâfuz ve inayetine sığınuyoruz, babamıza acı! Mürüvvetini bizden esirgeme" diye pek yalvardılar.

Yusuf'un kardeşleriyle y üzleşmesi: Kenan kuyusunun başında bu on vefasız kardeş Yusuf'u köle diye sattıklarını icabı halinde ispat için kervancıbaşıya imzalı bir vesika vermişlerdi. Yusuf, Mısır pazarında azizi Mısır'a satıldığı zaman bu senetle birlikte teslim edilmişti. Şimdi bu vesika Zuleyhâ ile evlendikten sonra hâliyle Yusuf'un eline geçmiş bulunuyordu.

Yusuf için artık o kalbsiz kardeşlere ettiklerini yüzlerine vurmamak zamanı gelmişti. Elinde tuttuğu senedi onlara uzattı ve "Yusuf'a yaptıklarımızı hatırlıyor musunuz?" diyince, alt tarafını söylemesine meydan kalmadan: "Yoksa sen Yusuf musun?" diye bağırdılar, şaşkınlıktan donakaldılar, ayaklarına kapandılar. "Evet! Ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir" diye yanında duran Bünyamin'i gösterdi. "Ya Yusuf, ey aziz kardeş! Muhakkak ki Allah seni bizlere üstün tuttu. Biz zalimlerdendik, bizi affet. Senden âlicenâplık bekliyoruz" dediler. Hazreti Yusuf bu günâhkâr kardeşlerine peygamberane âlicenâplık gösterdi ve hattâ onları daha fazla üzmiyerek teselli bile verdi ve peygamberane bir vakar ile: "Bugün size sitem ve serzeniş yoktur. Allah erhamurrâhimindir. — Kur'anı Kerim'de Yusuf âfesi" dedi.

Yusuf'un babasına kavuşması: Ve sırtından gömleğini çıkarıp; "Alın şu gömleğimi götürün, babamın yüzüne sürün. Kokumu alınca gözlerine inen perde kalkar, etrafını görür. Durma-

yn. hemen elimle efradı aileyi alın ve buraya yanına gelin!" dedi.

Filhakika Yakub'un gözleri derhal açıldı, hazırlıkları tamam olunca alle halkı yola düştü. Unun bir yolculuktan sonra Mısır'a vardılar. Hazreti Yusuf babası için parlak bir istikbal töreni hazırladı. Şehrin dışında Kenan'dan gelen yolcuları karşıladı, sarayına getirdi. Onları firavuna tanıttı ve yüksek bir taht üzerine oturttu. Son derecede izzet ve ikram etti. Yakup ve evlâtları da o vaktin âdeti üzere Yusuf Peygamber'in huzurunda secdeye varmak suretiyle kendisine bilmukabele tâzimde bulundular. Yusuf bir ara babasına tevccüh etti ve dedi ki: "İşte babacığım! Vaktiyle çocukluğumda gördüğüm rüyanın tâbiri budur".

Bu tarihte Beni İsrâil mümtaz bir sınıf olarak Mısır'da yerleşti ve çoğalmıya başladı.

Eyup: Bu da Yakup Peygamberin evlâtlarındandır. İsmi dilimizde darbimesel olmuştur: "Allah Eyup sabrı verain" deriz. Eyup Peygamber hakikaten sabrın

Eyup. Sam ahâlisine peygamber gönderilmişti. Sam'lılar onu dinlemeyip kovdular. Çocukları öldü, bütün malları ellenden gitti. Üstelik çift hastalığına tutuldu, kimse yanına uğramadı. O sabır ve tahammül ederek Allahına güvendi. Fakat gene de her şey düzeldi. Sabrı darbimesel haline geldi

timsali olmuştur. Esasen bütün peygamberler hayat ve hareketleriyle insanlara örnek olmuşlardır.

Hazreti Eyup Şam ahalisine peygamber gönderilmişti. Fakat Şam'lılar onun nasihatlerini dinlemeyip şehirlerinden kovdular. Mukaddes tarih diyor ki: Eyup Peygamber kâmil ve müstakim, Allahtan ziyade korkar bir zattı. Yedi oğlu, üç kızı vardı. Her biri bir musibetten gitti. 7.000 baş koyuna, 3.000 deveye, 500 çift öküze ve 500 tane diği merkebe malikti, ayrıca emrinde ve hizmetinde yüzlerce insan çağırıldı; bunların cümlesi birer suretle mahvoldu, elinde avucunda bir şey kalmadı. Bu musibetler yetmedi, kendisi hastalandı ve vücudu yara bere içinde kaldı. Kimse-

ler yanına sokulamadı. Buna rağmen döçar olduğu bunca ızdırıp ve yoksulluk karşısında bir keremik olsun ağzından bir ekâyât isitilmedi. "Allahın bunca nimetlerini kabul ettik. Şimdi de belâlarımızı kabul etmeyi bilelim" derdi. En nihayet sabır ve tahammülünün mesut neticelerini idrak etti, bütün hastalıkları şifa buldu ve kaybettiklerini yeniden kazandı.

Şuayip : Akabe körfezinin cenup havâlisinde oturan Medyen ve Eyke ahalisine gönderilmiş bir peygamberdir. Sözü tesirli ve çok tatlı dilli olduğundan kendisine enbiyanın hatibi deniyordu. Hazreti Musa bu kutlu yavvacın damadıdır. Mekke'de vefat ettiği söylenir.

TARİHİN MÜHİM DEVRİMLERİNDEN BİRİ

Musa : Ulûlazım peygamberlerden ve Kuranı Kerim'in pek övdüğü beş peygamberden biridir.

Firavun'un rüyası : Hâdiseler milâttan 1700 yıl önce Nil kıyılarında geçer, o zaman Menfis şehrinde oturan firavun bir rüya görüyor. Heyecanla uyanıyor ve derhal tâbircileri çağırıyor. Gördüğü rüyayı yormalarını istiyor, bu neye işarettir? Yoksa bir hâdiseler karşısında mıyız? diyor. Firavun'u dikkatle dinliyen tâbirciler etrafı bir güzelce tütsüledikten sonra diyorlar ki: "Ey şahların şahı! Evet tahmin ettiğiniz gibi çıkıyor rüya... İlahlarımızın mühim bir işareti karşındasınız; Ülkenizde yaşayan Beni İsrail kadınlarından biri bu yıl bir oğlan çocuğu doğuracak, ve bu oğlan devletinizin zevalini harırlıyacak".

Firavun aldığı cevaptan fena halde ürkütü, ürperdi. Bu namî laftı! Şöyle kısa bir mülahazadan sonra, ilk tedbir cümlesinden olmak üzere aklına gelen şu emri verdi: "Şehirdeki ebeler İsrailoğullarının çocuklarını aldıklarında anaları daha iskem-

lede iken baksınlar, eğer oğlan ise hemen öldürsünler ve kız ise sağ bıraksınlar". İçlerinde Allah korkusu olan ebeler bu mesuliyeti üzerlerine alamadılar ve bir bahane olarak dediler ki: "Bu İsrail kadınları Mısır kadınları gibi değildiler, bünyeleri kuvvetli, sıhhatli kadınlardır. Ebe yetişmezden evvel doğururlar".

Bunun üzerine firavun bütün Mısır'lıları bu işle mükellef tuttu. Bunun için, mahalle mahalle teşkilât kuruldu. Etrafa dağılan büyük ve küçük memurlarla görevliler tarafından gebe kadınlar takibe, loğusalar yoklanmaya başlandı. Ele geçirilen yavruların kafaları merhametsizce koparılıp Nil nehrine atıldı, timsahlar beslendi.

Firavun ne demektir : Firavun Pol, Salamon, Mustafa gibi bir şahıs ismi değildir, bir unvandır, titr'dir. Gerçi dilimizde mecazi mânada; hain, gaddar, kendini beğenmiş, mutaazzam adamlara itlak olunursa da eski Mısır lisâzında kelimenin istimali şekli böyle değil.

dir. Şahların şahı mânâsında bir tâbir olup sultan, kayser, imparator gibi Mısır hükümdarlarına mahsus bir ihtisam unvanıdır. Bunun haricinde her hükümdarın kendine mahsus bir ismi olurdu. Nikaio, Menetta, Amazis gibi.. Bu da Kuranı Kerim'de bilmünasebe ve 74 yerde sadece firavun olarak kapalı geçer de bu firavun'un hangi firavun olduğu asıl ismiyle beyan edilmez. Tevrat'ta da böyledir. Fakat ehram ve eski eserler müteahhaslarına nazaran tetkikinde bulunduğumuz hâdisenin cereyanı sırasında sahneye hâkim olan firavun, Amazis olduğu tespit olunmuştur.

Rüyayı doğuran sebebe gelince: Hazreti Yakub'un ve peşinden oğlu Yusuf'un vefatlarından sonra İsrailoğulları Mısır ülkesinde bir zürriyet bereketine nail olarak alabildiğine üreyip çoğalmaya başladılar. Bu neslin ayrıca fitri ve hususî bir istidada sahibolduğu da görülmüyordu. Başta firavun olduğu halde Mısır'ın idaresini iktidarlarında tutanlar tabiatıyla bundan telâşa düştiler. İçin şaka götüren tarafı yok, yerli ve asıl Mısır'lı Kibit kavminin millî mevcudiyeti tehlikeye düşüyordu. (Biz Kibit deriz. Avrupa'lular Copte derler. Bunlar Mısır'ın esas yerli ahalisi idi ve halen Mısır'da bekayası yaşamaktadır ve Hristiyan dinindedirler. Memleketimizde Çingenelelere Kipti denirse de bu yanlış takma bir isimdir. Bu yanlışlık çingenelelerin asıl vatanları olan Hindistan'dan Avrupa'ya ve bizim diyara intikal ederlerken Mısır'dan geçmiş ve bir müddet orada oturmuş olmalarından ileri geliyor).

İsrailoğullarının Mısır'da bir teblike haline geldiği fikrine düşen firavunun doğan İsraili çocuklarını öldürtmesi üzerine, Yuhabes yeni doğan oğlunu (Musa'yı) bir sepete koyup Nil'e bıraktı

Bu tehlikeyi önlemek ve bu istidada söndürmek lâzımdı. Bunun için Beni İsrail hakkında her nevi işkence ve eziyetin tabiki reva görüldü. Onlara şehirler inşa ettirdiler, kanailar açtırdılar. O minzâm ehramları bunlara yaptırıldı. Bütün bu işkence ve angaryelere Musa'nın hemşerileri derin bir sahr ve tevekkül ile mukabele ediyorlardı. Firavun's gelince, onun

da izhar edilmeyen bu kinlerden uykusu kaçıyor, rüyalar ve kâbuslar içinde rahatsız oluyordu. Yoksa rüya boşuna değildi, mânevî bir müessiri vardı..

S a z d a n s e p e t : Bu vahşiyane tedbirin bütün şiddetiyle tatbik olunduğu sırada Beni İsrail'den Yuhabes adındaki kadın, müstakbelin büyük peygamberi Musa'yı doğurdu. Bittabi o da her Beni İsrailden olan ana gibi büyük bir korku ve heyecan geçiriyordu. Çocuk cellâtları harıl harıl köşebucağı yokluyorlardı. Bu zor durum karşısında Yuhabes onu üç aydan fazla muhafaza edememişti. Nihayet sazdan bir sepet satın aldı, su geçememesi için etrafını katran ve ziftle iyice sıvandı, yavrusunu da içine güzelce yerleştirdi. Nil kenarına gizlice gidip sepeti sazların arasına saklıverdi.

Bir gün firavun'un karısı Âsiye, etrafında cariyeleleri olduğu halde muhteşem bir dekor içinde sarayından Nil kenarına inmişti. Yıkanmak için soyunduğu sırada sepet gözüne ilişti ve cariyelerden biri kopuş sepeti getirdi. Açtılar, bir da ne görsünler, sevimli güzel bir oğlan çocuğu. Âsiye mâsumu kucağına aldı, şefkatle çıkarmaya başladı; yavruyu pek sevmiştir. İsraili çocuklarından biri olduğunu sezmede gecikmedi; fakat renk vermedi. Bu mübarek kadın firavunun karısı olmasına rağmen çok temiz bir hasletle yapıldı. Uzaktan ve yakından olsun kocasının gaddarlıklarına iştirak etmiyor ve yapılan mezallıma nefret ve istikrahla karşılıyordu. Bu cinayetlere şahidoldukça ellerini semalara kaldırıyor ve: "Yarabbi! Beni firavundan ve onun yaptığı kötü işlerden ve zalim kimselerden kurtar!" diye Allaha dua ve niyazda bulunuyordu (Tahrir sûresi, Âyet 11). Gayrılıslâmî kaynaklara göre sepeti bulan kadın firavunun kızıdır.

Hazreti Peygamber işittiği, bildiği kadınlardan üç kadına büyük ehemmiyet verir ve onlardan daima tâzim ve takrim

ne nânsederdi. Biri bu Âsiye idi. Diğerleri İsa'nın annesi Meryem'dir. Üçüncüsü de kendi kızı Fatma'dır. O derecede ki kızını

bir kere dahil oturarak karşıladığı görülmemiştir. Onu ayakta karşılamak suretiyle onore eder ve "Allah katında Âsiye ile Meryem sana müreccahdır" derdi.

Firavunun zulümlerine ve İsrail çocuklarını öldürtmesine muarız bulunan karısı Âsiye Nil kenarında gezerken sepeti ve çocuğu gördü

Cariyelerden biri kosup çocuğu Âsiye'ye verdi. Beni İsrail'den Yuhabes'in bu çocuğu (Musa) pek güzeldi. Firavunun zevcesi onu saraya götürdü, orada terbiye ve tahsil gösterildi

Âsiye kadın, nasiyesinde bir başkahlık gördüğü bu çocuğu sarayına götürdü: "Kendimize evlât edinelim, bak ne güzel yavru!" diye kocasını da ikna etti. Filhakika firavun da çocuğu görür görmez pek sevmişti.

Yavruya; sudan kurtulmuş mânâsına "Musa" diye isim koydular. Firavun'un sarayında hizmet eden kadınlardan birinin küçük Musa'nın teyzesi veya halası olduğu rivayeti vardır. Bu sıfatla işin içyüzüne ve cereyan şekline vâkıf olacağı tabiidir ki çocuğu emzirecek bir kadın bulmak hususundaki müşkülü kolaylıkla hallediverdi; Musa'nın kendi annesini şehirden aldı getirdi ve hüviyetini gizli tutmasını sıkı sıkı tembih etti. Artık Allah ana ve evlâdı birbirine kavuşturmuştu. Şimdi Yuhabes kadın sarayda resmen sûtâline idi..

Firavunun itihaz ettiği bütün şiddetli tedbirlere rağmen korktuğu düşman gene kendi sarayında ve gözünün önünde naz ve naim içinde besleniyordu. Musa, zamanın hocalarından, filozoflarından ciddi bir tahsil gördü. Fıkren ve bedenen gelişti, her bakımdan mükemmel bir delikanlı oldu. İri cüsseli, gürbüz ve sıhhatli idi. Yalnız dilinde ufak bir ârızası vardı, peltekti. Rahat ve kolay konuşamazdı, bu sebepten tab'an biraz da hiddetli idi. Kendisinden birkaç yaş büyük bir kardeşi vardı; ismi Harun'du, çocuk katliâmından üç sene evvel dünyaya geldiği için canını kurtarmıştı.

Musa'nın elinden çıkan kaza: Musa sarayda bir eli yağda bir eli balda olduğu halde otuz yaşını bulmuştu. Bir dediği iki olmuyor, ayrıca zekâ ve dirayetle firavunun ve muhittinin takdirini celbediyordu. Ancak bu refah ve saadet onun kendi millettaşlarına karşı his-

siz ve alâkasız kalmasına bir sebep teşkil etmiyordu. Maddenin mağlûbu olmamıştı. İsrailoğullarının yaşadıkları ıstıraplı hayat gözünden kaçmıyor, onu derinden derine müteessir ediyordu, ruhunda vakit vakit hâsıl olan ezginliği, gerginliği ve bazı fevranları açık hava derahanelerinde filozofların takrirlerini dinlemek suretiyle gidermiye ve teskine çalışıyordu. Bir gün Menfis çarşısında dolaşırken, ehram inşaatında zorla çalıştırılan ve çektiği angaryeden bitkin bir hale gelen zavallı bir hemşehrisinin bir Mısır'lı tarafından merhametsizce dövülmeğe olduğunu görünce kendini zapta muktedir olamıyarak Kipti'nin üzerine gazapla yürüdü ve bir yumruқта onu cansız olarak yere serdi. Hâdisa saraya aksettince firavun fena halde hiddetlendi ve Musa'nın derhal yakalanıp öldürülmesini istedi.

Medyen : Elinden istemiyerek böyle bir kaza çıktığına müteessir olan Musa, durumunun tehlikeye düştüğünü anlayınca bir gece karanlığında Mısır'dan çıktı, daha şarkta Akabe körfezi civarındaki Medyen ülkesine geçti. Burası firavunun nüfuz sahası haricinde idi.

Sekiz gün devam eden sıkıntılı bir çöl yolculuğundan sonra bir kuyu başına geldi. Buna Medyen kuyusu derlerdi. Kuyunun başı kalabalıktı. Bir ağacın gölgesine sığındı. Pek yorgundu. Biraz ötede genç ve güzel iki kız gözüne ilişti. Ne beklediklerini sordu; hayvanlarımızı suluyacağız, çobanların kuyu başından gitmelerini bekliyoruz, dediler. Musa yerinden kalktı. Büyük bir kuyu kapagını kaldırıverdi. Bu ağır taş bu kadar kolaylıkla kaldıran Musa'nın gücüne ve kuvvetine kızlar hayran hayran bakakaldılar. Musa'nın çektiği sudan kablarnı doldurup koyunların da suladıktan sonra kızlar evlerine döndüler. Ve babalarına o garip adamın kendilerine nasıl yardım ettiğini uzun uzun anlattılar. İhtiyar baba; öyle ise gidin o

yolcuyu benim tarafımdan buraya yemeğe davet edin, dedi.

Bu muhterem ihtiyar, Şuayıp Peygam-

Musa sarayda büyütüldü. Fakat milllettaşlarına yapılanlardan müteessirdi. Bir gün bir hemşehrisine yapılan zulme dayanamadı, Mısır'ı bir yumruқта öldürdü

Mısır'dan kaçıp Medyen'e Peygamber Şuayıp'ın yanına gitti. Kızıyla evlenip on seneye kaldı. Nihayet hareketle Tursina ya geldi. Tanrı'nın hitabına mazhar bir peygamber oldu

berdi. Musa, kızlara yaptığı hizmetin bir ücret mukabilinde yapılmadığını ihsas edici bir tavır takınarak sofraya oturmak istemedi. Fakat Hazretî Şuayıp, ben bir peygamberim, yolculara ikram etmek bizim şanımızdandır, dedi. İsrarlı misafirinî sofraya oturttu. Musa başından geçenleri mühterem ev sahibine nakletti. Şuayıp Peygamber: "Korkma oğlum, artık emniyettesin, o zalimlerin şerrinden kurtuldu" dedi ve ilâve etti: "Sana bir teklifte bulunacağım. Görüyorsun ben ihtiyarım. Candan bir adama, bir yardımcıya ihtiyacım var. Seni her haliyle salih bir insan olarak görüyorum. İki kızım var, birini sana vereyim. Ağırlık için düşünme! Bunun karşılığı olmak üzere sen de bana sekiz sene hizmet edersin" dedi. Musa teklifi kabul etti ve Şuayıp Peygambere damat oldu. İki sene fazlasıyla on sene Medyen'de Şuayıp'ın yanında kaldı, koyunlarını otlattı.

Meşhur asâ: Şuayıp Peygamber düğün hediyesi olarak damadına ucu eğri uzunca bir çoban sopası hediye etmişti. Bu sopanın kutlu bir kıymeti vardı. Hazretî Âdem onu beraberinde cennetten çıkarmıştı. Bir peygamberden öbür peygamberin eline geçmiş ve nihayet Medyen'deki peygamberde karar bulmuştu. Bu asâ Mu-

sa'nın hayatında tılsımlı işler görecektir olan tarihî asâdır.

Musa Allah'ını görüyor: Musa Şuayıp'ın sürûlileriyle serâzet bir halde vâhadan vâhaya dolaşırken bir taraftan mânen enginleşiyor, diğer taraftan Tih ahrasının ötesinde kaian hemşehrilerinin ıstırabını, ah ve figanını görür ve işitir gibi oluyordu. Yaşı artık kırkını bulmuş, hisleri dolup taşmıştı. Bir gün kayın pederine: "Verdiğim sözü fazlasıyla yerine getirdim, izin ver gideyim" dedi...

Kayın pederinin gönlünü eden Musa, karın Safora ile birlikte yola çıktı.

Türsinâ eteklerine vardıkları soğuk bir gece idi. Safora'nın ağrısı tuttu ve doğurdu. Zevce ve yavrusunu ısıtmak için etrafta ateş arıyan Musa karşıda, Sınada bir alev gördü. Hakikaten ateş sanıp sevinecek o tarafa koştu. Yaklaşınca hayretinden donakaldı; gördüğü şey ateş değil, bir nur huzmesi idi... Sanki yerle gök arasında kurulmuş nurdan bir köprü.. Musa'yı müthiş bir korku aldı. Baygınlık geçiriyordu. Semavi bir tecelli karşısında bulunuyordu şüphesiz. Habîften bir ses işitti:

— Yâ Musa! Haberin olsun, ben senin Tanrımım, hemen ayaklarından papuçlarını çıkar. Bastığın toprak, mukaddes vâdî Tuva'dır. Ben seni ihtiyar ettim, şimdi sa-

Tarihin mühim devrimlerinden birini yapan Musa, Ümmetine şu "Evamirî aşere - On emir" i getiriyor: 1 — Tanrı birdir, 2 — Musa Ümmetinin bu Tanrıdan başka Tanrısı yoktur, 3 — Put yapımıyacak ve tapımıyacaktır, 4 — Haftada altı gün çalışıp bir gün dinlenilecektir, 5 — Ana ve babaya saygı gösterilecektir, 6 — Adam ödürmek haramdır, 7 — Zina haramdır, 8 — Hırsızlık haramdır, 9 — Komşunun malına ve ırzına göz dikmek haramdır

na verilecek vahyi dinle. Ben muhakkak ki Allahım ve benden başka Allah yoktur!.

Musa aldığı emir mucibince elini koynuna sokup çıkarınca bembeyaz bir nur parçası halinde görüldü. Elindeki o sopayı yere bırakınca korkunç bir ejderha oldu. Bütün ou harikulâde tecelliyat gösteriyordu ki kendisine peygamberlik veriliyordu. Allah onu peygamber olarak ihtiyar etmişti ve hem de ulûlâzâm bir peygamber olarak...

Harun: Harun da bir peygamberdi ve Hazreti Musa'nın büyük kardeşi idi. Hazreti Musa'nın dilinde tutukluk olduğu için söz söylemekte müşkülât çekiyordu. Halbuki Harun çok fasih konuşurdu. Bu sebepten kardeşinin niyaz ve talebi üzerine Harun ona peygamberlik işlerinde yardımcı verildi. İki kardeş elele verdiler, Allahın vahdaniyetini birlikte negir ve ilâna çalıştılar.

Musa hemşerilerinin yanına döndü or: Hazreti Musa ve kardeşi Harun Mısır'ı yakıp kavuran firavunu Hak dinine davet etmeye memur oldular ve bu maksatla tekrar Mısır'a gittiler. Orada çok mücadeleli günler, üzüntülü yıllar geçirdiler ve fakat firavunu bir türlü yola getirmeye muvaffak olamadılar. Musa'nın gehameti ve mucizeleri, Harun'un fesahati ve hitabeti firavunun üzerinde en ufak bir yumuşaklık husule getiremedi ve Akıbet küfür ve inad üzere öldü gitti.

Beni İsrail'in Mısır'dan çıkması: Hâdise: İsrailoğullarının Nil boyuna iskân ettirilmelerinden takriben iki yüz on beş yıl sonra geçer. Asiye'nin kocası: o bildiğimiz firavun çoktan ölmüştü. Şimdi Musa'nın karşısındaki firavun başka firavundu. Bunun adı Menefta idi. Musa, Menefta'yı da nasihat ve mucizeleriyle yola getiremeyince: "O halde ey Mi-

Musa, Mısır'a döndü. Kardeşi Hazreti Harun beraberdi. Eski ve yeni firavunları Hak dinine davet etti, mucizeler gösterdi, fakat yola getiremedi. Bu resimde Musa'nın firavuna gösterdiği bir mucize görülmektedir.

Kavmini alıp gitmek için de müsaade verilmeyince Musa beddua etti ve Kibul kavminin doğan çocukları ölmeye başladı.

Gökten kurbagalar yağdı, taaffünden şehirlerde oturulmaz oldu. Bütün bu halter, Cenabi Hakkin, birliğini tasdik etmiyen insanlara birer dersi idi. Firavun ve Mısır'lılar bu halterden ürkmeye başladılar

Nihayet firavun, Beni İsrail'i Mısır'dan çıkarıp Kenan İline götürmesi için Musa'ya müsaade etti. Musa, kavmini toplayıp hemen hareket emrini verdi

sr'ın ulusu! İzin ver bari kavimimizi alıp Mısır'dan çıkıp gidelim. Ecdadımızın yurdu olan Kenan diyarına yerleşelim" diye rica ve istirhamda bulunduysa da matlubu is'af olunmadı. Bunun üzerine Mısır diyarı iki peygamberin bedduasına uğradı, iki mâsum kardeşin intizarı Allah katında kabul olundu; bu yüzden Mısır diyarı türlü musibetlere uğradı. Başlarına kurbagalar yağdı, o kadar yağdı ki taaffünden şehirlerde durulamaz oldu. Sinekler, böcekler etrafı istilâ etti, mahsulât ve hayvanat mahvoldu. Mühlik bir hastalık çıktı, bu sebepten doğan çocuklar ölüp ölüp gittiler. Bilhassa bu son musibet firavuna pek ağır geldi ve Beni İsrail'i Mısır'dan çıkarp birlikte Kenan'a götürmesi için Musa'ya izin vermek zorunda kaldı.

Kenan diyarına doğru : Firavun'u arzusuna imale eden Musa, kavmine hemen hareket emrini verdi. zaten hepelinin kulağı kiriste idi. Yanlarına yükte hafif pahada ağır olan eşyalarını aldıktan sonra kalani da ateşe verdiler. Öyle acele hazırlandılar ki, yiyecekleri ekmek hamurunun mayası bile gelmeden hamur teknelerini elbiselerine sarıp sarmalayıp omuzladılar. Bundan başka mühim olan ayrıca şu mahrem emrin verilmiş olmasıdır: Giderayak Mısır soyulacaktır. Bunun için her erkek ve kadın Mısır'lı dostundan veya komşusundan düğünde takınmak ve kullanmak gibi bir bahane ile altın ve gümüş vesair tezyinat namına kıymetli ne gibi eşya mevcutsa bir suretle isteyip alacak (bu cihet İslâmi kaynaklara aykırıdır) ve eli boş çıkılmıyacaktır.

Beni İsrail'in Mısır'dan bir an evvel çıkmak için isticlal etmekte hakkı varmış ki, korktukları başlarına geldi. Hazreti Musa'nın rehberliği ile İsrailoğulları yola çıktıktan sonra, her nedense firavun izin verdiğine nâdim oldu ve emrini geri aldı. Fakat atı alan Üsküdar'ı geçmişti. Firavun, ordusunu süratle hazırladı. Kendisi de başlarında olduğu halde Hazreti Musa'yı takibe çıktı. 49

sırada İsrail cemaati Süveyş'e varmış bulunuyordu. Geçidin en dar yerine gelmişlerdi.

Mukaddes tarih diyor ki; Firavunun ordusu başta harb arabaları olduğu halde sabah vakti Musa'ya yetişti. Kismen çoluk çocuk ve kadınlardan mürekkebolan Beni İsrail'de tabiatıyla bir korku ve heyecan bağıştı. Haykıp ağlaşmaya başladılar. Hazreti Musa elinde taşıdığı o asâ ile denize şöyle bir vurdu. Vurması ile beraber on iki yol açıldı. Her sıbt, yani İsrailoğullarının ayrıldığı kolların her biri bir yoldan karşı tarafa geçti. Firavun da peşlerini bırakmadı, onları takibetti. Yolun ortasında çekilen sular kavuştu; firavun da, askerleri de bütün ağırlıklarıyla birlikte suların içinde mahv olup gittiler.

Tarih noktaî nazarından hâdisenin vukuu muhakkaktır. İhtilâfı gibi görünen kısmı, oluş tarzıdır. Şöyle ki, Hazreti Musa ırkdaşlarını önce güney batıya, yani Kızıldeniz'in en kuzeydeki ucuna götürdü ve takriben şimdi Süveyş gehri'nin bulunduğu noktadan, esasen o havalide hiç eksik olmayan ve muhtemelen normalin kuvveti bir cezir zamanı geçti. Böyle olduğu Kuranı Kerim'de sarahate yakın bir ifade ile belirtilmiştir (Tâha sûresi, âyet 77).

İsrailîler Kızıldeniz'e muvazi olarak güneye doğru hareketlerine devam ettiler ve altı hafta sonra Tur'a geldiler (Turasına yekpare bir dağ kitlesidir. Mûteaddit tepeleri vardır ve bu tepeler 2.000 - 2.600 râkımı arasındadır).

Mukaddes hedefe doğru ilk hazırlık: Hazreti Musa burada ilk iş olarak kavmini teşkilâtlandırmayı ve onları bir disiplin altına almayı düşünmüş ve bu maksatla onar, yüzler, besyüzer ve biner kişilik gruplar vücuduna getirerek her gruba istidadına güvendiği kimselerden birer amir nasbetmiş ve bunların salâhiyetlerini tâyin etmiştir.

Firavun kararından pişman olmuştu. Kendi, başlarında olarak ordusu ile Beni İsrail'e yetişti. Cemaat Süveyş'e varmıştı; Musa asâsıyla denize vurdu, yollar açıldı ve gectiler

üstünde, Musa teşkilâtını ikmal ettikten sonra Bunun Lât denizinin güney ucuna hareket etmiş

Fakat firavun onların pesini bırakmadı, bu yollara daldı, lâkin tam İsrailîler geçince sular kavuştu, firavun ve askeri boğulup tamamen mahvoldu

Bu resim de Beni İsrail'in denizden geçip kurtulduklarını ifade etmektedir

ve oraya varınca on iki sabbattan on iki keşif kolu çıkarınız ve bunlar vasıtasıyla

leri için alıkoymuyorlardı. Rabbilâlemin hazretlerinin verdiği nimetin kadriyi bilmiyorsunuz. Şükürünü eda etmiyorsunuz. İkinci bir esarete mâruz kalmaktansa yigitler gibi dövüşelim, kendimize ve gelecek evlâtlarımıza bir yurt temin edelim" diye onları cenk etmiye bir hayli teşçi etmek, erkeklik gururlarını tahrik etmek istemişse de Hazretî Musa gibi müstessa ve mümtaz bir peygamberin nasîhati kulaklarına girmedi. Hattâ, küstahlıklarını o derece ileri götürdüler ki; "Biz Mısır'daki hayatımızdan memnun idik, keşki oradan çıkmazaydık" demişe bile başladılar. Bu kabiliyetsiz kavmin kıraşında meyus kalan Hazretî Musa "O halde Tih sahrasına dönlünüz!" dedi.

Beni İsrail, Kızıldeniz'e muvazi olarak güneye doğru yürüdüler ve Turisina'ya (yukarıda) ve oradan da Lût denizinin güney ucuna hareket ettiler

zihnini, fikrini işgal edip duran Kenan diyarı hakkında aiyası, içtimal, askerî bakımlarla bilhassa ziraat bakımından İsrailoğullarını geçindirebilecek bir durumda olup olmadığı hakkında malûmat toplamıştır.

Kenan'ın en büyük ve mâmur şehri, gölün kıyısındaki Eriha şehri olup servet ve refah sahibi ve gayetle cebbar adamlar tarafından işgal olunmakta idi. Keşif kollarından gelen malûmat da şu yoldı idi: Kenan, yani Filistin zirate elverişli ve toprağı verimlidir. Halkı kuvvetli yapılı, gözüpek kimselerdir ve harb vasıtaları da mükemmeldir. İda-reyi ellerinde tutanlar zengin ve zorlu kimselerdir.

İsrailoğullarının harbe yüzü yok; Hazretî Musa her sabbattan gelmiş mümessillerden mütrekkep büyük bir kalababığı huzuruna kabul etti. Aldığı malûmatı onlara bildirdi ve fikirlerini yokladı. Muharebe etmek niyetinde olmadıklarını görünce: "Mısır'da iken zillet ve hakaret içinde yaşıyordunuz. Firavunlar erkeklerinizi bozağhyor, kadınlarınızı kenel-

Tih sahrasında kırk sene: Hazretî Musa, Mısır'da zillet ve es-

ret havası içinde yetigen bu korkak kavimle bir fütuhât içinin başarılamiyacağını anlayınca bu muazzam insan deposundan genç ve gürbüz bir nesil yetiştirmeyi düşündü, fakat bu neslin tabii bir tasfiye ile ortadan silinip süpürülmesi ve yepyeni filizlerin sürüp meydana çıkması için uzun seneler beklemek lâzımdı. Sabır, enbiyanın başka şiarı, çelikten bir azim ve irade de Musa Peygamberin mümtaz hasletlerinden biri idi.

Bu çileli uzun yıllar boyunca Tih sahrası ne kadar çok ayıklanmalara, itaatsizliklere sahne oldu. O kum tepeleri üzerinde kaç direnmeyi bastırır Musa.. "Çöl mahsulâtından bıktık, bakın, soğan, mercimek, fasulye vesaire gibi zerzavat isteriz" diye sızlanmaya başladılar. Maksatları peygamberlerini tazyik etmekte. Susuzluktan şikâyet ettiler, ilâhî kudretle Musa asâsını bir

Musa burada cemâati topladı, Eriha sobrini (yukarıda) almak istedi, Fakat esarete almış Beni İsrail'de harb kudreti bulamadı. Tih sahrasına gittiler, orada kırk sene kaldılar

kayaya vurunca oradan su kaynamıya başladı ki bugün dahi o çöide bundan başka su kaynağı mevcut değildir. Bir ara tevhid dininden de ayrıldılar, Mısır'da iken Kıbrt kavminden gördükleri putperestliğe yeni-

Musa ilâhî sırlara erişmek için yalnız başına Turusina'ya tekrar çıktı. On Emir'le döndü, Fakat kavmini Hak yolundan şaşmış buldu

Emellerinin yıkıldığını gören Musa gazaplandı, elindeki On Emir yazılı levhayı başlarına attı

den temayül gösterdiler.

Musa Turisinâ'ya gidip dönüyor: Eriha elvarından Tih sahrasına

Fakat idealistti, tenvire devam etti. Zaten artık yeni nesil de yetişmişti. Hareket emrini verdi, hazırlıklara başlandı

dönüşlerinde her peygamber gibi Musa da ilâhî sırlara ermek için Turisinâ'ya çıkmış ve oradaki mağaralardan birine kapanıp ruhunun vahyini duymak istemişti (Hazreti Muhammed'in Hira'daki mağaraya çekilmesi gibi, esasen bu iki mümtaz peygamberin hayatlarında ve bilhassa mücadelelerinde derin bir benzerlik görülmektedir).

Kırk gün sonra Tevratı Şerif'in bazı sıfırlarıyla Evamiri Ağereî İlahiyeyi (Allahın On Emrini) hâmilin kavminin yanına döndü geldi. Bir de ne görsün, her şey alt üst olmuş, işi büsbütün azmışlar, Hak yolundan sapmışlar...

Bu vaziyet karşısında bütün emeklerinin mahvolduğunu, emellerinin yıkıldığını gören Musa fena halde gazaplandı. Kendini tutamadı. Yerine vekil bıraktığı kardeşi Harun'un üzerine yürüdü, elindeki Evamiri Ağere yazılı levhaları yere attı. Ve sakalından tutup: "Sen ne yaptın, bunların bu hale gelmesine nasıl lâkayt kaldın?" diye kardeşini tleri geri çekmeye, bağırıp çağırma başladı. Kendinden küçük kardeşinin hiddetini teskin için ona çok mülayimâne mukabele eden Harun'un hele: "Ey annemin oğlu beni azarlama! Sakalından çekme, beni biraz dinliyecek kadar mürlüvet göster!" diye yalvarışı ona pek tesir etti. Musa kardeşinin mâzur olduğunu anlayınca: "Kardeşim seninle benim aramızda Allah hâkimlerin en hayırlıdır" dedi.

Musa büyük bir idealist: Her ne pahasına olursa olsun o mutlaka hedefine varacaktı. Düştüğü yerden kalktı. Zaten Mısır'dan çıkan o miskin nesil tasfiyeye yüz tutmuş ve elebaplar sahneden çekilmişti. Yaptıkları muharebe meydanındaki ölüme tercih eden tenperveriier artık birer lâşeden başka bir şey değildiler.

Şimdi artık Musa'nın istediği gibi dövülecek yiğit yürekli bir yeni nesil yetişmiş bulunuyordu. Tih sahrasının

sert ve hafin ikliminde çölün alevli rüzgârlarıyla beslenen, seneler boyunca yağmursuzluktan çalkılı haline gelen topraklar üzerinde ecinnili huliyalarla dolu çöl gecelerinin hafin karanlıkları içinde gelişen Musa idealinin yarattığı nesil, zillet ve esaret tanıyordu artık...

Lût gölü kıyısına doğru ikinci teyebbüs: Evet, aradan bir nesil geçmişti, tam kırk sene. Her şey tamamdı, Musa ulvi maksadına erişmek için hareket zamanının geldiğine hükmedince hareket emrini vermekte tereddütmedi. O, peygamberane şahametini ta-

kuşmuş, koyu kıvrıkcık saçları dalga dalga omuz başlarına dökmüş önde, cesur muharipleri arkasında... Tih sahrasının sam yelleriyle yıkanmış yarı çıplak adalı vücutlu delikanlıları... Korkakların mezarlarını arkalarında bırakıp ileri harekete geçtiler. 40 sene evvel firavunun kühç artıklarının geldiği yere geldiler. Lût gölünün güney kıyısında eski ordugâh yerinde çadırlar kuruldu, silâhlar çatıldı. Gölün güneyi Hikisoslarm dedeleri Amalika kavminin yurdu idi. Bunlar refah ve servet sahibi iri yarı kimselerdi. Musa bunların hükümdarından Kenan'a geçmek için müsaade istedi, veremediğinden bilmeçburiye arzunu silâh kuvvetiyle istihzal etmek lâzım geldi. Onu da yaptı, ordusuna taarruz emrini verdi. Amalika kavmi önce hafif gördükleri düşmanların savleti karşısında sarsıldılar. Hücumlar dalgalar halinde bir-biri ardından geliyordu. Çok kanlı bir muharebeden sonra düşman geri atıma muvaffak olan Musa çaldırıldığı zafer nefirleriyle Ürdün vadisinde akışlar uyandırmıya başladı. Musa'nın askerleri taraf taraf toplandılar, kurbanlar takdim ettiler, şükür ve halâs âyinleri yaptılar. Ne yazık ki Harun bu âyinelere iştirak edememişti. Çünkü üç sene evvel vefat etmişti.

İşte size vadettiğim topraklar:
Bu arada Hazreti Musa ~~Harun~~ şehrinin karşısındaki

Lût gölünün güney kıyısındaki Amalika kavmiyle harbederek Ürdün vadisine (yukarda) gectiler

bir tepeye çıktı ve eliyle kavmine Şeria vadisini göstererek: "İşte Arzı me'ud! Ona ancak Allahın lâyük ve salih kulları vâris olurlar" dedi ve ocdadının yurdunu derin bir hayranlıkla temaşaya daldı. Hazreti Musa kavmini bu diyara yerleştirdikten bir müddet sonra, gene bu kutlu tepenin üzerinde yüz yirmi yaşında olduğu halde Hakkın rahmetine itikâl etti.

Nihayet istedikleri yerlere gelmişlerdi. Hazreti Musa bir tepeye çıkıp: "İşte Arzı me'ud" dedi ve hayranlıkla seyre başladı

Hazreti Musa tarihin çok mühim devrimlerinden birini yapmak şerefini ihraz etmiş büyük bir münci, mümtaz bir peygamberdir.

Y u ş a : Hazreti Musa'nın vefatından sonra yerine Yuşa Peygamber geçti. Kendisi Mısır'da dünyaya gelmiş ve Hazreti Musa ile birlikte Kızıldeniz'i geçmişti. Musa'nın terbiyesinde yetişen Yuşa onun vefatıyla darhal faaliyete geçti. Beni İsrail'i Ürdün nehrinin öte yakasına geçirdi. Nehri geçmek için vasata bulunmaması azmine mâni olmadı. Arkadan Eriha şehrini kuşattı ve aldı. Kenan diyarını Yakup

Hazreti Musa'nın meşhur İtalyan heykeltıraşı Mikelanî tarafından yapılmış güzel bir heykeli

evlâtları adedince on iki bölgeye ayırmış ve Beni İsrail'i serseri çöl hayatından kurtarıp medeni hayata alıstırmıştır. Yirmi sekiz sene Beni İsrail'e mükemmel surette rehberlik ettikten sonra Nablus civarında vefat etmiştir. Peygamber olduğu muhakkak ise de Kur'an Kerim'de ismi tasrih olunmamıştır. Bu zatın Beykoz'da bir makamı vardır. Yuşa tepesi diye İstanbullu'larca meşhurdur.

←
Yuşa Aleyhisselâm

Zakîfil : Lisanımızda Zülkifil diye telâffuz olunur. Bir başka isminin Hazakîl olması mümkündür. Beni İsrail peygamberlerindedir. Tevrat'a ve bazı İslâm kaynaklarına göre Beni İsrail'in esareti zamanında Daniyal (Kurânı Kerim'de ismi zikredilmemiştir) Peygamberle birlikte Bâbil'de yaşamıştır. Kurânı Kerim'de Zülkifil ismi sarahaten yazılır. Fakat peygambere faaliyetini meskût geçirmiştir ve yalnız şahsen yüce meziyetlere sahip bir insan olarak methû senâ edilir. İhtimal ki esaret hayatı sebebiyle başından şayanı dikkat bir hâdis geçmemiştir. Frenk kaynakları bu zatın Beni İsrail'den olmadığını söylerler ve peygamberliğini inkâr ederler. Kabri Şam'da Salihiye mahallesinde ziyaretgâhtır.

Arkadaşı Daniyal bîdayette Bâbil hükümdarının sarayında husulî bir mevki ve muameleye nail olmuş, ancak sonradan hükümdarın heykeline secde etmekten im-

Arslanların Hazreti Daniyal'a İtaati

tina ettiği için gazaba uğramış ve cezaen arslanların önüne atılmışsa da ilâhî bir mucize imdadına yetişerek o yırtıcı hayvanlar bu mâsum peygamberin önünde bir koyun gibi sakin kalmışlar ve ellerini yalamışlardır. Nerede ve ne zaman öldüğü pek belli değildir.

Davut : Hazreti Davut enbiyanın ehemmiyetlilerindedir. Kudüs civarında Beyit Lahim kasabasında bir çiftçinin sulbünden dünyaya gelmiştir. İsrailoğullarındandır. İlk gençliğini o da babasının koyunlarını otlatmakta geçirmiştir. Çocukluğundanberi nâyesinde bir fevkalâdelik görülüyordu. Beni İsrail ile Amalika kavmi arasında asırlar boyu sürüp giden mücadelelerde evvelâ kahramanlığı ile göze çarptı. On sekiz yaşında iken Amalika'nın başında bulunan cebbarlardan, boyunun uzunluğu, cüssesinin eesametiyle meşhur Calut (Goliath) ile mübarezeye girmiş, bu dev gibi yenilmez sanılan adamı vurup öldürmüştür. Bu hizmetine mükâfat olarak, Şemoîl Peygamber tarafından harb ve darbde İsrailoğullarını idare etmek için başlarına kural (Melik) olarak getirilen Talut'un güzel kızı ile evlendirdiler. Ancak Talut, Davud'un bu kahramanlığı sayesinde Calut'un tazyikinden kurtulduktan sonra Davud'u kıskanmaya başladı. Saltanatı kendisine ortak olacağından korktu ve onu ölümle tehdidet-

ti. Bu sebepten Davut bir müddet dağlarda ve mağaralarda gizlenmeye mecbur olmuştur.

Davut Peygamber, Talut'un Filistin ahalisi tarafından öldürülmesi üzerine onun yerine bilhakkın melik olmuştur. Bu suretle bir taraftan peygamberlik postuna, diğer taraftan dünya tahtına geçen ve bu iki işi nefsinde birleştirmeye muvaffak

Hazreti Davud'un doğduğu Beyit Lahim kasabası

Beni İsrail - Amalika mücaddesi devam ediyordu. Amalika kavminin Calut adlı meşhur bir devi vardı

olan azimkâr Davut, İsrailoğullarını birçok fütuhat sayesinde servet ve şâman sahibi etti. Mülkünü Halep'ten öteye Kilikya'ya kadar genişletti. Kenan diyarından henüz İsrailoğullarının eline geçmiyen yerlerini ve bu arada Kudüs ve etrafını zap-

hibine verilmesine hükmetmiş, fakat bu esnada hazır bulunan küçük Süleyman hükümün adalete uygun olmadığını, zarar ve zıyanın koyunların menafii ile yâni süt ve yünlerinden verilmesi suretiyle tazmini ci-hetine gidilmesinin iki tarafın haline daha uygun düşeceğini söylemiş, babası da bu hükmü munsifane görmüştü.

Davut bu devle çarpıştı ve öldürdü. Ona, mükâlaten mülklerinin kızını verdiler

tetti ve Kudüs'ü başşehir yaptı. Bir hayli imar işlerine girişti ve Boytül-makdis denilen meşhur mabedin temellerini attı.

Kurani Kerim'de Hazreti Davud'un kadrini yükselten, onun şahsi meşiyetlerinden tazim ve tekrim ile bahseden nice âyetler vardır. Bunlardan birisinde; "Yâ Davut! Biz seni yeryüzünde insanlar arasında vekil kıldık. Hak üzere hükmet, hükümlerini taşırma, hevâ ve hevesine uyma!" denilmektedir. Davut ve oğlu Süleyman'a ayrıca ilâhî ilim ve hikmet verilmişti. Hele Süleyman Peygamber daha on bir yaşında bir çocuk iken babasının verdiği bir hükmü düzeltilecek kadar derin bir hikmete sahibolduğunu göstermişti. Rivayet olunduğuna göre; bir köyün hayvan sürüsü bir adamın ekine girip bir hayli zarar vermişler. Ekin sahibi Davut Peygambere şikâyet etmiş, o da yapılan zarar karşılığı olarak koyunların ekine sahibine verilmesine hükmetmiş, fakat bu esnada hazır bulunan küçük Süleyman hükümün adalete uygun olmadığını, zarar ve zıyanın koyunların menafii ile yâni süt ve yünlerinden verilmesi suretiyle tazmini ci-hetine gidilmesinin iki tarafın haline daha uygun düşeceğini söylemiş, babası da bu hükmü munsifane görmüştü.

Kurani Kerim'de hak kitap olarak isimleri bildirilen dört kitaptan biri olan Zebur, Davut Peygambere gönderilmiştir. Buna Mezamir de denilir. Bu kitap başı başına yeni hükümler ve esaslar vücuda getirmemiş ve Davut Peygamber, Musa Aleyhisselâmın şeriatıyla âmîl olmuştur. Zebur; birtakım nasihatler, ilâhiler, dualar, ah'âki vâkıfardan ibtîrekkep çok müessir ve lirik bir manzumdur. Bugün elde bulunan Zebur 150 süredir. İlk âyetleri şöyle başlar: "Ne mübarektir öl âdem ki şerhlerin meşveretinde gezmey ve günahkârların yanında durmaz ve müstehzilerin meclisinde oturmaz. Bu gibi adamlar akar sular yanında dikilmiş ve meyvasını mevsiminde verir ve yaprağı solmaz ağaç gibidir ve her ne ki işlersen"

müesses olur. Şerirler böyle değildir, onlar ancak rüğârın göldüğü saman ufağı gibidir”.

Davud'un hasletleri : Cenabı Hak Davud'a çok müesair ve çok yankı bir ses ihsan etmişti. Ayrıca gayetle güzel mezmur çalardı (Mezmur flüte benzeyen bir müzik aletidir). Sesi o kadar güzeldi ki, Zebur'un âyetlerini bir taraftan okur ve bir taraftan çalardı. Teğannî ettiği zaman dağlara, taşlara sadâsı akseder ve kurtlarla kuşları büyülerdi; vahşi hayvanlarınca gürlerdi, onu dinlerlerdi. Halk da onu dinlemek için günlerce sahralarda peşinden ayrılmazdı. Hâlâ sesi güzel olanları methû senâ ederken Davudi ses denilmesi bundan kinayedir.

Muharebelerde kullanılan zırh gömleğin mucidi idi. Demir levhalar onun elinde bir hamur gibi yumuşar ve onları bir kumaş parçası gibi kolaylıkla keser biçerdi. Bu sebepten kendisi demircilerin piri sayılır. Bugün dahi Bağdad'ın şimalinde dağlık kısımlardaki İran hududunda onun tesirinde yaşayan insanlar vardır; bunlara Davudiler deniyor. Davut Aleyhisselâm yüz yaşında vefat etmiştir. Kabri Kudüs'tedir.

Yukarıdaki resim: İsrailoğulları, Semolî Aleyhisselâma müraacatla kendilerine bir has seçilmesini istediler. O da Talut'u seçti. Bu resim o hadîseyi göstermektedir. Fakat Filistinliler sonra onu öldürmüşlerdir.

Orçündeki resim: Davut Aleyhisselâm Talut'u öldürdüğü vakit, İsrailîliler bu belâdan kendilerini kurtaran Davud'a Talut'un kızını almışlardır; Talut, damadı olduğu halde Davud'a kıskanıyordu. Nihayet Talut öldürülünce yerine Davut seçildi ve bu suretle hem peygamber hem malik oldu.

Altındaki resim: Davut müzaffer muharebeler yaptı ve ülkesini genişletti. Bu resim de Davud'un muharebelerini göstermektedir.

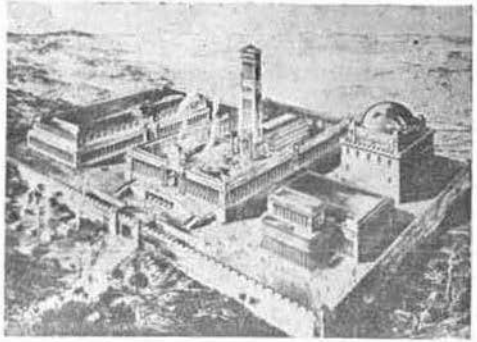

Yukarıki resim: Davud'un, zaptedip hasehir yaptıği Kudüs'ü
Altındaki resim de: Sesi çok güzel olan Davud'un bir konserini tasvir etmektedir

Süleyman : Adı hâlâ dilimizde ve edebiyatımızda göz kamaştırıcı efsanelerle yaşayan büyük bir peygamberdir. İsrailoğullarındandır. Babası Peygamber Davud'un vefatıyla onun yerine tahta geçmiş ve rüşd çığına erince ayrıca nübüvvetle müşerref olmuştur. Kırk sene devam eden peygamberliği ve hükümdarlığı, tâbiyeti altında yaşayan milletler için bir refah devri olmuştur. Zamanının büyük bir kısmı sulh ve salâh içinde geçtiğinden mülkünü kalkandırmıya fırsat vermiş ve hele başkendi olan Kudüs şehrinin baştan başa birçok binalarla ve muhteşem saraylarla tezyin ve imar etmiştir. Büyük cediti Musa Peygamberin çadırını kurdugu yere bir mâbet inşasını arzu eden babası İsa mâbedin aneak temellerini atabilmiş, ikmalî ise oğlu Süleyman'a yedi senede müyesser olmuştur. Bu muhteşem mâbedin adı "Beytul-makdis" veya İslâmî adıyla "Mescidi Aksâ"dır.

Zamanında Mısır'dan Fırat nehri vadisine kadar genişleyen ülkesi içinde sanat ve ticaret bütün parlaklığı ile inkişaf etmiştir. Tersanelerinde inşa ettirdiği gemilere lüzumu olan ahanoz ağaçlarını Habeşistan'dan, mâbedin ağaçlarını da sureti mahsusada Lübnan dağlarından getirtmiş ve bu sağlam yapılı ticaret gemileriyle Hindistan'ın ve o zaman için malûm olan ülkelerin her nevi mahsulâtını, kıymetli maddenlerini, baha biçilmez eşyasını mülkünün pazarlarına ve kendi saraylarına yığın yığın aktarma ettirmiştir. Artık mülkünü her tarafından refah ve servet fışkırtıyor, umran asarı göklere çıkıyordu. Zamanında öyle bir emniyet ve o derece mükemmel işliyen bir adalet cihazı vardı ki dillere destan olmuştu.

Süleyman ilim sahibi idi, ona hikmet verilmişti. Canlı ve cansız her şey ve hattâ rüzgârlar bile emrinde ve hizmetinde idi. Kurtların kuşların dillerini bilir, karıncalarla öle ahbablık ederdi. Rivayete göre Âdem Babamızın cennetten çıkarken parmağında bulunan yüzüğü bile ona verilmişti.

Nazretli Süleyman, babası Davud'un temellerini attığı muhteşem Beytul - makdis'i yedi senede bitirdi

Süleyman Peygamberin o zamana kadar bir örneği başka yerde görülemiyen bu ihtişamının maddî sebeplerini hazırlayan veziri Âsaf'tı. Süleyman Peygamberin hikmeti ve fetaneti, değerli ve kıymetli in-

Yemen'de Sabas hükümdarı Belkis Süleyman'ı ziyaret etti ve Süleyman onu ihtişamla karşıladı

Hazreti Süleyman'ın bir çocuğa analık iddia eden iki kadını mahkeme ederek hüküm vermesini tasvir eden meşhur tablo

sanları seçip kendine müğavir yapmasında da görüldü. Âsaf çok dirayetli bir müşavirdi. Bir an bile Süleyman'ın yanından ayrılmamıştır. Bu kıymetli insanın o vakit in kültürüne büyük tesiri olan Zebur'u bile ezberden okuyup bestelediği söylenir.

Belkis : Enbiya tarihinde gözler kamaştırıcı muazzam bir hâdise olmuştur. Bu hâdise Süleyman ile Belkis'in görüşmeleridir.

Süleyman Peygamberin debdebe ve ihtişamı o zamanki medeniyet âleminin her tarafına yayılmıştı. Bu füsunkâr hayat Belkis'in da kulağına girmiş ve içinde Süleyman'ı ziyaret arzusu şiddetle uyanmıştı. Melike (kraliçe) nin bu arzusunu öğrenen Süleyman Peygamber, mekubelerin verdiği habere göre bir mektup yazmış ve hayvanat içinde çok sevdiği ve itimat ettiği hîlt hîlt yâni çavuş kuşuna verip Belkis'a göndermişti.

Süleyman'ın Kudüs'teki ihtişamı hayatının bir başka örneği de Yemen'de Sabaa şehrinde bütün şaşaasıyla hüküm sürüyordu. Sabaa şehri de Kudüs'le boy ölçüşecek dercede mâmur ve müzeyyen, rakıp bir şehirdi. Hele bağları, bahçeleri peri masallarına mevzu olmuştu. Bu ülkenin hükümdarı Belkis isminde genç, güzel ve zeki bir

kadıncı. Süleyman'ın davetini alırmaz muazzam bir mal-yetle Yemen'den hareket etti ve bir müddet sonra Kudüs'e vardı. Beraberinde binlerce dove yükü fâhir hediye getirdi.

Süleyman Peygamber bu aziz ve muhterem misafirini akıllara durgunluk verecek debdebe ve merasim içinde karşılamıştır. Günlerce ve günlerce şerofine parlak törenler yapılmış, sabah ve akşam yemeklerine davet olunan onbinlerce misafir için en mutenâ Hindistan baharatından tatlılar, en vâ nefis mâcunlar hazırlanmış ve en nâdide av etleri ikram olunmuştur.

Belkis gibi şan ve şöret sahibi bir kraliçenin Süleyman'ı ziyaret etmesi şurada burada kalan daha bazı hükümdarların Süleyman'a itaat etmelerine yol açmış ve böylece ayrı bir siyasi fayda da temin etmiştir.

Belkis ve onun tebesâ güneşe taparlardı. Süleyman ise Allahın birliğini neşir ve İläna memur hak bir peygamberdi. Süleyman'ın teldifi üzerine Yemen'den getirdiği itikadi terk etmiş ve Süleyman Peygamberin hak dine davetini kabul etmiştir.

Süleyman'ın hakimane bir buluşu : Belkis'in Kudüs'te bulunduğu günlerden bir gün Hazreti Süleyman'ın karşısına iki kadın çıkmış, birbirinden dâvacı olduklarını söylemişler ve aynı çocuğun anneleri olduklarını iddia etmişlerdir. Bunun üzerine Süleyman, çocuğun kılıçla iki parça edilerek yarısının bir kadına ve diğer yarısının diğer dâvacı kadına verilmesini ve münazaanın bu suretle bertaraf edilmesini emretmiştir. Kadınlardan biri hiç dili dolamadan bu taksime razı olduğunu beyan etmiş, diğeri ise ağhyarak Süleyman'ın ayaklarına kapanmış; hakkımdan vazgeçtim, diye fer-yad etmiştir. Bunun üzerine Hazreti Süleyman hakiki annenin çocuğu ikiye biçilmesine razı olmanın kadın olduğuna hükmetmiş ve hemen çocuğun ona teslim olumasını emretmiştir.

Rivayete göre, Süleyman Peygamberin hepisi birbirinden güzel üç yüz nikâhli karısı ve yedi yüz de seçme cariyesi varmış. Süleyman altmış yaşında ölmüştür. Bu ihtişamın sahibi bugün belli bir mezardan dahi mahrumdur.

Beni İsrail, Asurilerin hücumu ile Filistin'den Bâbil'e tehcir edilerek yetmiş sene esaret hayatı sürmüşlerdir. Bu tablo İsrailoğullarının mağlûbiyetini tasvir etmektedir

İlyas ve İlyasa : İsrailoğullarından İlyas ve İlyasa iki arkadaş ve iki hemşeri peygamberdirler. Birbirlerine halef ve selef olmuşlardır. İlyas Peygamberin şöçeresini Harun Peygambere kadar çıkarırlar. Suriye'deki F-albek ahâlisine nebi olarak göndermiştir. Tevrat'ta adı Eliya diye geçer. Kur'an Kerim'de İlyas ismi bildinâsobe iki yerde geçer ve fazla tafsilât verilmez. Rivayete göre karada başı sıkıntıda kalanların ve tehlikede olanların imdadına memur edilmiştir. Denizde olanların imdadına da Hzır Peygamber memur edilmiştir. Her iki peygamberin senenin bir gününde birleştikleri hakkında bir menkıbe vardır. Bu birleşme günü dilimize yanlış bir şekilde Hidrellez diye geçmiştir. Umumi telâkki ikisini de kurtarıcı bir varlık olarak kabul etmiştir. İslâm, Hristiyan ve Yahudi itikadı bunda müstektir.

İlyas Peygamber kavminin şiddetli mukavemetine mâruz kaldığından kendini emniyette görmemiş, saharalara çekilerek ma-

ğaralarda yaşamayı tercih edip kavminden uzaklaşmıştır.

İzini kaybeden İlyas Peygambere arkadaşı İlyasa halef olmuştur. Esasen her iki aziz daima bir arada yaşarlardı. İlyasa Peygamber de selefi İlyas'ın bıraktığı yerdan kavmini ıslaha çalışmış ise de davetine kulak asan olmamış ve İsrailoğulları sapıklıkta devam etmişlerdir. Ahlâksızlıkları, kendilerine gönderilen mâsum nebileri öldürmeleri, onları tahkir ve tezyif etmeleri yüzünden Beni İsrail Allahın kahr ve gazabına düçar olmuş ve en nihayet de Asurilerin hücumuna mâruz kalarak memleketleri istilâya uğramış, kendileri de Filistin'den Bâbil'e tehcir olunarak yetmiş sene esaret hayatı yaşamışlardır.

İlyasa'nın peygamber olduğu Kur'an ile zabittir. Yüksek şahsiyetini öven âyetler vardır. Her iki peygamberin nerede ve ne zaman terki hayat ettikleri belli değildir. Bir kargaşalıkta emzali enbiya gibi âsi ve bâği tarafından bir hivanote uğramış olmaları çok mümkündür.

Yunus Aleyhisselâm Ninevalılara peygamber gönderilmişti. Gemiciler onu Dicle'ye attılar. Bir balık yuttu ve sonra İlahî merhametle tekrar karaya çıkardı.

Yunus: Yunus Aleyhisselâm da ismi Kur'anı Kerim'de sarahaten geçen aziz bir peygamberdir. Bu zat da İsrailoğulların-

karşı ihraz ettikleri zaferleri mermerler üzerine böyle bir yazı ile tespit ederek hükümdar sarayının kapısına asmışlardı.

Ninevalılar büyük bir medeniyete sahiptiler. Fakat sefih ve para şumarlığı, ahlâksız bir millettir.

dandır. Musul civarında Asûri devletinin merkezi olan Nineva şehrinin ahâlisini hak dinine davet etmeye, zenginlikleri sebebiyle kendilerini fuhuş ve sefahet hayatına attıklarından dolayı Allah tarafından ictah ve irtaşlarına memur olunduğu.

Nineva, Dicle nehrinin sahtesinde kâin büyük ve medeni bir şehirdi. Etrafı otuz metre yüksekliğinde bir surla çevrilmişti. Çok sanatkârane yapılmış büyük sarayları vardı. Şehir baştan başa kanadı arslan ve diğer mevhum hayvanların mermar üzerine yapılmış kabartma resimleriyle süslenmişti. Büyük bir medeniyete sahipt oldukları kendilerine mahsus yazıları bulunmasından da anlaşılıyordu. Buna mih yazı denir. Netekim Beni İsrail'e karşı ihraz ettikleri zaferleri mermerler üzerine böyle bir yazı ile tespit ederek hükümdar sarayının kapısına asmışlardı.

Yunus Peygamber; ihraz ettikleri zaferlerin mestisi içinde ne yaptıklarını bilmiyen bu sefih ve para şumarlığı olan Nineva halkını vaiz ve nasihat ile doğru yola yatırmayınca; "Allah tarafından size şiddetli bir azap gelecek ve kırk gün içinde Nineva şehri yere batacak!" diye haber verdikten sonra meymun bir halde aralarından çıkmış, hüviyetini gizliyerek Dicle kenarına gelmiş ve hareket etmek üzere bulunan bir gemiye alelade bir yolcu gibi binmiştir. Halbuki izni İlahî olmadıkça peygamberler, her ne pahasına olursa olsun yerlerini terk edemezlerdi. Gemiciler Yunus Peygamberi tanımadılar ve onu sahibinin yanından kaçmış bir köle sandılar. Gemiciler, sahiplerinden izinsiz olarak kaçıp gemilere iltica eden bu gibi kölelerin gemilerine uğursuzluk getireceğine itikadederdilerdi; o sırada gemi güzel güzel yoluna devam ederken ani bir ârıza oldu ve gemi olduğu yerde durdu, ilerliyemedi. Gemiciler telaş ettiler ve bu uğursuzluğu, köle sandıkları Yunus'tan bildiler ve gemilerini uğursuzluktan kurtarmak için onu nehre attılar. Mukad-

des tarih der ki: "Suya gömülen Yunus Aleyhisselâmi o sırada fevkalâde derecede büyük bir balık yuttu. Bu hal üzerine Hazreti Yunus, hareketinin peygamberliğe yakışmadığını anladı; "Yarabbi, ben ettim sen etme!" diye Allaha iltica etti. Balık da sahile yaklaşıp onu karaya sağ salım çıkardı. Bitkin bir halde sahile atılan Yunus Peygamber biraz istirahat edip kuvvet kazandıktan sonra izinsiz terk ettiği vazifesine, bıraktığı yerden başlamak üzere tekrar Nineva'ya avdet etti. Bu harikulâde mucizevi hâdisenin böylece vukuunda İslâm, Hıristiyan ve Yahudi itikadı müttefiktir.

Yunus Peygamber avdet edince bu sefer Nineva ahâli si korktular. Nasihatiyle âmîl oldular ve bir müddet azaptan masun kaldılar. Hazreti Yunus'un vefatından sonra, Bâbil hükümdarı Buhtnasır büyük bir ordu ile geldi, Nineva'yı muhasara etti. O güzelim mâmur şehri yaktı, yıktı ve o medeniyeti süpürdü ve bu su.

Nineva medeniyetinin kendilerine mahsus mih yazısı denilen bir yazıları da vardı. İsrailîlere karşı zaferlerini bununla mermer yazarak saray kapısına asmışlardı

Hazreti Yunus'un vefatından sonra Bâbil hükümdarı şehri yaktı, yıktı ve o medeniyeti süpürdü

Hazreti Zekeriya

Hazreti Yahya

retle Asûri devleti inkıraz buldu gitti. Yunus Peygamberin mezarı hâlâ Nineva harabeleri civarındadır.

Zekeriya ve Yahya : Zekeriya Peygamber büyük bir peygamber olan Süleyman'ın soyundandır. Kavmi içinde hatırı sayılan bir din adamı idi. Dülgerlikle geçinirdi. Boş vakitlerinde Beytül-makdis'te oturur, istiyenlere Tevrat nüshaları yazar, kurbanlarını keserdi. Kendisine nühüvvet de ihsan olunmuştu. Bütün arzusu ölümlünden sonra kendisini yadedecek hayırlı bir evlada sahibolmaktı. Karısı Elyosa (Elizabet) da bu sebepten pek üzüntülü idi. Karı kocanın yaşları bir hayli ileri olmasına rağmen mâbet-te bu arzularının husulü için dua ve niyazdan hâli kalmazlardı. Zekeriya'nın bu iptilâsını bilenler; Allah sana istediğin gibi bir çocuk verecek, dedikleri zaman tebessüm eder, başım bembeyaz alevler içinde kaldıktan sonra mı? derdi. Evet, saç başı bembeyaz alevler içinde olmasına rağmen Cenabı Hak bu ihtiyar karı kocaya bir erkek çocuk nasıbettti. Çocuğun adını Yahya koydular.

Peygamber Zekeriya'nın baldızı Hanne, Beni İsrail içinde hatırı sayılır İmran isminde salih bir adamla evli idi. Bunların da ötekiler gibi çocukları olmuyordu. Hanne "Bir erkek çocuğum olursa onu Beytül-makdis hizmetine veririm" diye adak etti. O zaman böyle bir adak âdeti vardı; çocukları, mâbedin hizmetine vakfederlerdi. Hanne'nin arzusu oldu, fakat doğan çocuk erkek değil, kız oldu. Yavrunun babası İmran, çocuğunu görmeden dünyadan çekilmişti. Kızın adını Meryem koydular. Adasını yerine getirmek için annesi, çocuğu mâbede bıraktı. Meryem, muhterem bir zatın kızı olduğundan cümlece terbiyesine itina edildi. Bir müddet sonra Zekeriya öksüzü aldı, zevcesinin yanına getirdi ve böylece Meryem bir zaman teyzesinin yanında kaldı, yetişti. Sonra Zekeriya Meryem'e mâbette hususi bir hücre ayırttı. Genç Meryem bu hücrede tek başına ibadet ve riya-zet ile meşgul olurdu. Yanına teyzesinin kocası Zekeriya'dan başka bir kimse girip çıkmazdı. Yahudiler bu ihtiyar enişte hakkında kötü şüphele düştüler ve dedikoduya başladılar.

O tarihlerde Filistin'de hâkim olan devlet Romalılardı, Kudüs'te de Romalıların tabiiyetinde olarak Herod isminde bir zalim ve gaddar hâkim hükümdarlık etmekte idi. Herod kızkardeşinin güzel kızına tutkundu. Kız da, anası da valinin bu kalbi alâkasını biliyorlar ve sürüp giden dedikodunun bir an evvel nikâhla bitirilmesini ve işe meşru bir şekil verilmesini şiddetle istiyorlardı. Zamanın dini muamelelerine, müesses itikadlarına genç Peygamber Yahya hâkimdi. Herod Yahya'yı çağırttı, meseleyi izah etti ve kızkardeşinin kızını behemehal kendisine nikâh etmesini istedi. Yahya bunun şeriat hükümlerine aykırı bulunduğunu ve harâm olduğunu ve bu işi bir peygamber sıfatıyla yapamayacağını şiddetli bir lisanla beyan ederek onun emrini reddetti. Herod ısrarlarının fayda vermediğini kıza ve annesine söyleyince ana kız fena halde hiddetlendiler ve valiyi tahrik ettiler; öyle ise onun başını kes, vücudunu yok et, dediler. Esnada İğret masasında bulunan vali tehevvir ederek Yahya'nın öldürülmesini emretti. Cellâtlar hemen Yahya'yı yakaladılar, o mâsum peygamberin başını kestiler ve bir altın leğen içine koyup İğret masasına takdîm ettiler. Ana kız bu nikâh hediyesinden çok memnun kaldılar.

Peygamber Zekeriya oğlunun ugradığı bu felâketten derin surette kederlendi. Zaten dedikodu olayıyla Yahudiler tarafından takibolunup duruyordu. Zekeriya kendisini emniyette görmeyince mâbede sığındı ve işarı çıkmadı. Valinin adamları aldıkları emir üzerine Zekeriya'yı yakalamak için mâbede girdiler, ortalık altüst ettiler. Zekeriya ele geçeceğini anlayınca olduğu yerden çıktı, bahçede bir ağacın kovuğuna girip gizlendi. O zamanın zabıta memurları bunun farkına vardılar, valinin emriyle ağacı büyük bir testere ile ortasına ikiye biçtiler ve bittabi Zekeriya Aleyhisselâm da ağacın içinde kaldı, feci bir şekilde o da ikiye bölünerek şehid edildi. Şehid edildikleri esnada Zekeriya yüz, Yahya da otuz yaşında bulun-

Hazreti Yahya, Hazreti İsa'yı vaftiz eder vaziyette.

yorlardı.

Yahya Peygamber son derecede zâhit ve müttelâ bir insandı. O da her peygamber gibi affif ve kânsatkârdı. Oyle ki sırtına ve çıplak etinin üzerine keçi kılından örülmüş bir elbise giyer ve çoğu zaman Ürdün vadilerinde Filistin'in yabani zambakları bezemmiş kırlarında tek başına dolaşmayı, vahdet ve murakabe içinde yaşamayı severdi. Arada sırada Kudüs'e gelir, mâbede halka vaiz ve nasihatlerde bulunur, tekrar zambaklarının yanına dönerdi. Teyzesinin oğlu İsa'yı Ürdün nehrinde ilk defa vaftiz ettiği için Hıristiyan âlemince Vaftizci Yahya diye şöhret bulmuştur. Bu sebepten Avrupalılar ona Jean Baptiste derler. Hayatı Avrupalı ressamlar için ilham mevzuu olmuştur.

ÜÇ VELİ

Uzeyir: Uzeyir'in Kudüs'ün Bâbil hükümdarı Buhtnazar tarafından istilâ edildiği tarihte Beni İsrail ile birlikte esir olarak Bâbil'e sevk ve tehcir olunduğu muhakkaktır. Kur'an Kerim'de oir münasebetle ismi Yahudilere sitam sâdedinde geçer. Peygamberliği ihtilâfıdır. Esaret hayatında muhitinde dost düşman herkesten hürmet görmüş hakim ve velî bir zattı. Hattâ Bâbil devleti, İranlıların eline geçince de aziz, İran şahının da teveccüh ve hürmetine mazhar olmuş ve hemşerilerinin Kudüs'e avdetlerine ve hürriyetlerini temine muvâffak olmuştur. Bâbil'de esir bulunduğu yıllar boş oturmamış, Beni İsrail'in itikadlarından inhiraf ve anaçlerini kaybetmelerini için çok çalışmıştır. Beni İsrail'in Bâbil'e kaldırıldığı o hengâmede elde bulunan ve zaten mahdudolan Tevrat nüshaları ortadan kaybolmuşsa da bilâhâre hazret, bunu ezberden okuyup yeneden yazdırmıştır derler. Bu hizmeti sebebiyle minnettar olan Yahudiler kendisini onore ederek İbnü'llah telâkki etmişlerdir.

Lokman: Bu mübarek zatın ismi Kur'an Kerim'de sarımsaten yazılıdır. Hayat ve ef'alinde hürmetle bahsedilen âyetler vardır. Buna rağmen peygamber olup olmadığı katî olarak kestirilemez. Bazı müfessirler peygamber olduğunu kabul ederler. Fakat büyük bir müfessir çoğunluğu; peygamber değildir, fakat çok kuvvetli bir velîdir, derler. Peygamber olsa da olmasa da her halde Allah katında ve hem de insanlar nazarında aziz ve muhterem bir şahsiyet olduğu muhakkaktır. Kur'an Kerim kendisinden bahsederken "Biz Lokman'ın hikmet ve edeple mümtaz kıldık" diye över.

Hazreti Lokman'ın Nevbe'li Habeşi bir köle olduğu söylenir. Bir gün yüzüne dik-katle bakan bir adama: "Ne bakıyorsun öyle! Yüzüm siyah ise kalbim bembeyazdır. Dudaklarım kahn ise içinden çıkan

sözler ince ve lâtifdir" diye çok zarifane mukabele etmesi, tetkikinde bulunduğu Lokman'ın Habeşi ve hakim bir zat olduğunu teyideder. Hakimane sözleri, ah-lâki ve insani birer düstur olarak ilâhi bir lisanla Kur'an'a geçmiştir (Lokman sûresi). Dilimizde sık sık kullandığımız "Lokman Hekim" denilen zatın bu Lokman olması çok mümkündür. Yaşadığı muhakkak ise de nerede ve ne zaman öldüğü müphemdir.

Zül-Karneyn: Peygamberliği ihtilâflı olan üç zattan biri de Zül-Karneyn'dir. Bu zatın yalnız peygamberliği ihtilâflı kalmamış, şahsı da ihtilâfıdır. Tarihte bir Iskender Zül-Karneyn vardır, bir de Iskenderi Rûmi vardır. Arap müverrihleri büyük cihangir Makedonyalı Filipos'un oğlu meşhur Iskenderi Kebir'e de Zül-Karneyn derler. Bunların hepâl aynı adamdır diyenler olduğu gibi; Iskenderi Rûmi başkadır, nübüvveti ihtilâflı olan Zül-Karneyn başkadır diyen müverrihler de vardır. Kur'an Kerim'in haber verdiği Zül-Karneyn; mülk ve saltanat sahibi oir cihangir olduğu, Çin'e kadar gittiği, Ye'cüc ve Me'cüc istilasına karşı meşhur Çin seldini inşa ettiği ve menkabeğe göre oralarda mevcud olduğu söylenen Âbi-hayat geçmişini aradığı rivayet olunur. Bir kısım müverrihler de bu zatın Yemen'de neş'ot ettiğini söylerler. Diğer bir kısım da Hazreti İbrahim'den evvel yaşadığını rivayet ederler. Her halde hayatı müphemiyet içindedir. Kim olduğu katîyetle kestirilemiyor. Muhakkak ki sahibi velâyet bir cihangir imiş; Jüyanın bir ucundan öbür ucuna, yâni hem şarkı ve hem de garbi hüküm altına geçirdiği için buna âlâmet olmak üzere ta'mın iki ucunda "iki boynuz bulundurmuş, o sebepten kendisine Zül-Karneyn yâni iki boynuz sahibi denilmiştir. Bundan ötesi tarihin karanlıkları içinde kalmıştır.

TARİHİN MÜHİM DEVRİMLERİNDEN BİRİ DAHA

İsa : Hazreti İsa, ululazim denilen peygamberlerin beşincisidir. Onun Kur'anı Kerim'de iki adı daha vardır: "Meryem oğlu" ve "Mesih". İsa, has ismidir.

Doğuşu ve hayatı : İsa'nın doğuşu ve hayatı dünya tarihinin belibaşlı hadiselerinden birini teşkil eder. Bu olay Roma imparatorlarından Tiberius devrinde ve peygamberimiz Hazreti Muhammet'ten 622 sene evvel olmuştur.

İmparator, Roma ülkesinde yaşayan insanların sayılmasını emretmişti; bu, dünyanın görüldüğü ilk nüfus sayımıdır. Bu sayım esnasında herkesin kendi şehrinde bulunması emrolundu. Nâsıra'da yaşayan marangoz Yusuf; nişanlısı, İmran'ın kızı Meryem ile Bethléem kasabasına geldi. Bu kasabacık Kudüs'ün on kilometre kadar cenubunda yemyeşil zeytin ağaçlarıyla kaplı şirin bir vadinin içinde bulunmaktadır. Hazreti Meryem, Zekeriya Peygamberin velâyeti altında anası tarafından evvelce adak edildiği mâbette bulûğ çağına kadar kalmış ve sonra onu kendisinden yaşlı sayılabilecek bir çağda bulunan marangoz Yusuf'a nişanlamıştılar. Meryem, Nâsıra'dan çıktığı zaman hâmile idi. Yolda her kadın gibi doğum sancuları başlayınca ağrıların şiddetinden bir hurma ağacına yaslandı ve "keşke daha evvel ölseydim de unutulup gitseydim" dedi. Bir ara ağrısı hafifler gibi oldu, hemen civarda bir ağla mığındı ve İsa'yı burada doğurdu, yemlik İsa'ya ilk beşik oldu.

İsa'nın babası kimdir : Ammenin itikadına Hazreti İsa'nın babası dünyaya geldiği merkezindedir. Yahudiler Meryem'i itham ederler. Fakat bir dindar adam onu ilâhi bir nefhanın, kudsî bir

Yusuf, nişanlısı Meryem ile Bethléem'e gelirken

Meryem, Nâsıra dönüşü yolda İsa'yı doğurdu

İsa üzerinde Peygamber Yahya'nın tesiri oldu ve Yahya kendine itihak eden İsa'yı Ürdün nehrinde vartiz etti

ruhun tecellisi olarak kabul eder.

Kuranı Kerim; Meryem sûresinde (19 un-

bürhanı (yani bir işaret) ve maddi delili) olarak gösterip onu tarafımızdan insanlara

rahmet kılacağız. Ve hem de bu iş kesin olarak olup bitmiştir' buyrulur. Meryem o anda gebe kalmıştı.

Filhakika Hazreti Meryem tertemiz ve mâsum bir kızcıktı. Muhitinde küçük büyük herkesin hüsnü şahadetine mazhar olmuştu. Hâdisede bir fevkalâdelik olduğu muhakkak. Kuran, onu hak dilinden bize, büyük bir edebi sanat ile ifade ediyor ve cevabını veriyor: "O, Allaha göre kolay bir iştir". O halde görünen fevkalâdelik insanlara göredir, Allaha göre değil. Yirminci asrın ortasında bulunduğumuz halde fennin birçok hâdiselerin sırlarını henüz çözüp atamadığımız görüyoruz.

Doğumu takibeden günler; Bidayette marangoz Yusuf, genç ve güzel nişanlısından şüphelendi. O da muhitin yarattığı dedikodunun tesirinde kalmıştı. Fakat sonra işin ilâhi sırrına vâkif olunca Yahudilerin şamatasına rağmen onu himaye etti ve ona ölünceye kadar her gün biraz daha artan saygı hisleri ile bağlandı kaldı. Hıristiyan kaynakları İsa'nın

Yaşı otuz olunca Hazreti İsa'ya da peygamberlik geldi

doğduğu gece, birtakım semavi hâdiselerin vukua geldiğini kaydederler. Rivayete göre civarda bulunan çobanlar bir olağanüstü hâdisce müşahede etmişler ve doğumun olduğu yeri o sırada peyda olan parlak bir yıldız ziyasıyla ve rehberliği ile bulmuşlar ve yemlikte yatan müstakbel mesîhi ziyaret etmişlerdir.

Mukaddes aile Mısır yolunda: Tarih: rüyasını, beşer mukadderatına hükmettiği bazı zamanlar olduğunu kaydeder. Meselâ Hazretî Musa'nın doğduğu zaman nasıl firavunun gördüğü bir rüyadan ürkererek o yıl içinde doğan çocukları imhaya kalkıştığı görüldü ise, İsa da doğduktan bir müddet sonra aynı hal görüldü. Romalıların Filistin valisi Herod bazı müneccimlerin teşvikatına kapılarak Şeria vadisinde doğan çocukları öldürtmeye kalkıştı. Dehaeta düşen marangoz, Meryem'i ve küçük Musa'yı aldı; gibi Tih çölünü aşarak Mısır'a kaçtı. Yurduna ancak Herod'un ölümünden sonra dönebildi. Bu sırada İsa on yaşında sevimli bir çocuk

Nâsıra'daki atölye: Küçük İsa'nın çocukluğunun bir kısmı ve ilk gençliği Nâsıra'da geçti. Nâsıra, Kudüs'ün şimalinde bol suları, serin bahçeleri, bereketli asmaları olan şirin ve yeşil bir kasabadır. Hazretî İsa, Hıristiyanlarca sütbabası sayılan marangoz Yusuf'un atölyesinde mükemmel bir marangoz olmuştu. Mukaddes aile atelyenin hâsılatı ile mesut ve mütevazı bir hayat geçiriyordu artık. Mukaddes tarih Meryem'in burada erkek ve kız olmak üzere Yusuf'tan dört boş evladı daha dünyaya geldiğini ve fakat bu kardeşlerin hepainin sonradan meçhul kaldığını kaydeder.

İsa'nın fikri ve ruhi gelişmesi: Hazretî İsa; kendisinden sonra gelecek olan Hazretî Muhammet gibi ümmi değildi. O

Hazretî İsa güzel ve cazibeli bir zattı. Genç ve mâsum çehresi, gönül alıcı hali karşısındakilere tesir edirdi

olmuştu. zamanın kültür evi sayılan sinagoglara devam ettiği, hahamlardan bir şeyler

Azize Mevdelli Magdalena onun hayranı idi

Cocuklarla pek meşgul olur ve sevilirdi

öğrendiği söylenir. Onu cahil saymak hatalı olur derler. Tevrat sûrelerini elin-

den hiç düşürmez okurdu ve kendi öz dili olan İbraniceden başka bir dil de bilmezdi. Otuz yaşlarına doğru İsa'nın tabiatındaki hususiyet yavaş yavaş belirmiye başladı. Her peygamber gibi o da İlahın dağlarda, tenha kurlarda aradı. Ürdün nehrinin ıssız ve vahşi kıyılarında Zekeriya ve oğlu Yahya gibi ünlü peygamberlerle sık sık buluşurdu. Bu iki mübarek şahsiyetin, bilhassa Yahya'nın, onun ruhi gelişmesi üzerinde büyük tesirleri oldu. Zaten yaşça pek az farkları vardı. Sonra ikisi de bekardı ve teyze çocukları idi. Peygamber Yahya kendisine İltihak edenleri Ürdün sularına daldırırdı. Müritleri arasına katılan Meryem oğlunu da bu sari sulara daldırırdı. Bu daldırma Hristiyanlığın ilk vaf-tizi oldu. Ve bu sebepten ona vaf-tizci Yahya dediler.

Nâsıra'lı vâiz: Filistin ikliminin baharı kısa ve fakat pek güzel olur. Ayrıca Ürdün vadisi bembeyaz zambaklarla bezenir. İsa bu kır çiçekleri karşısında; bunların suyu yok, sabununu yok, nasıl olup da bembeyaz ve tertemiz kalabiliyorlar, der ve havalarda neşel süzülüşler yapan kır-langıçlara bakarak da; bunlar ne ekerler ne de biçerler, gene de aç kalmazlar, diye tefekküre dalardı. Yaşı otuza gelince kendisine peygamberlik de geldi. Bütün kendinden evvelki enbiya gibi o da üzerine aldığı bu ilâhi memuriyeti sad-ku hulûs ile ifaya başladı.

Artık memuriyetini açklatmıştı. Fakat büyük şehirlerde ona pek az İltifat ettiler. Celil ülkesinin kurlarına çekildi (Filistin'in şimal kısmı). Ya-ya olarak köy köy dolaftı. Ona bu sebepten "Nâsıra'lı vâiz" derlerdi. Bir benzeri başka bir diyarda yetişmiyen yüksek asmaların inek memesi gibi sar-kan salkımlarını hayran hayran seyrederek, incir ağaçlarının koyu gölgesinde oturur ve fakir tabakadan olan hemşerilerini irşada çalışarak hastaları, körleri, muzdaripleri teselli ederdi. Kendisi haddizatında güzel ve cazibe kudreti fevka-

Taberiyye gölündeki köylere misafir olur ve balıkçıları ziyaret ederdi

İade olan bir adamdı. Bu sebeptedir ki en büyük muvafakiyeti kadınlar arasında görünüyordu; Mecdelli Meryem (Madeleine) namındaki günahkâr kadın hayranlarının başında gelirdi. İsa'yı göklere uçarken gördüm, diye Hıristiyanlıkta temel menkabe ve iman yaratan bu azizedir.

Bu genç peygamberin masum çehresi, göülü ahıcı hali kendisini dinleyenler üzerinde derin tesirler yaratıyordu. Hele küçük çocuklar onu pek severlerdi; gittiği yerlerde onları yanına çağırır ve onlarla meşgul olmayı pek severdi. Kur'anı Kerim'in Hazreti İsa'yı tebell ve tekrim eden, onu onore eden âyetleri ne kadar renkli ve ne kadar ulvidir. İddia edebiliriz ki, Hazreti İsa'ya ve anasına yüksek şahsiyetlerini kazandıran tek kitap Kur'anı Kerim'dir. Yoksa onun da hayatı kendinden evvelki bazı peygamberlerin hayatı gibi karanlıklar içinde gömülmüştü.

Taberiyye köylerinde hastaları tedavi edirdi

İsa'ya karşı koyanlar kimlerdi? Hazreti Mesh'in risalet vazifesini hakkıyla ifa etmesine, İncil'ini yaymasına mukavemet edip işin akışını güçleştirenler, putperest Romahlardan daha ziyade dillerini konuştugu kendi öz hemşerileri, yani Yahudilerdi. Kendi öz evlâtları ve sonra halâskârları olan Musa'ya da diretenler gene bunlar değil miydi?

Hele o İsa'yı doğduğu gündenbergi sevmemişlerdi. Daha beşikte iken kendial ve anası hakkında ağza alınmayacak neler söylediler. O genç ve afif kadını az mı hırpalamışlardı. Hemen şurasını arzede-yim ki, bu tezvir ve iftira lâboratuvarı İsa'dan sonra da durmadı. Daha altı buçuk asır çalışacak ve sonra Medine'de Hazreti Ayye'nin tertemiz hücrelerinde tekrar horthyacaktı.

Taberiyye gölü: Hazreti İsa en temiz ilhamlarını bu gölün kıyısında toplu-

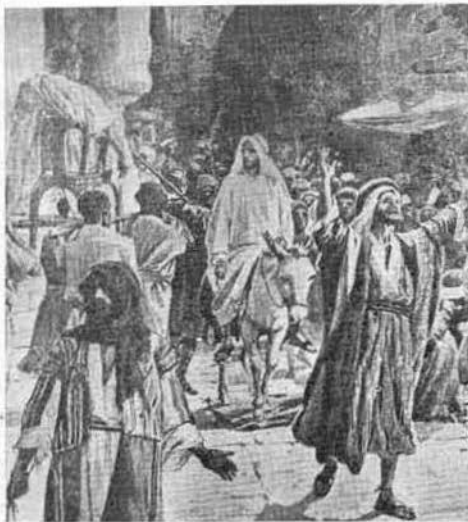
Ve fakir balıkçılar için, onlar benim sürüm ve ben de cebanım, derdi

İsa'nın aleyhinde bulunanlar, halkı ayaklandırıyordu

yordu. Gölün manzarası cidden pek lâtif-
tir. Hele gürup zamanı pek içli bir hal alır.

teselli edici vazırlarla kalmıyor, müminleri-
ni Roma'nın sert idaresinden korumak ve

Hazreti İsa bir gün tarafdariyle Kudüs'e geldi, bezirgân ve
madrabazların tezgâhlarını yıktı

Bu tesirle olacak ki, gölün et-
rafındaki köylere sık sık mi-
safir olur, çok sevdiği balık-
çılarını ziyaret eder ve hasta-
larını da burada tedavi eder-
di. Romalıların zulmünden,
tazyikinden bıkmış usanmış
kimselere bu gölün kıyısında
teselli verirdi. İsa'nın müritle-
ri günlük ekmeklerini bile zor
kazanabilen balıkçı ve çömlük-
çi tabakasından fakir ve fakat
namuslu aile babaları idi. Me-
sih bunların dostluğundan
zevk duymakta idi. Bu vefa-
kâr insanlar, kendi tâbiri veç-
hile onun sürüsünü teşkil edi-
yor, ben de çobanım, diyordu.
Meryem'in oğlu tatlı dili ile
bu sınıf halka ilâhi bir teselli
kaynağı oluyordu:

Ne mutlu kendini fakir sa-
yanlara, çünkü gök
ülkeleri onundur,

Ne mutlu ağıyanlara, çün-
kü teselli bulacak-
lardır.

Hazreti Mesih, bu neviden
teselli edici vazırlarla kalmıyor, müminleri-
ni Roma'nın sert idaresinden korumak ve
zalimleri, cebarları büsbütün
şaha kaldırmamak için onlara
teskin edici öğütler veriyor,
kanunlara karşı her hangi bir
muhtemel fiilî hareketi önle-
mek istiyerek onlara:

Allahın hakkını Allaha, kay-
serin hakkını kaysere
veriniz.

Düşmanlarınızı seviniz ve
onlara dua ediniz!

Diye nasihatler veriyordu.
Bütün bu gayri müsait şartlar
içinde İsa'nın peygamberane
faaliyeti üç seneden fazla de-
vam edemedi, edemezdi de.. O,
bir Bedir kahramanı olarak
yaratılmamıştı. Her peygam-
berin bir karakteri vardır. Me-
sih'te galip karakter şefkattir.
Abdumuttalib'in torununda ise
galip karakter mehabetti. Bu
da ilâhi bir nizam icabı idi.

Kışkırtıcılar: Bu
masum insan, Romalıların bi-
dayette pek dikkatini çekmi-
yordu. Belki vicdan hürriyeti-
ne riayet endişesi, belki de hiç
ehemmiyet vermiyorlardı. Fa-
kat onları kışkırtan, İsa'yı
gammazlayan Yahudiler vardı.
Bunlar Roma makamlarına

İsa'yı Roma hâkimiyetinin en büyük düşmanı gibi gösteriyor ve tabiatıyla onu takibata maruz bırakıyorlardı. Tezvir motörünü idare edenler Kudüs'teki meşhur mâbedin hahamları, karaborsacı zenginler, faizciler ve yıllanmış nüfuz sahibi kimselerdi. Mesih'in muvaffakiyeti bütün bu hazırlayıcıların izmihlâli demek olacaktı. Bu se-

beple basit Yahudi kitlesini de: "Babam doğan Meryem'in oğlu Nâsıra'lı İsa, Musa dinini inkâr ediyor ve mukaddesatımıza tecavüz ve küfrediyor" isnatlarıyla ayaklandırıyorlardı. Bu telkinatın o vakitler yaşanan kanaatler ve hâkim fikirler üzerindeki tesirleri ve akisleri pek şiddetli oluyordu.

İsa ve havarileri Kudüs'te mâbedin avlusundaki bezirgânlarla madrabozların tezgâhlarını başlarına yıktıktan sonra Zeytindağı'nda havarileriyle sofraya oturmuş, son yemeğini yiyordu

Romalılar onu sofrada tevkif edip hâkim huzuruna götürdüler. Hâkim, onu Filistin'de bir yabancı devlet kurmakla itham ederek çarmıha gerilme cezası verdi

Hazreti İsa çarşıya getirilinceye kadar kırbaçlandı

İsa zeytin dalıyla Kudüs'e giriyor: Garp kaynaklarının rivayetine bakılırsa, Hazreti İsa göl kıyısında son vaizlerini yaptıktan sonra birçok taraftarları ile Kudüs'e geldi.

Bir merkep üzerinde ve bir elinde zeytin dalı olduğu halde şehre girdi. Bu, onun müslihane bir zaferi idi. Halk Mesih'ini meserret ve saadet âvâzeleriyle karşıladı. Gerçi kendisi Kudüs'ü ilk defa görüyordu,

rileri (şakirtleri ve fikirlerini yayıyanlar) ile İlahî solpetlere dalmış, gene havarileriyle sofraya oturmuş, son yemeğini yiyordu.

Yuda'nın öpücüğü: İsa'nın havarileri arasında nasılsa katılan Yuda isminde biri vardı. Bu, düpedüz bir haindi. Romahlara satılmıştı. İsa'nın bulunduğu yer Romahlara o haber verdi.

Ancak Romalılar İsa'yı şahsen tanımaya henüz vakit bulamamışlardı, bu sebepten onu bilmiyorlardı. Yuda şöyle bir plan kurdu; "Ben İsa'nın olduğu yere girerim ve yanında otururum. Dikkat edin, ben kimi öpersen İsa odur". Takip müfrezesinin kumandanı Yuda'nın bu işareti üzerine İsa'yı tanıdı ve derhal üzerine atılıp onu tevkif etti.

Mesih hâkim huzuruna götürüldü. Mahkeme onu Filistin'de bir yabancı devlet kurmakla itham etti ve cezasını bildirdi: Nâsıra'lı vâiz çarşıya gelecekti... İsa'nın çarşıya getirildiği gün tesadüfen iki âdi lursuz da bu cezaya çarptırılmışlardı. İsa çarşıya getirilinceye kadar çok işkence çekti, kırbaçlandı, başına dikenli tağ kondu, siyaset meydanına kadar üzerine geleceği haç kendisi, omuzlarına yükledi,

Kendi çarşısını kendine yükletip meydana getirdiler

getirdi. Siyaset meydanına geldiği zaman Mesih bitkin bir halde idi, çarımh üzerinde ancak dört saat yaşayabildi. Can verince, en yakın dostları tarafından çarımhtan indirildi ve bir kaya kovuğuna gömüldü. Üç gün sonra kabri görmeye gelenler kovuğu bomboş gördüler, kefen parçalarından başka bir şey bulamadılar. Mecdelli Meryem (Magdalena), o heyecanlı kadın, göğe uçtuğunu gördüm, diye haber verdi.

İsa yakalanınca havarileri kaçıttılar. Hatta bunların en büyüğü sayılan ve bugün namına Roma'da muazzam bir kilise inşa edilmiş bulunan "Sen Piyer", İsa için, ben bu adamı tanımam diye onu inkâr bile etti. İsa'yı bütün taz-yiklere rağmen çarımhına kadar sadakatle takibetmek cesaretini gösterebilen ve son dakikasına kadar hacin dibinde onu bekleyen beş kadın arındadır.

Havarilerin on üçüncüsü olan Yuda, yaptığına sonra çok pişman oldu. Vicdan azabına dayanamayıp intihar etti. Frenklerce 13 rakamının uğursuz olması bundandır. Havariler Yuda'nın hizmetine mukabil ona bir banye tarlası hediye etmişlerdi. Ortodokslarda intihar edenlerin banye tarlasına gömülmelerinin tarihi menşel budur. Avrupa edipleri, şairleri, bilhassa ressamı bu hâdiselerden derin ilhamlar almışlardır.

Şurasını hemen arzetmeliyim ki; naklettüğümüz bu son kısım İslam akidesine uymaz. Bunlar Hıristiyan tarihine ve inancına göre yazılmıştır. Hazreti İsa'ya dair ileri geri çok şey söylenmiştir. Bunların bir kısmı doğrudur, bir kısmı doğruya yakındır, üçüncü kısım ise hiç doğru değildir.

Müslüman inancına göre işin doğrusu: Kurani Kerim; Hazreti Mesih'in haça gerilmek suretiyle öldürüldüğünü asla kabul etmez. Katli surette reddeder ve der ki: "Onlar Meryem oğlu İsa'yı öldürmediler ve haça germediler. Fakat onlara öyle göründü (Nisâ sûresi, Âyet 155, 156)".

Kurani Kerim bundan fazla da bir tafsilât vermiyor, veremezdi de. Çünkü o bir

Hazreti İsa çarımh üzerinde ancak dört saat yaşayabildi. Can verince en yakın dostları tarafından çarımhtan indirildi

tarihî mecmuası değildir. Şu peygamberin veya bu peygamberin hayatına ait tafsilâtlı vermez. Belki onların negrettikleri fikirlere, telkin etmek istedikleri itikadlara ehemmiyet verir.

Biz bir Müslüman olmak haysiyetiyle Kuran'ın verdiği haberin hilâfını iddia edemeyiz. Bu, Kuran'ta teklâp olur. Müslümanlık, bir mecmual ilâhiye olan Kuran'a tereddüdetmeden inanmak ve ona itimadetmek demektir.

O halde İsa ne oldu? Kanaatimizce Hazreti İsa ya o hengâme sırasında ortadan kayboldu gitti veyahut Filistin valisi Pons Pilât onun mâsum ve doğru bir insan olduğuna inanmıştı (bu ciheti garp kaynak-

Tazyiklere rağmen İsa'yı takibedip hacın dibinde onu bekleyenler beş kadın arkadaşdır

ları da kabul ediyor). En mühimi, Pons Pilat'ın bizzat karısı da Mesih'in hayranlarından. Karı koca onu sahabet ediyorlardı. Hatta valinin karım bu himayesini gizlemeye bile lüzum görmüyordu; ona o kadar taraftardı. Bu haleti ruhiyenin testiyle mahkememin hükmünü icra etmek istemiyorlardı. Pons Pilat memleketin hutsuz salâhiyeti haiz bir valisi idi. Galip bir ihtimal ile onu bir tarafa kaçırdı veya idam hükmünün icra olduğuna halkı inandırmak için hapisanelerde sürü sürü yatan serserilerden birini feda etti. Zaten İsa'yı Kudüs'te sayılı taraftarlarından başkası şahsen tanımıyordu. Nasıl bir düzente yakalandığını az yukarıda gördük. Havariyyun da korkudan dağılıp gitmişlerdi.

Acaba rivayet olunduğu gibi gökvlizüne mi uçtu? Âmmede böyle bir telâkki vardır. Kanaatimizce bu Meedelli Meryem'in masalıdır. Bizim güvенеbileceğimiz kaynak Kuran'dır. O da sariftir; yeryüzünde yaşayan her canlı fena bulacaktır, her nefes alan ölüme tabiidir. İsa için de, belkisi için de böyledir, istisnası yoktur: "Yâ Muhammet, sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir (Zümer süresi, âyet 30)". Binaenaleyh Hazreti İsa da mademki beşerdir, o da her fânî gibi ölmüştür diye kabul etmek Kuran'a da aykırı düşmez.

Havariyyun ve İnciller: Hazreti İsa, dört büyük semavi kitaptan

İncil'in sahibidir. O da diğer peygamberler gibi ilâhî vahye mazhar olmuştur. Ancak bugün ellerde bulunan İncil'in Hazreti İsa'ya nâzil olan kitap olduğu kolaylıkla iddia olunamaz. Ama bazı kâimlerinin aslını muhafaza etmiş olması mümkündür. Esas İncil, Hazreti İsa'nın yakalanması ve havariyyunun dağılması sırasında ya Romanlıların eline geçti veya Yahudiler tarafından imha edildi. İsa'nın risaleti üç seneden fazla devam etmediğine göre kitap, hacmı itibarıyla nihayet ufak bir faskülden ve tek bir nüshadan ibaret olmak lâzım gelir..

Hazreti İsa ortalıktan çekildikten sonra birçok İnciller yazılmıştır. Bunların yetmiş kadar olduğu söyleniyor. Bu İncil kalabalığı İsa'dan üç asır sonra İznik'te toplanan ve Hıristiyanlığın akide ve esaslarını tespit eden büyük konsilde tasfiye edildi. İclerinden dört tanesi mevsub ve muteber tutuldu, diğerleri reddedildi ve bu suretle keşmekeşin içinden çıktı. Bunlar da yazanlarının ismine nispetle yâdedilen Mette, Murkus, Luka, Yuhanna İncilleridir.

Havari kelimesinin fransızca mukabilî apôtre'dur. Cem'i havariyyun'dur. Bir peygamberin sakirdi, yakini, asistanı demektir. Hazreti İsa'ya topu topu on üç kişi inanmış, iman etmiştir. Bunlardan biri son gününde ona ihanet etti. Havariyyun diye meşhur olarak kalan bu on iki zattır. Bunların en ünlülerinden sayılan :

M e t t a : Garpte ona Mathieu derler; havarilerdendir. Filistin'de doğmuştur. Bir zamanlar Romalıların yanında gümrük memurluğunda bulunmuştur. Hazreti İsa'nın sevgisini ve itimadını kazanmıştır. Ona kâtiplik etmiştir. İsa'dan sonra onun dinini yaymak maksadıyla Habeşistan'a gitmiş ve 61 tarihinde orada öldürülmüştür. Kendisine nispet olunan İncil, Hazreti İsa'dan 60 sene sonra yazılmıştır. Orijinalinin süryani lisanı üzere yazıldığı ve daha o zaman zayıf olduğu söylenir. Bugün elde bulunan yunanca'dan tercüme edilmiş bir nüshadır, 28 babdan ibarettir.

Sen Piyer ve Sen Pal

Sen Jan

M e r k u s : Frenkler Marc derler. Doğduğu ve öldüğü tarihler katıyetle belli değildir. Hazreti İsa'yı görmemiştir ve bilmez. Bu itibarla havariyyundan sayılmaz. Roma'ya gitmiş, orada havarilerin büyüklüğünden Sen Piyer'e tercümanlık etmiştir. İsa'ya dair ondan işittiklerini kaleme almıştır. Hâzîrat ve mazoumânı diğer İncil'lere nispetle daha canlı ve daha renkli olduğu söylenir. İncil'ini Hazreti İsa'dan on sene sonra 16 bab üzerine tertibetmiştir.

L u k a : Frenklerin Luc dedikleridir. Antakya'da doğmuştur. İsa'yı görmediği için havariyyundan sayılmaz. Hıristiyanlığı Tarsus'lu Pavlos'tan kabul etmiş bir Yahudî'dir. Kendisine nispet olunan İncil'i İsa'dan otuz sene sonra İskenderiye'li bir dostunun talebi üzerine yazmıştır. Pavlos'tan işittiklerini toplamıştır. Eeasen Pavlos'un kendisi de İsa'yı görmemiştir, bilmez. Yalnız bu zatın yani Luka'nın iyi bir ressam olduğu rivayeti vardır. Meryem'in ilk resmi bunun tarafından yapılmış derler. Yazdığı İncil 24 babdır.

Y u h a n n a : Frenklerce Sen Jan diye meşhurdur. Bu havari Filistin'lidir. Hazreti İsa'nın pek sevgilileridir. On iki havarinin en malûmâtîsi ve en anlayışlısı idi. Hazreti İsa'dan sonra üstadının vasiyeti üzere Hazreti Meryem'i alıp Efes'e

geldiği ve bir müddet Adalar denizinde Patnoz adasında yaşadığı, Efes'te öldüğü rivayet olunur. Yazdığı İncil Hıristiyanlık âlemince pek makbul ve müteber tutulur. Garp kaynakları Yuhanna'nın pek yaşlı iken ilhama mazhar olarak İncil'ini yazdığını kaydederler (takriben Mesih'ten 90 sene sonra). Kitabı 21 bab üzerine tertibolunmuştur.

Geri kalan Havariyyun İsa'dan sonra belibaş bir faaliyet gösteremeyip hayatları ve âkibetleri meşul kalmıştır.

Bugün İsa'dan arda kalan; Kudüste Kamame kilisesinin içinde, bir çeşme yalağına benzeyen bir hoş mezardır.

SON VE BÜYÜK PEYGAMBER HAZRETİ MUHAMMED'İN HAYATI

Mekke'de geçen ilk çocukluğu: Hazreti Adem'i takiben gelen peygamberler kafilesinin sonuncusu ve hiç şüphesiz en mühteşem sinası Haşimî Abdullah'ın oğlu Muhammed'tir. Onun ölümüyle peygamberlik müessesesi bir daha açılmamak üzere artık kapanmıştır.

Doğduğu yer: Hicaz ülkesinde Mekke şehridir. Mekke'nin daha başka isimleri de vardır. En meşhurları; Bekke, Ümmül-Kura, Batha, Elbele-dül-Emin'dir. Şehir Kızıldeniz kıyısında Cidde iskelesinden 90 kilometre kadar doğudadır. İki boğazın birleştiği dar bir vadi içindedir. Vadinin zemini kum ve taşlıktır. Sudan mahrum olduğu için toprağında dikenden başka bir bitkiye tesadüf olunmaz. Etrafını çevrelleyen dağlar çıplak ve kayalıktır. Şehre ilk giren ziyaretçiyse, çehresi sert ve esrarlı görünür. Vadinin üç ağzından biri cenuba (Yemen'e), diğeri şimale (Suriye'ye), üçüncüsü batıya (Karadeniz'e) yol verir. Bu vadede kurulan ilk bina Hazreti İbrahim'in eliyle vücuda getirilen Kâbe'dir. Eski kavimler bilhassa Yunanlılar Mekke'yi pek iyi bilirdi, ona Makoraba derler ve mukaddes bir mâbet olarak tanırlardı. Kâbe şehrin tam ortasında olup iki cihetinde iki tepecik vardır: Sefa ile Merve. Kâbe inşa edildiği gündенberi mukaddes ve muhterem tutulduğundan binlerce insan kaffesi tarafından devamlı surette ziyaret olunur. Büyüklü kervan yollarının kavuştuğunda bulunduğundan şehir hareketli bir ticaret benderi halinde idi.

Şehrin planı: Mekkeliler evlerini taştan inşa ederlerdi. İki üç katlı cumbalı yüksek binalardı ve bunlar çepeçevre Kâbe'nin etrafında sıralanmışlardı. Bir evin Kâbe'ye yakınlığı veya uzaklığı mühimdi. Çünkü bu sahibi için bir asalet ve şeref ölçüsü olurdu. İkinci derecede kalan soyların evleri hemen bunların gerisinde bulunur ve gitgide en kenar mahalle halkını da köleler sınıfı ile Mekke'de yerleşen sanat erbabı Hristiyan ve Yahudi kolonisi teşkil ederdi. Mekke zenginleri, kadın, şarap ve kumarın meftunu ve müptelası idiler. Bunların gönül eğlendirdikleri bu neviden sefahathanelerle kuyumcu,

demirci gibi esnaf dükkanları hep bu kırsalda toplanmış bulunuyordu.

Doğum tarihi: Panoramasını çizdiğimiz kutlu şehrin Kâbe'ye en yakın bir mahallesi vardı. Bu mahallenin adı Saib benî Hasim'dir. Bugün bu mahallenin adı Sukul-levil olmuştur. Sokakın bir köşe başında iki katlı taştan yapılmış mütevazı bir ev vardı. Bu evde çok genç yaşında bir kadın güzel ve asil bir kadın oturuyordu. Zühre kabilesinden Vehb'in kızı Amine derlerdi ona.

İsa'dan sonra 571 senesi nisan ayının yirminci günü günlerden pazarı, evin büyüğü ve hâmisî Abdülmuttalip müttâdî vechile Kâbe'ye gitmiş. Orada esi dostu ile varenlik ediyordu. Tanıyeri ağarıyordu. Bu ihtiyar Amine'nin kaynatası idi. Ümmül Evmen kosarak geldi. Ona müjde etti. Bir torunun geldiğini söyledi. Haberi alan İhtiyar sâratle eve döndü. Torununu kucakladı. Öntü, kokladı. İçine sındire sındire kokladı onu. Acıant bir türlü umutamadığı oğlu Abdolleh aydet etmiş kadar sevindi, yavruya hayır dualar etti ve ona muhitte hiç duvulmamış bir öd koydu; Muhammed.

Muhammed'in mânâsı, çok senâ edilmiş, çok övülmüş, alkışlanmış veya çok arzu edilmiş insan demektir.

Fil vili: Avaplar bu doğum vîlna fil vili derler. Halk, senelerin rakarında ifadesini henüz bilmediği için vilları, içinde cereyan eden mülbim vakalarla izafetle anırlardı. Mekke'nin haliz olduğu ticarî mevki ve Arabistan varımadaında mazhar olduğu derin hürmet ve kudsîyet tabiiyetle ona kavru birtakım sebahat hisleri uvandırmış ve bazı uzak yerlerde Kâbe'ye benzeyen dinî Abidelerin vücüda getirilmesine sebebi olmuştur. Bu mevvarda Yemen'e hâkim olan Habes çeneallerinden Ebrehe Sana şehrinde mühtesem ve çok müzevven bir kilise vâsturesu ve buki bu tarafa celmek ve vöneltmek carelerini aramış ise de ne Kâbe'nin kadir ve İlahıyını külliltihlimesi ve ne de arzusunun nâil olabileceğidir. Düşündü teapını arzuğunu kuyvâlele istihale kalkırdı ve bu maksatla fillerle takviye edilmiş bir ordü

İle mukaddes gehrin önüne kadar geldiye de ordu da baggösteren çok ağır bir çiçek hastalığı yüzünden meramına nail olamadı ve hattâ ölümlerini bile görmüye vakit bulamayıp pürtelâş Yemen'e dönmüştü. Bu da bir hikmeti ilâhiye. İşte Hazreti Peygamber bu mühim ve tarihi vakadan elli gün sonra dünyaya gelmiştir. Peygamberin doğumunda ve ölümlünde tabiat kanunlarının üstünde görülmüş bir fevkalâdelik yoktur. Anneciği Abdullah'tan hâmile oldu, vakti orıştı, her kadın gibi o da doğum sancıları çekti ve yavrusunu kucağına aldı. Onun fevkalâdeliği yüksek ahlakında ve temiz seccyesinde görülür. Kendisine tevdi olunan lâhî risalet vazifesini samimiyet ve sadakatle ifa etmesinde müşahede olunur.

Bu söz, onun yüksesk fitretinde münemmiç büyüklüğü göstermiye kâfîdir: "Ben de sizin gibi et lokması ile geçinen bir kadının oğluyum".

Peygamberin Anası ve Babası: Hazreti Peygamber hem baba ve hem anası tarafından Mekke'nin en mümtaz bir ailesine mensuptur. Babası Hâşimî kolundan, annesi Beni Zühre'dendir. Büyük babası Abdülmuttalip, muhtin-de herkesin saygı gösterdiği şerefli bir insandı. Abdülmuttalip'in onuncu oğlu Abdullah'tır. Evlâtları içinde en çok sevdiği, âdetâ üzerine titredığı, Abdullah'tı. Mekke'nin en yakışıklı ve vechen en güzel delikanlısı idi. Afif ve çalışkan bir gençti. Babası ona kız beğenemiyor, kızlar da onun pegini bırakıyorlardı. Yaşı yirmi dördü bulmuştu. Eş dost Beni Zühre seyhinin kız Amine'yi salık verdiler. Abdülmuttalip Arap âdeti üzere oğlunu yanına aldı, kız görmek için Beni Zühre seyhî Vehb'in evine gitti. Baba oğul ağırlandılar. Allice hoşbeşten sonra ziyaret malocatiarını ân-lattılar. Misafirlere hizmet eden Amine'yi gördüler ve pek beğendiler. Hâşimî cemali itibariyle o güne kadar gördükleri kızların en dilberi idi. Üstelik azaletli de vardı. Bu sırada Amine on dördüne basmıştı. Abdullah ile Amine'nin hemen kız evinde nikâh-ları sadelik içinde yapıldı ve müteakiben düğünleri oldu. Abdullah âdet olduğu vec-hile üç gün kız evinde misafir kaldıktan sonra Amine'yi Mekke'ye evine getirdi. Abdullah güzel Amine'yi pek sevdiği. Ne yazık ki bu üşyanın saadeti altı aydan fazla devam etmedi. Yeni kurulan ailenin birçok ihtiyaçları vardı. Bunları temin et-mek lâzım geliyordu. Belki de yeni gelinin bazı mâsum arzuları, Şam'dan siparişleri olacaktı. Tam bu sırada Suriye'ye yaz ker-vanı hazırlanıyordu. Kervana Abdullah da katıldı ve Mekke'den ayrıldı. Bu esnada

Amine yedi aylık hâmile idi. Kafilenin Şam'dan Medine'ye avdetinde Abdullah hastalandı. Şiddetli bir hummaya tutuldu ve birkaç gün içinde bir daha açılmamak üzere göderini kapadı. Beni Zühre güzeline doyamadan gitti.

Abdullah'ın mirası: Pek erken gelen ölüm Abdullah'ın çalışıp para kazanmasına, karısını mesut etmesine im-kân bırakmadı. Bu sebepten mütevazı bir mirası kaldı: Beş deve, bir sülû koyun, bir mikdar ey egyası ve bir de cariye... Bu fe-dakâr ve vefakâr kadının adı Ümmü Ey-men'dir. Peygamberin doğduğunu gördüğü gibi vefatını da gördü.

Peygamber Bâdiye'de: Mekke'nin havası kışın lâtif geçerse de yaz mevsiminde her taraf cehennem ateşi gibi solur. Semalardan sanki alev ve ateş yağar. Tahammül olunamaz, üstelik suyu da iyi değildir. Bu sebepten çocuklar ara-sında ölüm vakaları ziyade olur. Bunun içindir ki Mekke ahalisi yeni doğan çocuk-larını Mekke'de tutmazlar. Bâdiye'de otu-ran aşiretlere gönderirler. Bâdiye'nin ha-vası daha saf ve daha sağlam ve nispeten serince olur. Bundan başka çocukların dili güzellegir, temiz ve fasih konuşmayı öğre-nirler. Abdülmuttalip de torununu Beni Saad kabilesinden Halime adında bir süt-nineye verdi. Halime ve kocası Haris bida-yette nezdâ yetimdir, maddî istifademiz az olur diye Muhammed'i yanlarına almak-ta istigna göstermişlerse de sonradan onu çok ve hom de pek çok sevdiler. Evlâtla-rından ziyade onu korurlar, esen rüzgâr-dan bile onu sakınırlardı. Peygamber dört yaşına kadar bu ailenin yanına kaldı. Onu vakit vakit Mekke'ye getirip annesine gösterirlerdi. Küçük Muhammed bu aileye öyle uğur getirdi ki evleri betbereket dol-du. Bir gün sütbabası Haris; "Ya Halime! Bu getirdiğin yetimin ayağı ne uğurlu imiş, evimize ayak bastıktan sonra hay-vanlarımızın sütü taştı. O evimize girdik-ten sonra gecelerimiz bayır oldu, elimiz genişledi. Ben bu çocukta bir başka te-celli görüyorum" dedi.

Hazreti Peygamber vefat edinceye ka-dar bu ailenin bâtirasına hürmet etmiş ve uzun seneler sonra sütkardeşlerini görüp tanımış, onlara maddî yardımlarda bulun-muştur.

Amine ve Ümmü Ey-men: Abdullah'ın yetimi Bâdiye'den döndükten sonra Mekke'de Zakakül-Hacer'deki dede-sinin evine yerleşti. İki genç kadın, Amine ve Ümmü Ey-men ona bütün şefkatleriyle sarılmış bakıyorlardı. Abdullah'ın vefatın-

dan sonra Amine başka bir koca yüzü görmek istemedi. İki kadın ve bir çocuk Abdülmuttalib'in himayesinde yaşıyorlardı. Amine biraz avunmak ve tebdilhava etmek, daha doğrusu doyamadığı Abdullah'ın yattığı toprakları koklamak ihtiyacında idi. Zaten Medine'de oturan dayılarına onu davet edip duyuyorlar ve küçük Muhammed'i görmek istiyorlardı. Amine yol hazırlığını tamamsayınca Ümmü Eymen ile beraber Yesrib'e gitti. Altı aylık gelin iken ayrıldığı o güzel Abdullah'ın medfun bulunduğu bahçenin yanındaki dayı oğullarının evine indi, burada bir ay misafir kaldı. Oğluna babasının kabrini ziyaret ettireti. Ona babasından bazı hatıralar nakletti. Bu hâdise çocuğun minicik kalbinde öksüzlüğün ilk acısını uyandırdı.

İkinci öksüzlük: Misafirler artık Mekke'ye dönme kararı verdiler. Develer hazırlandı. Dayıları onlara yol azıkları yaptılar. Rahat mahfelerle yerleştiriler. Çölün derinliklerine daldılar. Amine yolda tropikaya tutuldu. Geride Medine'nin hurmalıkları koyu morluklar içinde henüz seçiliyor, österinde geceliyecekleri köyden yükselen dumanlar görünüyordu.

Ebva köyü: Akşam suları karıırken küçük kafilé Ebva köyünün yolunu tırmıyordu. Bıldıkları karşı çıkmışlardı. Hasta kadın iyice ağırlaşmıştı. Ümmü Eymen telâş içinde. Küçük Muhammed tıyasının niçin için için ağlamakta olduğunu bir türlü fark edemiyordu. Burada iki gün kaldılar. Yirmi yaşındaki genç kadın dâlp dâlp gidiyordu. Bir ara gurunu topladı. Oğlunu döşeginin yanına oturttu. Onu öptü ve yüzünü gözünü kokladı. Uzun uzun yüzüne baktıktan sonra ağzından şu mısraların kesik kesik döktüğü itilildi: "Her yeni eskiyecek ve her çök fena bulacaktır. Ben de öleceğim fakat gam yemem, tertemiz bir çocuk doğurdum, dünyaya bir büyük hayır bıraktım".

Ve ondan sonra... Ne bir ses ve ne de bir nefes!..

Hazin bir levha: Hâdiseden seneler senesi sonra bir gün Hzvî Peygamberin yolu buralara düştü. Çocukluğu zamanında Medine'ye yaptığı bu seyahati hakkında çok şeyler hatırlıyordu. Burada ufaklık bir gölelik vardı. Göleliği görünce rengi uçtu, çok müteessir olduğu besbelli... Az ötede görünen tümsek genç Amine'den kalan yegâne hatıra idi. Yanındaki; "Beş altı yaşlarında çocuktu. Bu suya girer yüzerdim. Annem de kıyıda oturur, mütebessim beni seyredirdi. Şu duvarın

üstüne çıkar, Enise'nin kızı ile oynardım". Bunları söylerken Peygamberin gözleri yaşarıyordu.

Mekke'ye avjet: Ebva köy-lüleri Amine'yi mezarına yerleştirdiler. Abdullah'a komşu ettiler. Ümmü Eymen de perişan bir halde öksüzü aldı. Mekke'ye getirdi, dedesine teslim etti. Hzvî Peygamber çok vefakâr bir insandı. En ufak bir iyiliği unutmazdı. Ümmü Eymen'i her gördükçe içi kabarırdı, "sen benim anamdan sonra anamsın" diye kalbinde ona karşı beslediği şükran hissini ifade etmek isterdi.

Peygamber dedesinin evinde: Abdülmuttalib seksenini bulmuştu. Mekke muhitinde herkesten hümet gören bir insandı. Yetimi olanca şefkatiyle bağrına bastı. Onu cümle evlatlarından azız tutardı. Dünyada kendisi için Muhammed'ten daha kıymetli bir şey olmadığını söylerdi. Hatta bir gün odasına girdiği zaman torununu kendi sedrinde oturmuş görünce etrafındakilere; "hela şuna bir bakınız, harekât ve sekenatındaki vâkar ve azameti bilmem görüyor musunuz?" dedi.

Abdülmuttalib torununa hâmi arıyor: İhtiyar dede artık dünyadaki günlerinin sayılı olduğunu anlamıştı. Bütün endişesi kendisinin sonra yetimi kim himaye edeceği idi. Babalarının üzüntüsünü gören oğullarından her biri çocuğun himaye ve sahabetini kendisine tevdi etmesi istihhamında bulundular. Abdülmuttalib ölüm döşeginde iken etrafına toplanmış olan evlatlarına şöyle bir göz gezdirdikten sonra; Ebûleheb'e dedi ki; "Senin servetin çok, lâkin kalbimde merhametin az. Çocuk ise yetimdir, yüreği yaralıdır. Senin nâdana hilâfelerinde muzdarip olur". Filhakika Peygambere hayatı boyunca bu taş yürekli adam kadar kimse eziyet etmemiştir. Abbas'a döndü; Ya Abbas, sen bu işe lâyıkın, lâkin evladın çoktur, ailen büyüktür, parayı da seversin. Bu sebeple yeğeninim hizmetinde kusur edebilirsin".

O sırada hazır bulunan Ebu Talib söze karıştı ve dedi ki; "Babacığım, filhakika benim param pülüm azdır. Kardeşlerimin içinde benden daha eli yufka olanı yoktur. Lâkin şefkatim hepsinden üstündür. Ben Abdullah'ın oğlunun hizmetinde bulunmayı cana minnet bilirim. Bunun üzerine ihtiyar torununa döndü. Oğlum amcalarından hangisini babalığa kabul edersin, diye sorunca küçük Muhammed yerinden fırladı ve gitti Ebu Talib'in boynuna sarıldı ve çocuk ona

teslim edildi ve bir iki gün sonra da Abdülmuttalib hayata gözlerini yumdu.

Küçük Muhammet dedesinin cenazesinde: Ümmü Eymen diyor ki: "Küçük Muhammet dedesinin cenazesinin peşirası yürüdü. Mezarlığa gelince hıçkıra hıçkıra ağladı. Bu sefer de dede yetimi oldu ve üçüncü defa kalbi yaralandı". Ümmü Eymen Medine'de iken bir münasebetle "Ya Resulallah, dedenin vefatını hatırlar musun?" diye sormuş, "Evet hatırlarım" cevabını almış.

Ebu Talib'in evinde: Ebu Talib'in ailesi kalabalık, üstelik eli dardı. Fakat muhtakak olan bir cihet varsa çok alıcınanap bir insandı. Peygamberi bütün evlâtlarından üstün tutar, onu yanından ayırmaz, geceleri koynunda yatırır, velhâmlü küçüğün o evde bir dediği iki olmazdı.

Peygamberin ilk çocukluğu: Küçük Muhammet amcası Ebu Talib'in evine girdiği zaman tam sekiz yaşında idi. Altı yaşında iken anasından mahrum kalmıştı, Baba sevgisi nedir, hiç görmemişti. Gerçi içinde bulunduğu aile halkı ona yetimliği hissettirmemiye çalışıyorlardı. Fakat buna rağmen gene hâlinde bir mahzunluk müşahede olunuyordu. Ebu Talib'in çocukları ile beraber basit ve fakat mesut bir Mekke hayatı içinde günler geçiyordu. Bu müddet zarfında Muhammet bir mektebe de gitmedi. Esasen böyle bir müesseseye de yoktu. Okuma yazma bir lüks işi idi. Bâzi servet sahibi insanlar çocuklarına okuma yazma öğretmek için daha ziyade Yahudi ve Hıristiyanlardan ücretle hususi hocalar tutarlardı. Üst tarafı okuyup yazmayı ihtiyaç duymazlardı bile. Mekke'nin esasen başka bir adı da Ümmiler Diyarı değil mi? Bu sebepten Peygamber de diğer hemşerilerinin çoğu gibi okumadı ve yazmadı.

Keçi güderken: Çocuğun bir işle meşgul olması lazımdı. Ona gütmek için amcasının keçilerini verdiler. O da Mekke civarında sürünün peşinde dolaşır ve bâzi kere topladığı dağ yemişlerini Mekke'ye getirip sattığı olurdu. Müstakbel Peygamberin çobanlık etmiş olması hay-siyet kırıcı telâkki olunamaz. Zira, Araplar arasında çobanlık asla hakır görülen bir meslek sayılmazdı. En tanınmış müm-taz ailelerin evlâtları, egraf ve zengin çocukları bile bu işle meşgul olurlardı. Esasen Resuli Ekrem de bu ciheti asla gizlemeye ilzüm görmüyordu. Onun nayıtı ba-şından sonuna kadar samimiyetti. Rivayet olunur ki, bir gün Resuli Ekrem arkadaş-

lariyle kıra çıkmış eğleniyorlardı. Ashaba kıram orada bögürtlen toplanmışlar, bunu gören Peygamber arkadaşlarına; "birakınız olsunlar, bunlar durdukça kararır, karar-dıkça tathilâgir. Ben bunu vaktiyle keçi güderken öğrenmiştim" demiştir. Peygam-berler tarihi; çobanlık haddizatında peygamber sanatıdır, der. Kafilei enbiya için-de çobanlık etmeyen peygamber hemen hemen yok gibidir.

Peygamberin ilk seyahati: Hazreti Muhammet on iki yaşına basmıştı. Amcası Ebu Talip ticaret için Suriye'ye gidecekti. Peygamber amcasına karşı derin bir sevgi ile bağlı idi. Muvak-kat de olsa ondan uzak kalmak istemezdi. Ebu Talip, yeğeninin ağladığını görünce dayanamadı. Onu da beraberine alıp gitti. Seyahatin otuzuncu günü Şam'ın cenubunda Hayran kıtasında Busra isminde bir kasaba-bacığa vardılar. Suyu mebzul ve lezzetli, üzümleri bol bir yerd. Burada bir manastır vardı. Bu manastırda bir Nasturi papa-zı oturuyordu. Bu rahibin ismi Bahira idi. Rivayete göre rahip çocuğun simasında istikbalin azametini okudu, "peygamberle-rin efendisi budur" dedi ve eskiden tanıdığı Ebu Talib'e, "Ya Ebu Talip! Beni din-lersen bu çocuğu Şam'a kadar götürme, işini burada bitir ve Mekke'ye avdet et!" Ebu Talip, Bahira'nın ileri sürdüğü mucip sebepleri mâkul gördü ve mahmû Busra'da satıp avdet etti.

Peygamberin ikinci seyahati: Resuli Ekrem artık ilk gençlik çağlarını idrak ediyordu. Yaşı on ye-diye bulmuştu. Bu sefer de amcalarından Zübeyir ile birlikte Yemen'e kadar gidip geldi. Bu seyahatler onun fikren tekem-mül etmesine yol açtı ve bu sayede birçok hakikatlere vâkıf oldu. Tabiatın esrarını anladı.

Peygamberin ticari mesaisi: Ebu Talip bir tacirdi. Genç Muhammet de hayatını kazanmak için bir meslek arıyordu. İrsiyet icabı ticaret tara-fına meyletti. Zaten bu meslekte azçok bir tecrübe ve mümaresa sahibi olmuştı. O zamanlarda Hicaz'da emniyetli ve namuskâr insanlara zenginler tarafından sermaye verilir, bunlar harice giderler, yaptıkları kazanç müştereken taksim olu-nurdu. Abdülmuttalib'in bu asil torunu her tarafta ün salmış ve hattâ şöhreti Mekke muhitinden dışarıya taşmıştı. Sözüne gü-venilir emniyetli, yaptığı işlerde namus ve istikametten ayrılmaz fazilet müessesemi bir insan timsali sayılıyordu. Bu sebepten hemşerileri ona Elemin derlerdi.

Hatice ile izdivaç: Mekke'de çok şerefli ve büyük bir servete sahip bir kadın vardı. Bu dirayetli kadın Huveylid'in kızı Hatice'dir. Genç iken iki kere dul kalmıştı. Hatice okur ve yazardı. Yemen, Basra, Suriye taraflarına cesim kervanlar çıkarır, ticaretten elde ettiği kazancı kervanı idare eden kâhyalarıyla bölüşürdü.

Genç Muhammed'in seciyesinin temizliğini, göhretini o da işitmişti. Kendisine haber gönderdi. Kolem Meysere ile seni ticaret için Şam'a gönderiyim, başkalarına ne veriyorsam iki mislini sana vereyim, bundan hem ben ve hem de sen çok istifade edersen diye... Peygamber tekni memnuniyetle kabul etti. Hatice mühim bir sermaye ile onu Şam'a gönderdi. Genç Muhammed doksan gün sonra avdet etti. Hatice mailyeti kadını ile evinin damına çıkmış, Şam kervanının gelişini temasa ediyordu. Görülen muhasebe neticesinde geçmiş senelerde elde edilen kazançtan çok daha ziyade bir kâr ve menfaat temin edildiği anlaşıldı. Hatice Peygamberin bu namuskârane faaliyetine hayran oldu. Nasıl olmasın ki manzâ onun sayesinde Hatice büyük kazançlar elde etti.

Söz kesimi ve nikâh: Hatice kırk yaşına basmıştı, Hâlâ güzelliğini, taravetini muhafaza ediyordu. Üstelik bir hayli servet ve sâmanı vardı. Refan içinde idi. Bu sebepten pek çok talipieri vardı. Fakat o hiçbirini samimi görmedi ve ittifak etmedi. Onun gönlü Abdullah'ın oğlunda idi. Onda gördüğü mezijyetlere hayran olmuştu. Ona karşı gönlünde gizlediği bu sırrı yakın dostlarından Nefise'ye açtı. Nefise, Peygamberi bu maksatla evinde ziyaret etti ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

— Ya Muhammed! Seni hepimiz biliriz ve tanırız. Bak! Yaşın yirmi beş. Mekke'de bu yaşta bekâr erkek bulunmaz. Hattâ çağın geçiyor sayılır bizim diyarda. Evlenmeyi hiç düşünmüyor musun?

— Ey Münbih'in kızı, dediğin doğrudur. Ancak izdivaç için lâzım olan maddi şeylere malik değilim.

— Güzel! Eger ben sana soyu soppu temiz, hem güzel ve hem zengin bir kadın bulursam razı olur musun?

— Kimdir bu kadın?

— Huveylid'in kızı Hatice.

— Huveylid'in kızı Hatice mi? Pekî buna kim vasita olacak?

— Müsaade edersen ben vasita olacağım, o benim çocukluk arkadaşımıdır ve

hem de lâzım gelen masrafları da Hatice temin edecek.

Nefise diyor ki: "Muhammed'in muvafakatini Hatice'ye müjdelediğim zaman fevkalâde memnun oldu ve nikâh hazırlığına başlandı". Bu hâdise Peygamberin hayatında birinci derecede mühim bir dönüm noktası olacaktır.

Nikâhın icra olunacağı gün Peygamber yanına amcası Hamza'yı aldı ve Hatice'nin evine gitti. Mekke'nin tanınmış simaları daha evvel gelmiş oturuyorlardı. Usulden olduğu üzere nikâh bedelli olarak Ebu Talib'in mahından Hatice'ye yirmi deve verilmesi kararlaştırıldı ve müteakiben mecliste Hatice'yi temsil eden Varska bin Nevfel âdet üzere ayaga kalktı ve dedi ki: "Allahü teâlâyâ hamdül senâlar ederim ki bizleri herkesten ziyade şeref ve faziletle mümtaz kıldı. Bilirsiniz ki Hatice'nin babası ve anası Arab'ın ulularından ve reislerindedir. Sizin oğlunuz Muhammed de böyledir. Hiç kimse onun bu yüksek meziyet ve şerefini inkâr etmez. Bu sebeple biz de onun ailesiyle şahriyet peyda etmeyi arzu ettik. Ey cemaat, şahid olunuz, ben Haşimîlerden Abdullah oğlu Muhammed'e Huveylid'in kızı Hatice'yi nikâh ettim".

Nikâh kıyılmıştı. Davetilerin şerefine bir deve kesildi, mükellef bir ziyafet verildi. Hatice'nin birbirinden güzel cariyeleri damlara çıktılar, defler çalarak, rakuslar icra ederek törenler yapıldı ve bu suretle Mekke muhitine nikâhın kıyıldığı ilân edildi.

Peygamberin şekli ve aemâli: Abdullah'ın oğlu Muhammed şahsen sevimli bir insandı. Uzunca yaştan bir boyu vardı. Göğüs ve omuzları geniş, bazuları ve baldırları iri ve kalın. Balık etinde, güçlü kuvvetli bir erkek tipi... Mütenasip bir endam üzerinde yükselmüş büyüğe bir baş. Kaşları hilâlî, çakma burunlu, değerli çehreli. Teninin rengi pembeyaz. Ağzı muntazam ve büyüğe. Güldüğü zaman çehresine letafet veren güzel sıralanmış dişler, ve uzun kırpıkların ifadelenirdiği bir çift iri ve siyah gözler. Gözlerinin akında azıcık kurnuzluk görünürdü. Saçları siyah ve dalgalı idi. Bunları ekseriya uzatır ve sakalının biçimli olmasına itina ederdi. Temizliği seven tertemiz bir insandı. Güzel kokular sürünmeye bayılırdı. Sarı rengi sevmekle beraber beyaz elbise giymeyi tercih ederdi. Sarıngının bir ucunu uzunca tutar ve omuz başına doğru kurdela biçiminde salıverirdi. Sokakta süratli ve öne doğru eğilerek yürürdü. Sesinin ayrıca bir hususiyeti vardı. Bakışları zeki ve âmirane idi. Umumiyetle düşünceli olduğu gözden kaçmazdı.

M u h a m m e t i y i b i r b a b a : Hazreti Muhammet evine ve çocuklarına pek düşkün bir baba ve çok nayırhah bir koca idi. Omurlu boyunca çocuklarına şöyle bir fiske ile dokunduğu görülmüştür. Sırasında onlarla beraber çocuk olur, ben deve olayım, siz de sırtıma bininiz diye onları taltif eder, gönüllerini hoş ederdi.

Hayatının en âteşin çağlarını kendisine nazaran çok yaşlı olan Hatice ile geçirmiş ve o poligamlik muhitte ondan başka bir kadına iltifat etmemiştir. Hatta Medine devrinde çok zevcelere sahibolduğu zamanlarda dahi onlara karşı daima zarif ve nazıktı. Kadınlara ancak nadın olan kimseler galip gelir, fakat kâmil insanlar kadınların mağdûbu olur, çünkü kadınların meziyet ve inceliklerini bilirler, derdi.

H a t i c e ' n i n e v i n d e : Hatice Abdülmuttalib'in torununa zevci bir kararla varmadı. Bunun için çok düğündü, iffet ve istikametini denedi ve seciyesinin yüksekliğine kansal getirince eşi ona uzattı ve aldanmadığını gördü. Peygamber yetim doğdu, anaçığını kaybettiğinden sonra yetimlik acısı katmerlendi. Babasından tamah edilecek bir miras kalmadığı için çocukluğu ve ilk gençliği misliyet zorlukları içinde geçti. Fakat Hatice-tül-Kübra ile evlendikten sonra eli genişledi. Hatice'nin verdiği sermaye ile ticaret yaptı. Basiretli ve hareketli bir adamdı zaten. Durmadı, Suriye, Yemen, Ezaıra taraflarına seyahat etti. Bu yüzden bir hayli servet ve sâman sahibi oldu. Zaten Hazreti Muhammed'in boş oturduğunu gören İmam'ıştır ki... Evinde kaldığı günlerde bile boş oturmaz, ev işlerine yardım eder, su taşır, el değirmeninde bağday övütür, odasını süpürür, paçavalarının sökülüğünü diker, velhasıl kendine faydalı bir meşgale bulurdu. Hatice ona ya Ebel-Kasım, yorulma biz yaparız, evde iş görecek adamlarımız var, dedikçe ya Hatice, derdi, dört şeyden Allaha şükürümü; korkaklık, cimrilik, tembellik ve pislik.

Mekke muhitinde herkes onun sözünün doğruluğuna, giriştiği işlerde dürüstlüğüne inanıyor ve kendisine umuman emini ve mutemedi nazariyle bakılıyordu. Sabahın erken saatlerinde çarşı pazar yerinde görülür, alış veriş bitince çok sevdiği dostu Ebubekir'in dükkânına uğrar, hoş-bça eder, iki ahbap karşılıklı dertleşirlerdi.

E b u b e k i r : Hazreti Muhammet dostluğa kıymet ve dostlarına ehemmiyet verirdi. Büyük vazifese başlamadan evvel yüksek seciyeli dostları vardı. Bunların

içinde en değer verdiği insanlardan biri Ebubekir'dir.

Mekke'de hemşerileri arasında şeref ve mevki sahibi olan Ebubekir adamakıllı zengindi. Manifatura üzerine iş yapardı. Peygamberden iki yaş küçüktü. Peygamberi arıyan onu Ebubekir'in dükkânında bulurdu. Ebubekir'in muhakemesi kuvvetli hele biyografiye vukufu mükemmeldi. Bütün soyların, boyların nereden üredığını, kimlerden türedığını, ailelerin içtimai durumlarını, dallarını budaklarını biliirdi, listelik mükemmel okur ve yazardı. İslâm dininin yayılmasında tâ ilk gündenberi onun gizli ve aşîkâr pek büyük hizmeti vardır. O, Abdülmuttalib'in torununa meftun olmuş, kayıtsız şartsız ona inanmıştı.

M u h a m m e t v e A l i : Bir ara Mekke'de şiddetli bir kuraklık hüküm sürdü, katkık oldu. Ebutalib'in zaten eli dar ve başı kalabalıktı. Katkık sebebiyle düşbütlin güç durumunda kaldı. Amcasına bir yardım olmak üzere Ebutalib'in küçük oğlu Ali'yi yanına aldı. Ali o sırada henüz beş yaşlarında idi, Ali'yi pek sevdi. Baktı, büyüttü, talim ve terbiyesine itina etti, bir hoca tutup okuma yazma bile öğretti ona... "Ben ilim şehriyim, Ali de o şehrin kâşesidir" diye ona ehemmiyet verdi, onu mânen ve maddeten yetiştirdi, nübüvvet nuru ile nurlandırdı.

Peygamber her sabah uyanınca kendisinin bir evvelki gününden daha mesut ve bahtiyar buluyordu. Peygamberin bu mesut izdivaçtan ilk zürriyetini idrah etti. Hatice ona bir erkek çocuk verdi. Peygamberin bahtiyarlığı son haddini buldu. Nevzâdın adını Kasım koydular. Bu sebepten örf ve âdet üzere kendisine Ebul-Kasım denildi. Ne yazık ki, iki yaşında iken Kasım'ı kaybettiler. Bu, Peygamberin tattığı ilk acı hâdise oldu.

Peygamberin Hatice'den daha başka evlâtları olmadı değil. Sırasıyla, Tahir, Tayyib, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma hep Hatice'dendir.

Fatma'dan başka bütün evlâtlarını hayatta iken birer birer eliyle toprağa vermiş bir baba olmak sutfatiyle peygamberin iç azısı hiç dinmemiş, bu acı ile daima kınanmıştır.

B ü y ü k v a z i f e y e d o ğ r u : Hazreti Muhammed'in kırk yaşına doğru halinde bir değişikliki görülmeye başladı. Artık ona çarşı pazarda tesadüf olunmuyordu. Yavaş yavaş elini dünya meşgalesinden çekip yalnız başına kalmak istediği görülüyordu. Bununla beraber şu

geçen kırk yıl içinde onu Arabistan yarımadasında oturan Arapların veya daha doğudaki İranlıların veyahut şimaldeki Bizansın dükatına maruz bırakacak mühim bir vaka zuhur etmemiştir. Bu ana kadar isim ve şöhreti mukaddes şehrin dışına yayılmamıştır... Zaten sessiz ve ıddiasız yaşıyan kendi halinde bir insandı. Şairane bir eser de vermemiştir.

İnziva ve tefekkür: Abdülmuttalib'in torunu sohbeti severdi, fakat Huzumsuz konuşmazdı, bir söylesi iki dinlerdi. Asla somurtkan bir insan değildi. Hıllaks güler yüzlü idi, latifeyi sever, vakit vakit nüktelere karıştı; da olurdu. Ne oldu da istikameti birdenbire değiştirdi? Neden böyle uzun uzun dalıp gidiyordu? Düşünceyi neydi? Bunu kimseye ifşa etmiyordu. Tamamıyla kapalı yaşıyordu.

Mağara hayatı: Hatice'nin müflük kocası için doldurup taşıyan düğünceleleriyle başbaşa kalmak için tenha yerler arıyordu. Mekke'den dört beş kilometre mesafede olan Hira dağında sert sincabi renkte kayalar içinde derinliğine gömülmüş büyük bir mağara buldu ve oraya yerleşti.

Mağaranın methalinden doğduğu büyüklüğü büyük köyü fark edebiliyordu. Günlerce bu mağarada tek ve tenha kahr, tefekkür ve mütalâa âlemi içinde yaşardı. Ancak yiyeceği kalmayınca Hatice'nin yanına döner, bir iki gün evinde kalır, sonra gene Hatice'nin hazırladığı azığı alır, Hira'ya avdêt ederdi.

Burada artık kendini ruh sükûnetine kavuşmuş hissederd. Acaba hasta mı idi? Hazreti Muhammet Mekke'nin tanınmış hareketli şahsiyeti olmaktan çıkmış, şehrin o velveleli hayatından artık uzaklaşmıştı.

Sen Resul-ül-İlahsın: Hazreti Muhammet Hira'ya gidip gelirken kulağına birtakım sesler gelirdi. Sen Resul-ül-İlahsın diye... rüyasında hiç görmediği, bilmediği kimseleri görür, sonra gün-büzleri tanımadığı bu kimseler ziyaretine gelirlerdi.

Bu ruhi hâlet içinde bunalan Hazreti Muhammet bizzat kendi kendine soruyordu: Acaba ben hasta mıyım? Mahcup tabiatlı olduğundan kendisine deli denmesinden pek büyük üzüntü duymakta idi. Netekim Kureyş kadınları Hatice'nin her ziyaret edişlerinde kocan hastalanmış, yok ecinniler çarpmış, yazık oldu onun uğruna nice fedakârlıklara katlandın, şimdi ise bak seninle münasebetini kesti, deliller gibi Hira'nın kayaları arasında yaşıyor diye ayrıca Hatice'yi üzlerlerdi.

Varaka bin Nevfal: Bu acı sözlerden tabiatıyla teessür ve üzüntü duyan amcasının oğlu Varaka bin Nevfal'a gitti. Ondarı teselli ve şifa aradı. Varaka piri fâni olmuş, İstelik iki gözü de görmemiş olmuştur. Mezheben Hıristiyanıdır. O zamanın okumuşlarındandı. Hatice kocasının geçirmekte olduğu ruh sergüzeğini ona anlattı. Varaka, Hatice'nin kendisine ilk kâye ettiği şeylerde bir fevkalâdelik görmedi ve dedi ki: "Ey amcamın kızı! Mukadderat onu başka bir kimsenin asla başaramıyacağı ilâhi bir risalet vazifesini ifaya hazırlıyor, merak etme ve biraz sabırlı ol, bak daha neler göreceksin neler?"

Bu hükmet sahibi ihtiyarın sözlerinde kalb huzurunu bulan Hatice memnurluk içinde evine döndü.

Mağaradaki tecellileri: Hira mağarası, beşerî ihtiraatlardan âzade ve hayal gürültüsünden uzak bir halde yaşamak isteyen Peygamber için ilâhi bir tefekkür ve derin bir ruhi murakabe tecellîgâhi olmuştur. Aradığı hakikatler bu ilâhi karargâhta yavaş yavaş inkişaf etmekte, sıralar çözülmeye başladı. Burada nispeti olgunlaşan büyük insanda perdenin arkasını müşahede iktidarı hâsıl oldu. Çünkü rüyasında ne görüyorsa ertesi günü noktası noktasına olduğu gibi çıkıyordu.

Vahyin geldiği gece: Bir ramazan ayının 17 nci gecesi mağarada tek canlı mahlûk Muhammet idi. Abasına bürünmüş yarı uyku, yarı uyanık bir halde gönlünü dinlendiriyordu. Mağara korkunç karanlıklara gömülmüştü. Kendisi ile birlikte bütün tabiat de uykuya dalmıştı. Etrafta ne bir ses, ne de bir nefes... Rüzgârlar bile uyumuştu. Büyük fırtınalardan evvel görülen bir sükûn ve hareketsizlik, semalarda yıldızlar, ilâhi birer fanus şeklinde pırıl pırıl pırıldıyor... Yerde Hira'nın akseden koyu kadife gölgesi uzanmış yatıyordu... Bu mutlak sükûtu Hira'nın kayalıkları arasında yuva kurmuş büyük puhurların uzun aksiler yaratan boğuk sesleri ihlâl ediyor, tabiatın uykusunu kaçırıyordu. Yerin bu sessizliğine mukabil yalnız gökkubbe her zamankinden daha hareketli bir şeye nazırlık gibi görünüyordu. Abasına bürünmüş yatan eşsiz insana sanki esrarî âlemlerin selâmını müjdelemek istiyordu.

İlk ilâhi hitap: Vakit gece yarısını bulmuştu. Her şeyin ve her tarafın muhteşem bir sessizliğe gömüldüğü bir sırada o koca dağ, o muazzam kaya kütleli temellerinden ovnamıştı. Müthiş bir ses... Peygamber büyük bir

korku içinde uyandı. İkra! (oku!). Ne okuyacaktı, etrafına bakındı, kimsesi göremedi. Aynı emir aynı dehşetle ikinci, üçüncü defa tekrarlandı. Oku!

Şimdi hâdiseyi ve bu esrarı en iyi bilen Peygamberin kendisinden dinliyelim:

— Mağaranın içinde dehşet içinde kalıyordum. Üzerime korkunç bir ağırlık bastı, gözüme o zamana kadar tamamıyla meçhulüm olan bir mahfûk göründü, bu bir melekti. Titremeye başladım. Oku! di-yordu. O zaman melek beni aldı, takatim kesilinceye kadar sıkıyordu ve sonra bıraktı, aynı emri tekrar etti. O zaman ne okuyayım, okuma bilmem ki, dedim. Beni üçüncü defa sıkıyordu ve bıraktı: "Varı yoğu yaratan, rabbinin adı ile oku! O Tanrı ki insanı uyumuş kandan yarat-tı, kalemle yazıyı öğreten ve insana bil-mediniği talim eden ve cümle kerimlerin ikramı olan rabbinin hakkı için oku!" [Kuran: sûre 84].

Bu ilâhi tebligatı müteakıp melek gözünden kayboluyor ve sabahın erken saatlerinde Peygamber dağdan ayrılıyordu.

Beni örtünüz: Korkudan titriye titriye evine, Hatice'nin yanına dönen Peygamber heyecanlı: "aman beni örtünüz! Aman beni örtünüz!" diye yalvarıyor ve başka bir şey söyleyemiyor. Şaşkına dönen Hatice etrafındakilerden medet umuyor. Ebel-Kasım, yorgun ve bitkin âdetâ hummaya tutulmuş bir halde döşegine uzanıyor ve derin bir uykuya dalyor.

Muhammet, artık ilâhi vazifenin mesu-liyetini üzerine almıştı.

Vazifeye davet: Peygam-ber bu derin ruhi heyecan içinde çırpırken kendisine Hira'da görünen o melek tarafından ikinci bir tekin yapıldı: "Ey örtünüp bürünmüş olan insan kalk! İnsanlara tuttukları yolun korkunç oldu-ğunu, âkibetinin vahim olduğunu anlat! Allah her şeyden yüce, üstün tut! Dünya kir ve pasından üstünü başını temizle!" (Kuran müdesseir sûresi)".

Büründüğü örtünden altından bu ilâhi emirleri telâkki eden Peygamber Allahı Ekber diye yerinden fırladı. Hatice de Allahı Ekber diye zevcini takibetti. Pey-gamber artık bu vahiylerle açıkça vazifeye davet olunuyordu. Böylece vahiylerle başla-yan bu davet tam 23 sene devam etti ve peyderpey âyetler nazil olmaya başladı ve vefatından elli gün evvel de son vahiy ile Kuran tamam oldu.

Vahiy nedir: Vahiy, Peygam-berlerin ansızın beşeriyet halinden sıyrılıp melekiyet haline girmeleridir diye tarif ederler. Doğrusu budur ki vahiy de pey-

gamberlik gibi ilâhi bir tesistir, bütün pey-gamberler ilâhi vahiy mezar olmuşlar ve o yoldan ümmetlerine tebligatta bulunmuşlardır. Vahyin lûgat mânası süratli bir işaret, gizli bir bildiriş demektir. İlahim ile karıştırılmamalıdır. Vahyin mahiyeti peygamberlerden başkasına malûm değıldir, derler ki onu tarife kalkışmak körî-en renklenden bahsetmesi gıof abes bir şey olur. İşin muhakkak olan tarafı vah-yin gelmesi anında Peygamberin yanında bizzat bulunanların verdikleri malumdur. Meşhûdata nazaran bu fevkalâde hâdis şü suretle cereyan ederdi: Peygamberimiz her ne zaman ilâhi vahiy mezar olursa birdenbire beti benzi atar, vücuduna ağırlık basar, gözlerini yumar, ağır bir cismin taz-yiki altında bulunuyormuş gibi ezilir, sık sık solur. En soğuk havasarda bile müba-rek alından şıpır şıpır ter damlaları dö-külür, yanında oturanların dizlerine veya omuzlarına dayandığı zaman o adamların dizleri kopacak ve çökecek gibi olur. Deve üzerinde iken koca deveyi yedeler onu ayakta tutmaya muvaffak olamamışlar ve deve çökmüştür. Azaptan bahseden şiddetli âyetler nazil olduğu vakit Allah diye avazı çıktığı kadar haykırdığı olur, mülâyim ve müjde veren âyetlerin nüzu-lünde yüzünde bir tebessüm görüldü. Bu hal kendisinden geçince içini ilâhi vahiy ile dopdolu bir halde bulur ve bu ilâhi vahiyleri tane tane okuyarak etrafında-ki yazıcılara derhal yazdırır ve en uzun süre dahi olsa tek bir harfimi dahi unutmaz ve hiçbir vehile bir tashiha veya ilaveye tâbi tutulmaz.

İlk dâva: Hazreti Peygamber şu dâva ile Hira'dan indi. "Allah birdir, o'dan gayrisi ibadete lâyık değildir. Ben onun kuluyum ve Peygamberiyim. Bana vahiy olunur, ben de size tebliğ ederim, söyledik-lerime iman ediniz ve gösterdiğim yoldan gidiniz, felâh ve saadet bulursunuz." İlk dâvetler gizliiden gizliye olur kulaktan ku-lağa erişirdi. Bu gizlilik üç sene sürdü. Sonra:

"Sana emir olunanı açıktan açığa ifa ve beyan et".

Âyeti inince Hazreti Peygamber de va-zifesini açığa vurdu ve gene Allahın em-riyle işe hisim ve akrabalarının en yakın-larını davetle başladı.

İlk Müslümanlar: Hazretî Muhammet ben Allahın kuluyum ve resu-lüyüm dediği zaman ecdadının dinini bira-kıp evet! Sen Allahın resulüsün diye ona tereddütsüz ilk iman eden zevcesi Hazretî Hatice olmuştur. O yalnız ona iman et-mekle kalmamış, bu dâva uğrunda bütün

maddi servetini ona teslim etmiş, ıstıraplı günlerinde teselli ve kuvvet kaynağı olmuştu.

Hatice'den sonra Ebu Bekir'in iman gelir. Bu yüce insanın Mekke muhitinde gördüğü hürmet pek büyüktü. Muhakemesinde görülen kudret, zamanına göre sahibolduğu malumat itibarıyla vatandaşları arasında üstün bir mevki olan bu zatın Peygambere karşı ta ilk gençlik çağlarından beri devam edip gelen sevgi ve itimadı vardı. Bu sevgisini ölüncüye kadar bir dakikacık bile olsun sarsılmadan devam ettirmeye muvaffak olabilmıştır. Ölüm döşesinde cansız bir halde yatan büyük dostunun yüzünü açıp baktığı zaman, ölümün bile hayatın gibi güzelmüş ya Muhammet, diye ağlayarak mübarek na'şının üzerine kapanmıştır. Bu da öyle; Hatice gibi bütün servetini Peygamberin emrine tahsis etmiştir.

Ebu Bekir'i Peygamber'in amcasının oğlu Ali takibetmiş ve dördüncülüğü Peygamberin ensar kölesi Zeyd ihraz etmiştir. Bu eşsiz köleyi Hazreti Hatice düğün hediyesi olarak Peygambere hediye etmiş ve çok geçmeden Peygamber de onu azad etmişti. Hürriyetini kazanmış olmasına ve babasının ısrarına rağmen Peygamberden ayrılmamış ve ölüncüye kadar onun emrinde kalmıştır. Çünkü Peygambere meftundu. Esasen Hazreti Muhammet'te öyle bir nasiye vardı ki temas eden kimse bir daha ondan ayrılmak istemezdi.

Ebu Bekir'in teşvik ve irşadi ile İslâm saflarına beşinci olarak Hazreti Osman katılmıştır. Osman Kureyş'in sayılı zenginlerinden ve hanedan bir insandı. Osman da başkalarını irşadetti ve sırasıyla Abdurrahman bin Avf, Saad bin Ebi Vekkas, Zübeyir ve Talha Peygamberin etrafında halka oldular. Bu saydığımız şahsiyetlerin her biri başı başına bir meziyet sahibi idiler, netekim sonradan her biri ehan tarihinde müstesna birer yere sahibolmuşlardır.

Köleler: Ebu Bekir'in hizmeti bundan ibaret kalmamıştır. O tarihte Mekke'de kalabalık bir köleler sınıfı yaşıyordu. Bunların içinden birçokları meziyet sahibi insanlardı. Ne yazık ki mağrur Mekke'liler bunların kıymetini bilmiyor, yerden yere vuruyorlardı. Onlara develer kadar olsun bir hak tanımıyorlar, türlü işkenceler ve eziyetler ederek inim inim inetiyorlardı. İşte Ebu Bekir ve Osman gibi servet sahibi kimseler bunları efendilerine yüksek bedeller ödiyerek inani hürriyetlerine kavuşturuyorlardı. Bu köleler gördükleri cevri cefanın acısını Bedir muharebesinde zalimlerden kat kat çıkaracaklardır. Bun-

ların en meşhurlarından biri beş vakitte camilerimizde yüksek sesle müezzinler tarafından ismi rahmetle anılan Bilâl-i Habeşi Hazretleridir.

Darül - Arkam: Şehir içinde kendini tehlikede gören Hazreti Peygamber nübüvvetin yanı ilâhi davetin dördüncü senesi Mekke'deki evini terk edip daha emniyetli sayılabilecek bir yere geçmiye karar verdi. Bulunan ev şehirden uzakça ve Safa tepesinin Mekke'ye nazır olan mahallesinde bulunuyordu. Etraf ülkelerden Badiye'den şehre gelip gidenler buradan geçtikleri için bu ev maksada elverişli idi. Davet ve irşat işi kolay oluyordu. Ve Ayrıca Kâbe'nin avlusuna bakıyordu. Kâbe ve etrafı her türlü siyasi ve iktisadi faaliyetlerin kaynaştığı bir yer olması itibariyle Arkam'ın evi mükemmeldi. Arkam bu evini seve seve Peygamberin ikametine tahsis etmişti. O sırada henüz adetleri kırkı bulmayan Müslümanlar hep burada toplanıyorlar, Peygamberin vaz ve nasihatlerini dinliyorlardı. Hazreti Ebu Bekir bu gizlilik, bu korku ne zamana kadar devam edecek artık meydana çıkalım ya Resulallah! dedikçe Peygamber, ihtiyatsızlık olur, adedimiz azdır ya Ebu Bekir diye cevap verirdi.

Meşhur Hamza ile Ömer'in Müslüman olmaları Hazreti Peygamberin bu evde ikamet ettiği günlere rastlar. Bu iki kahramanın Peygamber saflarına katılmaları ile ancak o zaman Müslümanların adedi kırk kişi olmuştu. Bu kırk imanlı insanın karşısında da teşkilâtî, paralı, silâhlî on binlerce imansız...

Mekke'deki idare şekli: Mekke tarihin kaydettiği en eski şehirlerden biridir. Burası ötedenberi bir hükümdar idaresine alışık değildi. Eşraf dediğimiz tanınmış ailelerin mümtaz simaları ile halktan servet sahibi olanların kurdukları bir nevi hükümet şekli ile idare olunurlardı. Bu doğrudan doğruya aristokrasi dediğimiz asıladeler idaresinden başka bir şey değildi. Yaşı kırkı bulan her aristokrat idareye iştirak etmek hakkını haizdi. Zamanımızda olduğu gibi kararlar ekseriyet ile verilmezdi, belki zekâs ve dirayeti ile temayüz edenler ikna yoluyla kendi fikrini mevcuda kabul ettirmeye çalışırdı. Bu meclisin adı nedve'dir. Buraya Darül-nedve derlerdi. İdaraya iştirak etmek hakkını haiz olmayanlar öbek öbek etrafta toplanıp müzakereleri sadece dinlerlerdi. Harb ilânı gibi en mühim meselelerden, muahedelerden tutunmuş da Kureyş gençlerinin nikâhlarına kadar cemiyetin her işi burada görülür ve burada karara bağlanırdı.

K â b e : Hazreti İbrahim tarafından telâkki olunan ilâhî bir emirle inşa edilmiş dört köşeli taştan yapılmış olan bu bina her türlü; dinî, siyasi, askeri, edebî ve iktisadî faaliyetlerin santralî mesabesinde idi ve ayrıca o mukaddes toprakta oturan kabilelerin yegâne malîyetlerini teşkil ediyordu. Denilebilir ki Kâbe olmasaydı, ot bitiriyen bir damla sudan bile mahrum bulunan o cehennemi vadide can taşıyan tek bir mahlûk barınamazdı. Bizzat Peygamber İbrahim bile: "Ben bu susuz, ıssız, dilkenli vadiye çoluk çocuğumla ne yapacağım Yarabbi!" diye şikâyet ve sitemde bulunmuştu.

Mekke idaresi; her şeye rağmen haiz olduğu kudaiyet itibariyle Arabistan'ın dört bir köşesinden akın akın buraya gelecek ziyaretçilerin yiyeceklerini ve bilhassa içecekleri suyu temin etmek, gidip gelmeyi kolaylaştırmak ve Kâbe'nin etrafında muntazam bir emniyet tesis etmek hususuna ehemmiyet verirdi, öyle ki Kâbe'nin etrafında dairen madar muayyen bir muntaka harem yani memnu muntaka olarak ayrılmış ve her ne şekilde olursa olsun bu muntaka içinde kan dökülmesi hattâ bir serçenin bile öldürülmesi şiddetle yasak edilmiştir.

Bu itibarla Kâbe'ye ait birtakım vazifeler ihdas olunmuş ve her bir vazifenin hüsnü ifası Kureys kabilesinin ayrıldığı on soydan birine tevdi olunmuştu. Bu soyların en mühimlerinden biri Peygamberin mensubolduğu Haşimîlerdi.

Kırk Müslüman: Günün birinde Erkam'ın evine iltihak eden Hamza ve Ömer ile iman kafilesinin erleri kadın erkek kırkı bulmuştu. Bu iki müstesna kahramanın Peygambere iman etmeleri İslâm tarihinde başı başına bir ehemmiyeti haizdir. Hamza ile Ömer her biri başı başına bir muharebe kudreti sayılırlardı. Binaenaleyh bunların Müslüman olmaları o küçük İslâm cemiyetinin artık Darül-nedve tarafından hesaba alınması lâzım gelen bir mevcudiyet olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Netekim Peygamberin huzurunda Ömer kelimele şahadet getirir geçirmez, ne duruyoruz, kalkın Kâbe'ye gidelim, imanımızı orada acıkça izher e'elim, diye hasımlarına meydan okumaktan çekinmemiştir.

Ömer nasîl Müslüman oldu: Ömer'in Müslüman oluşu Peygamberin bir mucizesidir. Din düşmanlarının taziyatı karşısında bulunan Hazretî Peygamber bir gün oturduğu Erkam'ın evinde ellerini semaya kaldırarak "Ya-

rabbi! Bu dinî Ebu Cehil ile yahut Hattab'ın oğlu Ömer ile aziz et!" diye yalvarmıştı. Birkaç gün evvel Hamza gibi bir bahadırın Erkam'ın evine yerleşmesi Kureys'i haklı bir telâşa düşürmüştü. Bunun için Darül-nedve uzun süren çok heyecanlı bir müzakereden sonra kararını verdi. Muhammed'in vücudu ortadan kaldırılmaldır artık!

İcrası mühim ve doğuracağı netice bakımından çok tehlikeli bu iş Hattab'ın oğlu Ömer'e verildi. Zaten bu işi ondan başka yapabilecek gözüpük bir kimse de yoktu. Çünkü teşebbüsü ettiği işde şayet muvaffak olursa din davası şöyle bir kenarda dursun, büyük bir kan davası ortaya çıkacaktı. Çünkü o Hattab'ın oğlu ise karşısındaki de Abdülmuttalib'in torunu idi, belki bu hareketi bütün Hattab hanedanının ortadan silinip süpürülmesine sebebi olacaktı. Bu neticeyi çok iyi bilmesine rağmen inadından ve ısrarından dönmek nedir bilmiyen bu gözüpük insan hemen kilicini kuşandı ve Kâbe'yi şöyle bir tavaf edip bağı olduğu putların himayesini istedikten sonra Safa tepesine doğru hızlı adımlarla yol almaya başladı.

Safa yolunda: Ömer'in azmi katî idi, aldığı meğum vazifenin ifasına gidiyordu. Darül-nedve'den pek heyecanlı ayrılmıştı. O güne kadar kimbilir kaç düzine insanın kellesini gövdesinden ayıran namlusu geniş, eğri kılıcının kabzasından kuvvetlice yakalamış, hiddetli hiddetli gidigini gören bir ahbabı ürkek ürkek; "Hayır ola! Nereye böyle ya Hattab oğlu?" diye sorunca; "Durup dururken birtakım vâhi iddialarla ortaya çıkan ve Kureys'i birbirine düşüren Abdülmuttalib'in o torunu yok mu? İşte onun işini bitirmeye gidiyorum. Darül-nedve'ye git beni bekle, şimdi onun kanlı başını getirip Kureys'e göstereceğim" diye cevap verdi.

Köşebaşını dönerken: Ömer yolda kız kardeşi Fatma'nın evine uğramıştı. Onu çok severdi. Köşebaşını dönerken kulağına bir ses geldi. Şimdiye kadar işitmediği tarzda ve üslûpta ve yüksek sesle birşeyler okunuyor, hem de ahenkli bir okuyuş. Şüphelendi, derhal ve şiddetle kapıyı tekmeledi. Fatma pencereden baktı, ağabeyisini müsellâh bir halde ve pür hiddet görünce fena halde korktu.

Tahasüresi: Evlekiler meşger Erkam'da toplanan aşıptan bir zıttı evlerine davet etmişler, ondan gizlice o günlerde Peygambere na-

zih olan Taha süresini öğreniyorlarmış. Ömer'in gelişinden tevahhüş eden Fatma ve kocası; Saif o mübarek sahifeleri alelacele ortadan kaldırırlar ve hocalarını da bir köşeye gizlerler. İçeriye giren Ömer okuduğunuz ne idi diye hisimla sorar. Eniştesi inkâr eder. "Bir şey okumuyorduk, kendi kendimize şarkı söylüyorduk" der. Ömer inanmaz; "Hayır benim işittiğim şarkı olamaz, ben Arabın bütün şarkılarını, destanlarını, şiirlerini bilirim. Benim işittiğim bir başka ahenk, kulaklarımızın alışık olmadığı bir başka üslup... O halde siz de o sihirbaz Muhammed'in sözlerine aldandınız böyle mi?" Ömer eniştesini yakaladığı gibi bir tekme ile yere serer. Yapma, etme ağabeyciğim, diye kocasını kurtarmak için ortaya giren kız kardeşine de Ömer öyle bir tokat havale eder ki kadıncığının ağzından burnundan kan boşanır. Bu manzara karşısında Ömer'in kalbinde kardeşine karşı bir şefkat ve yumuşaklık hâsıl olur.

Ömer, ne yapacağını müteessirane düşünülürken, canı yanan genç kadın; "Yâ Ömer! Bir kadına ve hem de kız kardeşine tokat atmaktan utanmaz mısın? İşte, inkâr etmiyorum, ben de kocam da Muhammed'e inandık. O, Allahın bize gönderdiği bir nurdur. Başımızı veririz fakat onun yolundan dönmeyiz" dedi.

Ömer ve Kuran sahifeleri: Fatma gizlediği sahifeleri çıkardı getirdi Ömer'in önüne koydu. Al sen de oku bak, dedi. Ömer mükenmel okur ve yazardı. O heybetli adam birdenbire kuzu gibi sakinleşti ve okumaya başladı. "Taha! Ey insan! Biz sana Kuran'ı ızdırıp vermek için göndermedik. Hayır bu kitap ancak Allahın korkanlar için bir muhtıradır. Yeri ve göğü vatan Allah tarafından indirilmiştir." Âyetler birbirini takibettikçe o ilâhi tantana ve belâgat karşısında iradesi flinden gâtmiye başladı, balmumu gibi yumuşadı ve eridi. "Haydi kalkın, hep birlikte o Muhammed'in yanına gidelim" dedi.

Erkam'ın evi: Resulallah bu esnada Safa dağına yamaçındaki o müsüt evde kendisine inanan, getirdiklerine inanan eden erkekli kadınlı otuz dokuz müminin arasında oturmuş sohbet ediyordu. Kapının önündeki gözcü telâşla içeri girdi. "Yâ Resulallah, Ömer geliyor hem de pür silâh!" dedi. Bir avuç Müslüman telâşla düştüler. Telâş etmekte de hakları vardı, çünkü gelen adam eli sakardı.

Bu otuz dokuz kişinin içinde yalnız bir teki Ömer'e denk olabilirdi. Hamza! O

hiç telâş etmedi, derhal elini kılıcına attı, geleceği varsa göreceği var diye mübarezeye hazırlandı. Bu dekor içinde Allahın Resulü mütebessim, oturduğu yerde sükkünat ile manzarayı seyrediyordu. Telâş etmeyin, bırakınız gelsin, dedi.

Ömer Huzurda: Ömer odaya girince Peygamberin önünde diz çöktü. Etraftakiler heyecanlı dakikalar geçiriyorlardı, acaba ne olacak diye! Ömer çok iyi bildiği ve tanıdığı Peygamberle göz göze gelince, o kaplan tabiatlı adam Resulallahın ruhani kudreti karşısında çoktan erimiş gitmişti. Peygamber Ömer'in kolundan tuttu, benimle beraber tekrar et Hattaboğlu, dedi. Artık Ömer'in mukavemeti kırılmıştı. Peygamberin dediklerini gürül gürül tekrar etmeye başladı:

Eşhedü en lâ ilâhe illallah
ve

Eşhedü enne Muhammeden Resulallah

Otuz kişi kendilerini tutamadılar, "Allah-u Ekber!" diye tekbir getirmeye başladılar.

Ebu Cehil'in telâş: Darül-nedve'dekiler humma ve helecun içinde Ömer'in avdetini bekliyorlardı. Yalnız Müslümanlığın en büyük düşmanı olan Ebu Cehil Erkam'ın evinden yükselen, Kâbe'nin duvarlarında korkunç aksiler yapan tekbir seslerinden fena halde irkılmışti. Şimdi telâş arası ona gelmişti... Etrafındakilere "Safa'ya doğru bir çıkın bakın ne oluyoruz, düşmanı küçümsemek hamakattır" dedi.

İlk Çıkış: Ömer yeni katıldığı din kardeşlerinin, "İmanın mübarek olsun, ey Hattaboğlu!" diye vaki tebrikâtını kabul ettikten sonra "yararımız ne kadardır?" diye mevcudu anlamak istedi. "Seninle beraber tam kırk kişi olduk, yâ Ömer!" dediler. "Öyle ise dermialım çıkalım. Kâbe'ye gidelim. Allahın adını orada açtıktan açığa yüceltelim" diyeince Erkam'ın evi bir anda boşaldı. En önde Peygamber, sağında Ömer, solunda Hamza olduğu halde Kâbe'ye vardılar, saf bağlayıp açöten açığa namaz kılmak cesaretini gösterdiler. Bu ilk Müslüman cemaattir.

Tazyik devri: Müslümanların bu cesurane çıkışı Kureys'i idare edenler arasında fevkalâde bir şaşkınlık husule getirdi. İlk teessür ve şaşkınlık geçtikten sonra Kureys aristokratları

peygambere amcası Ebu Talip vasıtasıyla bu davadan vazgeçtiği takdirde kendisini umudun fevkinde tatmin edeceklerini arzu ettiği takdirde kendisini idarenin en başına geçireceklerini, istediği güzel kadınları emrine vereceklerini, hesabede-miyeceği bir derecede servet temin edeceklerini teklif ve bunların hiçbirisini kabul etmediği takdirde artık sözü kibha bırakacaklarını; makamı tehditte bildirdiler. Hazret-i Peygamber hiçbir faninin kolay kolay reddedemeyeceği bu çok cazip teklif ve vaatlere ehemmiyet bile vermiyerek çok sevdiği amcasına; "amca-cığım, ben her ne yaparsam Cenabı Allahın emriyle yaparım, ondan aldığım emirleri değiştirmek iktidarımı haricinde bir işti. Güneşi bir yanına, ayı bir yanına koyarsanız gene azim ve iradeden dönmem" dedi. Peygamberin bu katli beyanı karşısında Kureys Müslümanlara karşı şiddetli bir tecrit yapılmasını kararlaştırdı.

İçtimai tecrit: Bu karar gereğince Peygamber ve etrafındakiler abluka edilecekler ve etraf ile olan münasebetleri kesilecek. Abluka kararı karşısında Peygamberin henüz Müslüman olmayan hüsn ve akrabası ve kabilesi efradı lâkayt kalamadılar. Buna şiddetle muhalefet ettiler. Bunun üzerine karış Haşimîlerin hepsine tegmil edildi. Yalnız Peygamber'in amcalarından olup Müslümanlığa karşı çok şiddetli davranan ve mehmetsizce düşman olan Ebu Leheb karar dışında bırakıldı. O ölüme kadar Peygamberin öğmenleri tarafını tuttu ve bir gölge gibi yeğenini takibedip dâvasını baltalamaya çalıştı.

Kureys'in bu abluka ahitnamesi kırk kişi tarafından imzalandıktan ve büyük taş levhalar üzerine yazıldıktan sonra herkes tarafından görülmesi için Kâbe duvarına asıldı. Bu ahitnameye nazaran; Haşimîlerin umumiyetle sakin oldukları mahalle tecrit edilecek yani abluka altına alınacak. Haricî olan her türlü münasebetleri kesilecek, kendileri ile hiçbir muamele yapılmıyacak, hattâ alış veriş dahi edilmeyecek. Hüsn ve akraba da olsa kendileriyle sohbet ve üflet olunmıyacak. Kız alıp verilmeyecek.

Habeşistan hicreti: Kureys tarafından reva görülen bu gayri insani işkenceler karşısında Müslümanlar çok bunaldılar. Ablukanın şiddetinden acı kaldılar, çocuk çocuğun ah ve enini dayanılmaz bir hal aldı. Çok bühranlı ve sıkıntılı günler geçiyordu. Fakat kimse Pey-

gamberden ayrılmıyordu. Bu arada Hazret-i Peygamber arzu edenlerin başka duvarlara hicret edebileceğini bildirdi. Bunun için Habeşistan sair yerlere tercih edildi, çünkü bunlar ehli kitap yani Hıristiyan idiler. Müslümanlığın mücadelesi putperestlere müteveccih idi. Hıristiyanlar bir Allaha ve bir Peygambere ve Allah tarafından gönderilmiş bir kitaba iman ettikleri için aralarında akide birliği var demektir. Hal ve vakti yerinde olanlar bu müsaadeden istifade yerlerini yurtlarını terk edip takım takım ve deniz yoluyla Habeşistan'a hicrete başladılar. Bu imkânı bulamayanlar dinleri uğruna gelecek her eziyete katilip oldukları yerde kaldılar ve Peygamberden ayrılmadılar. Hazret-i Peygambere gelince; onun Habeşistan'a hicret etmesi için her türlü maîdi imkânlar mevcut ve hattâ hazırlanmış iken "ben memurum, hicret için Allahın bir emir telâkîi etmedikçe guradan suraya gidemem" dedi ve bu husustaki teklifleri reddetti. Hiç yılmadan, sarılmadan, bir benzerine başka bir kinsele tesadüf olunmayan büyük bir azim ve irade ile davetlerine devam etti. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar orada Habeş imparatorundan çok âlencanlık görmüşlerdir. Hiçbir iyiliği unutmıyan Hazret-i Peygamber necası'ye yani Habeş imparatoruna ve hanedanına daima hayır dualarda bulunmuştur.

Ablukanın kaldırılması: Konulan abluka üç senedenberi devam edip gidiyordu. Zamanla Kureys efkârında Müslümanlar lehine bir temayül hâsıl oldu. Bu için müfritleri de vardı, mutedilleri de. İttidî taraftarı olanlar azli fakat buna mukabil bunları Kureys'in ileri gelen şahsiyetlerinden beş mühim adam temsil ediyordu. Bunlar nihayet biraz da kendi hüsn ve akrabaları olan Haşimîlere reva görülen bu insanivetsizce muameleye son vermek istediler. Bu beş kişi bir gece Kâbe duvarında asılı duran ahitnameyi yerinden çörebir sök-tüler ve yurtıp atarak ablukanın hükümsizliğini ilan ettiler. Bu cesurane emri-vaki kabul olundu, abluka da kaldırıldı. Diğer taraftan da Habeşistan'a göç edenlerin de tek tük avdet ettikleri görüldü. Bununla beraber işkence ve eziyetlerin ardı arkası kesilmedi. Bilhassa Peygamberimizin mübarek şahsına tevehîh olunan gayri insani muameleler, türlü türlü cevri cefalar şiddet itibariyle hepsinden büyüktü.

İki büyük keder: Resulallahın bu davada iki tane candan müdafil vardı. Biri amcası Ebu Talip (Hazret-i

Alli'nin babası), diğeri çok vakfakâr karısı Hazreti Hatice idi. Ebu Talip gerçik Müslümanlığı açıkça kabul etmemiş görünüyordu. Fakat ne olursa olsun o yeğenini son derecede seviyordu. Yeğeni de ona karşı çok derin bir hürmet hissi ile bağlı idi. O acı günlerin üzerinden henüz bir sene bile geçmemiştir, Ablukanın izleri hâlâ meydanda duruyordu. Ebu Talip hastalardı ve iki üç gün içinde 87 yaşında olduğu halde vefat etti. Yetimlik günlerinde en büyük hâmisî düşmanlarına karşı fedakâr koruyucusu Ebu Talib'in vefatı Peygambere çok giran geldi. Cenazesini ağıyarak takibetti. Felaketi felâket takibeder derler. Mezarlıktan evine döndüğü zaman müşfik ve sadık zevcesi Hatice'yi ateşler içinde yataкта buldu. O da üç gün içinde gözlerini hayata bir daha açılmamak üzere yandı. O sırada Hatice almış beşini doldurmuş, Peygamber ise kırk beşini bitirmemiştir. Hatice'nin ölmü Peygamberimiz için hiç şüphesiz telâfisi kabil olmayan bir kayıp olmuştur. Hatice'yi kendi eliyle mezarına yerleştirdikten sonra kederler içinde evine, anaşız kalan küçük kızlarının yanına döndü. İhtiyar Hatice'nin daima mütebessim çehresi gözünün önünde belirldikçe gözlerinin yaşını tutamazdı. Risâlet vazifesini ifa ederken maruz kaldığı çevrî cefalardan bunalan ruhunu dinlendirmek için evine döndüğü günlerde, Haticesi cna: "Yâ Ebülkâasın, mahzun olma, sen hisım ve akrabama yardım edersin, yetimlere korursun. Fıkâraları görüp gözetirsin, muhtarip olanlara teselli verirsin, yolda kâlanların imdadına koşarsın, elbet de Allah da seni yalnız bırakmıyacaktır. o da seni daima koruyacaktır, kederlenme" diye teselli verdi. Şimdi bu teselliyi kimden bulacaktı, kim ona destek olacaktı.

"Allah kuluna kâfi değil mi?
(Zümer sûresi)"

O sıralarda inen bu âyetle Peygamber en büyük teselli kaynağını bulmuş oldu.

Ö l ü y ü k ı s k ı n a n k a d ı n :
Peygamberimiz ölüncüye kadar fedakâr Hatice'nin, o büyük kadının, hâtrâsına hürmetkâr kalmış ve onu daima derin bir muhabbetle yâdetmiştir. Hazreti Ayye; Peygamberin her fırsattan bilistifade Hatice'yi anmasını, onun yüksek meziyetlerini sayıp dökmesini çekememiş, kadınlık hislerine dokunmuş olacak ki nihayet bir gün sabrı tükenip: "Yâ Resulallah, hakıyorum ikide bir Hatice'yi yâdeder durursunuz, halbuki o iki kocandan dul kalmış, yaşını başını almış, diğ-

leri dökülmüş bir kadındı. Cenabı Hak size ondan daha âlâsını verdi, elbette ki gencini ve güzeline daha çok seversiniz" diye (kendini kasdederek) sitem etmiş. Vakfakâr Peygamber cevaben der ki: "Yanıyorsun ya Ayye! Ben ondan daha hayırlısına nail olmamışumdur. Zira Âlem beni reddettiği zaman o bana inandı. Herkes bana yalan söylüyorsun dediği zaman, o hayır doğru söylüyorsun dedi. Hisım akrabamın dahi benden bir pulu esirgedikleri günlerde o bütün malımı ve mevcudunu teroddütsüz önüme serdi. Ayrıca Cenabı Hak bana ondan baba olmanın zevkini verdi. Benim bu dünyada tek dostum Hatice idi". Bu cevap karşısında Ayye susuyor ve bir daha Peygamberin huzurunda ondan bahsetmek cesaretini bulamıyor.

Yeni devir, yeni şiddet:
Bu iki fedakâr insanın ardından yeni bir şiddet rejimi başladı. Ebu Talip ve Hatice Kureys'ten gelen her hücum önüyorlar, sinelerini siper edip aziz Peygamberi himaye ediyorlardı. Şimdi bu himaye barajı yıkılmış, tuğyanları, taşkınlıkları önleyecek bir mâni kalmamıştı. Vaziyet ciddi ve karanlıktı. Peygambere bazan fîltür gelir gibi oluyor, fakat melek Cebrail yeni bir ilâhi hamle, yeni bir vahiy hamulesiyle yetiyordu: "Onlar ilâhi şem'ayı söndüremeyecekler, sabret ya Muhammet!".

Taif yolunda: Hazreti Muhammed'in düşmanlarından gördüğü çevrî efa o kadar artmıştı ki bir ara talihini Taifte denemek istedi. Kölesi Zeyd'i yanına aldı, Taife gitti. Burada öyle bir ağır hakarete ve tecavüze maruz kaldı ki bu yürekler acısı hâdisе Peygamberin hayatı boyunca gördüğü ve göreceği hakaretlerin en ağırı ve en müthişti oldu. Peygamberimiz burada gördüğü tecavüzler karşısında daha fazla duramıyarak hemen Mekke'ye avdet etti. Mekke'de eski tuğyan, eski isyan devam edip gidiyordu. Bir gün Kâbe'ye girdi, Allahın divanına durdu, ona iltica etmek istiyordu fakat düşmanları iki rekât namazı ona çok gör-düler. Birtakım baldırı çıplak adamları vasıtasıyla henüz boğazlanmamış bir devenin işkembesini bütün muhteviyatıyla beraber secdede iken başına geçirdiler. Babasının maruz kaldığı bu hakarettен müteessirren ağıyan kızı küçük Fatma'ya: "Ağlama benim güzel kızım, ey Hatice'nin nazlı yadigarı ağlama! Allah mutîkâe babana yardım edecek, düşmanlarını rûsya edecektir" diye o masum kızı teselliye çalışmıştır. Hazreti Muhammed'in alelade

bir insanın kolay kolay tahammül edemiyeceği bu zalimane hücumları; ancak ululazim bir peygambere yakışan sabır ve metanetle karşılamaasını bilmiştir. Çünkü o ulvi ve asil bir ruha sahipti.

Akabe Biatleri: Hazreti Peygamber hiç durmadan, dinlenmeden ve hele hiç yılmadan karanlıkta kalmış vicdanları aydınlatmaya çalışıyordu. Zaten korku onun dağlarında dolmazdı. Çelikten yapılmış bir azim ve iradeye sahipti. Taifte üzerine sakırılan reziller güruhunun havale ettikleri ağır taş ve sopaların yer yer vücudunda açtıkları yaralardan akan kanlara ve şiddetli ağrı ve sancılara tahammül göstermiş ve bu foci anda bile yanına sokulabilenlere bir fırsatını bilip "Allah birdir, Muhammet onun Resulüdür" akidesini kekeleyen telkin etmiştir.

Peygamber Akabe'de: Davetin onuncu senesinde idi, Etraftan Mekke'ye gelen gidin hiç eksik olmazdı. Bu gibileri şehir dışında karşılayıp onları dini İslâma davet etmek daha emniyetli olurdu. Bu maksatla Mekke'den uzaklaştı. Biraz ötede Akabe denilen mevkiye bazı kimselere tesadüf etti. Bunların vabancısı olduklarını ve Medine'den geldiklerini anladı. Yanlarına sokuldu, esasen Peygamber şahsen çok sempatik bir insandı. Temas ettiği kimseler üzerinde bir sıcaklık yarattı. Hoş beşten sonra onlara neşrine memur olduğu dinin esaslarını bildirmişe başladı. Medine ahalisi yumuşak insanlardı. Mekke'liler gibi zengin ve mağrur değillerdi. Peygamberi can kulağıyla dinlediler. Söylenen şeyler dikkatlerini çekti, mevzuu pek cazip buldular. Bu dava on senedenberi devam ettiği için ne kadar uzak olsa da olup biten şeylerin Medine'de bazı serpintileri olacağı tabii idi. Kulakları dolu olduğu için birbirlerine baktılar, Mekke'de çıktığını duyduğumuz Peygamber harhalde bundan başkası değildi, dediler, bu altı bahtıyar Peygamberin elini sıktılar; "Biz sana iman ettik" dediler, "Medine'ye gidin gitmez hemşerilerimize senden öğrendiğimiz o güzel şeyleri onlara da öğreteceğiz ve senin yoluna davet edeceğiz ya Resulallah" diyip memnunen ayrıldılar. Bunlar Müslümanlığın Medine'de ilk öncüleri, mübaşirleri olmuşlardır.

Birinci Akabe biati: Bu altı kişinin Medine'ye varır varmaz Hazreti Peygamber lehine yaptıkları çok samimi propaganda derhal tesirini gösterdi, çünkü bunlar yaptıklarını Allah yo-

lundu yapıyorlardı. Ertesi sene Medine ahalisinden on iki erkek Akabe mevkiine geldiler. Bunlardan beşi bir yıl evvel burada Peygamberle buluşan kimselerdi. Cümlesi büyük bir kayanın gölgesine sığındılar, Medine'nin güzel hürmalarından Peygambere ikram ettiler. Mülâkat sonunda; Allahı bir bileceklerine, ancak ona kuluk edeceklerine, zinadan, hırsızlıktan, iftiradan sakınacaklarına, evlâtlarını öldürmeyeceklerine, Allah ve Resulüne itaatten ayrılmıyacaklarına dair Peygambere söz verdiler ve ayrıldılar. İşte Müslümanlığın ilk tesis ettiği esaslar bunlardır.

İkinci Akabe biati: Her şeye rağmen Müslümanlık yayılıyordu. Nübüvvetin 13 üncü senesinde, bu sefer daha kalabalık bir heyet Medine'den kalktı, gene bu Akabe mevkiine geldi. İkisi kadın olmak üzere yetmiş beş kişi idiler. İçlerinde Medine mahlinde tanınmış hatırlı kimseler de vardı. İstanbul'un meşhur Eyüp Sultan'ı (Halit bin Zeyd) da bunlarla birlikte gelmişti. Peygamberin Mekke haricine çıkıp bazı Medine'lilerle gizlice temas ettiği Darül-nedve'de işitildiğinden bunu önlemek için tertibat alınmıştı. Onun için bu mülâkat evvelkiler gibi serbest olmadı. Mekke'deki azgınlığın tecavüzünden gizlemek için gece yarısından sonra buluşular. Hazreti Peygamber yanında amcası Abbas olduğu halde gecenin geç saatinde evinden çıktı ve topantı yerine geldi. Abbas Yesrib'lilere dedi ki: "Ey Yesrib yiğitleri! Bilirsiniz yeğenim Muhammet kavmi içinde aziz ve muhteremdir. Biz şimdiye kadar onu düşmanlarımızdan korumaya çalıştık, gene de bu vazifeye devam edeceğiz. Lâkin kendisi bizden ayrılarak sizin yurdunuza göç etmek istiyor, eğer onu düşmanlarımızın şerrinden muhafaza edeceğinize söz veriyorsanız sizinle birlikte gitsin. Eğer kendinize güvenemiyorsanız bırakınız yanımızda aziz ve muhterem kalsın".

Ensardan biri kalktı ve dedi ki; "Yâ Resulallah bizimle her ne şart etmek istiyor isen söyle." Bunun üzerine Hazreti Peygamber onlara Kuran'dan hale uygun bir iki âyet okuduktan sonra dedi ki: "Beni nefsiniz ve evlât ve ayalınız gibi muhafaza ve siyanet edeceğinize söz vermelsiniz". Buna ansarın ulularından sayılan Esat bin Zurara cevap verdi: "Yâ Resulallah Cenabı Hakkın kudreti bizim kudretimizden üstündür. Seninle aldığımız o sun ki nefamızın senin mübarek nefsinin bekçisi, cesedimiz senin lâtif cesedinin siperi olacaktır. Evlât ve ayalımızı nasıl muhafaza ederssek seni onlardan daha zi-

yade muhafaza ederiz. Biz sözumüzde duran insanlarız, inayet ise Allahındır". Hazreti Peygamber bu sözlerin ciddiyetinden pek memnun oldu, tebeasüm ederek cevap verdi: "Öyle ise benim namın sizin kanınızdır, sizin kabriniz nerede ise benim kabrim orada olacaktır, ben sizdenim, siz de bendensiniz. Selâmet hidayet yolunu tutanların üzerine olsun". İki taraf böylece ahdî misak ettikten ve Peygamberin Medine'ye intikali kararlaştırıldıktan sonra dağıldılar. Bu tarihl bidd Kureys'ten gizli tutuklu, Heyet Medine'ye döntünce; Mekke'den yurtlarına hicret vaki oluncuya kadar zemin ve zaman bu işe hazırladılar, efkârı yeni dinin esaslarını kabule müsait bir hale getirmişe çalıştılar. Mekke'li misafirleri ızzet ve ikram için tertibat aldılar, Elhasıl Akabe'de verdikleri söze sadık olduklarını ve Peygamberin itimadına büyük bulduklarını her vehile ifade ettiler.

Hicret: Akabe müläkatından sonra arzu eden müminlerin Yesrib'e (Medine) gitmelerine izin verildi. Bunun üzerine ashabı kirâm takım takım Mekke'den çıkıp Medine'ye gitmişe başladılar. Bu çıkış Kureys muhitini harekete getirdi. Zaten Akabe bîatinin ferdasında az çok bir şeyler sezinişlerdi. İğn mahiyetine mümkün ve muhtemel görünen neticelerine göre tedbir alınacak lâzım geliyordu. Bilhassa Hazreti Peygamberi eelden çıkarmamak birinci derecede mühimdi. Efkâr ikkiye ayrıldı: Bir kısmı "Muhammed'i öldürmeyelim, bu yüzden dahill bir muharebeye sebebiyet vermiş oluruz, onu sadece Hicaz muhitinden sürüp çıkaralım" dediler. Müfritler ise: "Hayır bu bir tedbir değildir. Onun ikna kuvveti fazladır, üstelik sevimli bir adamdır, gittiği yerde rahat durmaz, teşkilât yapar ve tekrar üzerimize gelir. Bu sebepten onu öldürüp vücudunu ortadan kaldırmadıkça bize rahat ve huzur yoktur, söz kalıcıdır" dediler ve nihayet müfritlerin noktası nazarı kabul edildi. Peygamberin öldürülmesine karar verildi. Bu fikri temsil edenlerin başında Ebu Cehil geliyordu.

Sevir dağındaki mağara: Hazreti Peygamber karardan bütün tafsilâtıyla haberdar olunca, o da mukabil tertibat aldı. Bunun için Hazreti Ali'yi yanına çağırttı. Vahyi ilâhî ile hicrete mezu olduğunu bildirdi, Kureys'i şaşırtmak için geceyi kendi yatağında geçirmesini ve kendi örtüsünü örtmesinin söyledi. Diğer taraftan Peygamberimiz son derecede emin bir zattı. Ebu Cehil ve Ebu Leheb gibi en büyük düşmanları dahi

onun iffet ve namusundan zerre kadar şüphelenmezlerdi. Mekke muhitinin emini ve mutemedi olması dolayısıyla müslim olsun müşrik olsun birçok kimselerin paraları, mücevherleri vesair kıymetli eşyaları Peygamberin yanında muhafaza edilmesi için emaneten ona bırakılmıştı. Bu emanetleri de Ali'ye teslim ederek "yarın sabah ben çekilip gittikten sonra sahiplerini çağırır, bunları kendilerine teslim edersin" diye tembih etti, zaten Ebubekir'e de hicret için hazırlanmasını gizlice söylemişti.

Sular kararırken: Sular kararınca Kureys'in hazırladığı silâhlı eşkıya, plân gereğince, Peygamberin evini çevirdiler. Onlar bu işle meşgul iken Peygamber de evin diğer bir gizli yerinden süratle çıkıp büyük dostu Ebubekir'in evine gitti. Peygamber ile arkadaşın arka pencereden atladılar, kimseye görünmeksiz Mekke'nin cenubunda ve takriben bir buçuk saatlik mesafede bulunan Sevir dağının muhteşem zirvesine tırmandılar ve burada evvelce hazırlanan bir mağaraya girdiler. Burada tam üç gün kapanaşarak kaldılar, Ebubekir'in oğlu vasıtasıyla Darül-nedve'de olanı biteni öğrendiler. Ebubekir'in fedakâr kızı Enna da onlara gizlice yiyeceklerini taşıdı, iki arkadaş mağarada çok buhranlı dakikalar geçiriyorlardı. Hazreti Ali'yi Peygamberin yatağında bulan Kureys büyük bir şaşkınlık içinde kaldı. Her taraf aranıyor, firarileri bulacak olana yüz deve vadefiliyor. Her tarafa izeler çıkarılıyor, sanatlarında çok mahir olan bu izeler Sevir mağarasının ağzına kadar geliyorlar ve orada duruyorlar, "bunlar buradan bir adım öteye geçmemişlerdir" diyorlar. Dışarda konuşulmuş içerideki iki dost izliyorlar. Şafak sökmeye başlamış, Ebubekir aziz dostunun kulağına fısıldıyor: "Dışardakilerden birisi su aralıktan bir beken muhakkak bizi söürür ya Resulallah". Bu son derecede buhranlı anda bile kendini vaise kabturmıyan büyük Peygamber: "kalbine keder gelmesin, Allah bizimle beraberdir" demişti.

Yesrib'e doğru: Peygamberimiz bu mağarada Ebubekir'le birlikte üç gün konuşmuş kaldı. Sevahat haklarında tam bir emniyet ve itminan hâsıl olunca Ebubekir'in adamları tarafından mağara civarına getirilen iki deveден birine Hazreti Peygamber, diğerine de Ebubekir bindi. Evvelce tedarik olunan kılavuz önde, Ebubekir'in kölesi de yanlarında olduğu halde cöldün enginlerine daldılar, Yolda şu âyet nazil oldu:

"Sana Kuran'ın tebliğini ve onunla amel-i farz eden Allah muhakkak seni Mekke'ye iade edecektir (Kasas süresi)".

Bu Ayet istikbaldeki bir hâdiseyi vukuundan yıllarca evvel tebşir eden ilâhi bir mucizeden başka bir şey değildir. Bu dört yolcu çölde bir hayli tehlikeli günler geçirdikten sonra bir gün öğleye doğru yeni yurtları olan Yezrib (Medine) ufuklarında görüldüler. Kuba karyesinde on günden fazla bir müddet istirahat ettiler, yaz ortasında sekiz günlük meşakkatli bir yolculuktan sonra bitap bir hale gelmişlerdi. Peygamberimiz henüz Kuba'dan ayrılmamıştı ki Hazreti Ali de geldi, kendilerine yetiştirdi. Peygamberin tefirfini duyan Müslümanlar sevinç içinde fevç fevç Kuba'ya geldiler. Büyük müştahlarıne hoş geldin ya Resulallah dediler.

İlk İslâm mabedi: Peygamberimiz Kuba'da kaldığı günler zarfında bizzat kendisi de basit bir amele gibi çalışmak suretiyle bir mescit tesis etti. Bu mabedin İslâm dünyasında tesis ve inşa olunların ilki olması itibarıyla ehemmiyeti büyüktür. Bunun Kuran'da da yeri vardır. Artık her gün bin bir istrap, bin bir cevrü cefa ile geçen 13 senelik Mekke devri kapanmış, yeni ve mesut Medine devri açılmıştır.

Kuba kapısından girerken: Ahir zaman Peygamberi gizlendiği mağaradan çıktı ve esrar dolu çöllerde daldı. Dört kişilik ufak kervan ates yurdu, alev diyarı badiyeyi bir hafta süren zahmetli bir yolculuktan sonra aştı. Su yerine çöllerin alevini içti ve nihayet milâdi 622 yılı bir temmuz ayının sonlarına doğru yanında vefakâr dostu Ehubekir olduğu halde Kuba kapısından içeri girdi. Sirtında sarı renkte bir elbise, başına yâkıştırdığı beyaz sarıngın ucı sol omuzunun üstünde Kasva adındaki hıslı devesinin üzerinde mevzun ve nazlı adımlarla kalabalığı yarararak Medine'nin eğri büğrü sokakları arasından ilerliyordu. Bütün Peygamberane mehabeti, mehabetle güzel imtiyaz etmiş sevimli çehresinde beliren tebessümleriyle etrafı taltif ediyordu. Halk onun geçeceği yolları sabahın erken saatlerinde iki sıra tutmuş, o zamana kadar çoğunun andece lsmni iştikleri Peygamberlerini hürmetle selâmhyorlar ve "ya Resulallah, iste evlerimiz emrine hazır duruyor. Canımız, malımız, hattâ evlatlarımız sana feda olsun" diye ona Akabe'de verdikleri sözün eri olduklarını göstermek istiyorlardı. Medine o zamana kadar bir benzerini daha hatırlamadığı bayram günleri yaşıyordu; kadınlar Medine evlerinin dış

damları üstünde; dağların arkasından bize ay doğdu neşkesini terennüm ediyorlar, Bonî Neccar kızları bayram günlerine mahsus elbiselerini giymişler, ellerinde defler "Muhammed'in komşuluğu ne hoş komşuluktur. Muhammet ne güzel adamdır" diye şairler söylüyorlardı... He-yecan son haddine varmıştı.

Brakinız o memurdur: Görülmemiş bir iman tezahüratı içinde kaynaşıp coşan halk Kasva'nın yularından tutup onu kendi evlerine götürmek istedikçe; Büyük misafir "Brakinız onu kendi haline, o memurdur" diyordu.

Nihayet deve boş bir arsaya çöktü. Bu arsa iki yetime aitti. Devenin çökmesiyle tekrar doğrulması bir oldu ve bir iki adım daha attıktan sonra tekrar çöktü. Deve memur olduğu yeri bulmuştu. Peygamber "buraya en yakın olan ev hanginizin evidir?" diye sorunca halkın arasından sevinçle fırlayan Halit bin Zeyd (Eyüp Sultan); "işte evim ve işte kapısı, ya Resulallah" dedi. Peygamber devesinden indi. Hazreti Halid'in iki katlı evine misafir oldu ve kendisini ziyarete gelecek misafirlerine rahatsızlık vermeme için alt katta oturmayı tercih etti ve kendisine müstakil bir mesken tedarik edinceye kadar birkaç ay bu evde misafir kaldı.

O arsa: Devenin çöktüğü o arsa yetimlerden peşin para mukabilinde satın alındı. Bedelin Ehubekir ödedi. Çocukların velisi bu arsayı bedelsiz olarak Peygambere hediye etmek istedi; ise de yetimlere karşı çok hassas olan Peygamber bunu kabul etmedi. Bu arsana üzerine hurma ağacından ve kerpiçten bir mescit inşa edildi. Hâlâ Müslümanların her se-ne ziyaret etmek suretiyle videdani zevk ve huzur duydukları mescit bu mescittir. Mescidin hemen yanına bitişik olarak Hazreti Peygamberin aile efradı için odalar inşa olundu. Bu sırada Peygamberimizin nikahında Hatice'nin vefatından sonra aldığı Sevede ile Aysa bulunduğundan bi-dayeten iki oda yapıldı. Sonraları diğer kadınlarla izdivaç edince her biri için birer oda inşa olundu ki mecmuu dokuz odadır. İslâm dilinde bunlara Hucurat tâbir olunur. Kurankerin'de de Hucurat diye geçer. İslâm tarihinde bu hücrelerin ehemmiyeti mahsusası vardır. Rivayete göre Emevi halifelerinden Abdülâziz oğlu Ömer'in zamanına kadar bu odalar muhafaza olunabilmiş. Çok dindar bir zat olan Ömer bu odaları görünce kendini tutamıyarak teessüründen ağlamış ve su odacıkları halk görse de Peygamberlerinin ne kadar sade ve mütevazı bir hayat

sürdüğüni bilseler demiş.. Her odanın hacmu nihayet üç beş arşın eninde ve boyunda ve orta boyulu bir adamın anca sığabileceği yükseklikte imiş.. Hattâ kapı bile yokmuş da kımın, keçe gibi şeyleri kapı gibi kullanmış..

İlk mürsitler — Ashabı saffa: Saffa gölgelik demektir. Peygamberle birlikte Mekke'den Medine'ye taşınan ashap içinde hali vakti yerinde olanlardan ticaret ve ziraatle uğraşp maîşetini kazananlar olduğu gibi hali vakti müsâidolmayan muhtacı hümmet kimsesiz arkadaşları da vardı. Bunlar kendilerini Peygambere vermiş faziletli insanlardı. Hazreti Peygamber kendi ailesinin istirahatini düşünürken bunları unutmadı. Mescidin bir kögesinde onlara hususi bir yer yaptırdı. Bu inan yolcuları burada barınırlar, karınca kararınca kendi maîşetlerini kendi emekleriyle temin ederler, kimseye bâr olmamaya çalışırlardı. Kur'an bunları "İzzetinesif sahibi, afif insanlardı" diye vasıflandırıyor. Bunların hemen her gün diz dize beraber buldukları Peygamberden öğrendikleri hakikatleri etrafa yaymak hususunda çok fedakârâne hizmetleri olmuştur. Peygamber de bunlara karşı fevkalâde bir âlâka ve sefkat gösterirdi.

Yeni hayat: İnşaat tamamlanıp olunca Peygamber ve efradı ailesi ve ashap sofa yerlerine yerleştiler. Bu zamana kadar ansar ve muhacirlerden hali vakti yerinde olanların evlerine birer ikişer misafir edilmişlerdi.

Ansar ve muhacirin: Bu iki tâbir de Müslümanlıkla beraber doğmuştur. Medine'li Müslümanlara ansar yani yardım edenler, Mekke'li Müslümanlara muhacirin denirdi. Filhakika ansarın Mekke'den gelen din kardeşlerini himaye etmek, onların her türlü ihtiyaçlarını temin etmek, onlara sıkıntı çekirmemek hususunda talebirlere sayan hizmet ve fedakârlıkları olmuştur. Muhacirler bidayette bir türlü yeni yurtlarına abşamadılar. Fakat gün geçtikçe küçük şehrin havasına ve günlük hayatına intibak ettikçe kendî zati sai ve gayretiyle müsâhsil haline gelmeye başlamışlar ve ansara yük olmamaya çalışmışlardı.

Ezan: Mekke müşrikleri vicdan hürriyeti diye bir şey tanııyorlardı. Bu sebepten Müslümanlar İslâmın en mühim şartlarından biri olan namaz farizesini açtıktan açığa ve serbestçe ifa edemiyorlardı. Fakat Medine'ye gelince, hal ve

şartlar değişti. Korku ve tazyik kalmadı. Ancak Müslümanlar Medine'de, dağınık bir halde yaşadıklarından muayyen namaz vakitlerinde bunları Mescidi Saadette toplamak çareleri arandı. Bu toplantı yalnız namaz zaruretiyle olmayordu. Bu ilâhi farize evlerde de pekâlâ ifa olunabilirdi. Medine'de yeni bir hayat doğuyor, yepyeni bir cemiyet teessüs ediyordu. Bu hayatın, bu cemiyetin nazımı Hazreti Peygamberdi. Peygamberin de dayandığı kaynak ilâhi idi. Bu sebeple, her gün yeni bir şekilde bağgösteren ihtiyaçlara karşı alınacak tedbirler hakkında talimat almak, hal ve zaruretlere göre nazil olan Kur'an âyetlerini dinleyip hükümlerini öğrenmek için Peygamberle daimî bir temas ve irtibat halinde bulunmak zarureti vardı. Beş vakitte İslâm cemaatini hangi vasıta ile mescide toplayacaklardı? Kimisi çan çalınmasını teklif etti. Fakat Hristiyanlığın tesirinde kalmak istemiyen Hazreti Peygamber bunu reddetti. Bir kısım ashap boru çalalım dediler, bunda da Yahudilere benzemek korkusu hâkim oldu. Çan ve boru kabul olunmayınca muayyen zamanlarda münasip yerlerde ateş yakılmak suretiyle toplantıya davet olunması teklif edildi. Fakat bu şekil iki evvelkinden daha büyük bir şiddetle reddedilirdi. Çünkü bunda mücaadelenin esasını teşkil eden müşrikliğe, mecusiliğe bir temayül ve yakınlık mânâsı çıkabilirdi. Bu ihtilâf karşısında Hazreti Peygamber pek sâkıdı ve nihayet vahyi ilâhi imdadına yetişti. Bugün beş vakitte minarelerden yükselen ezam Muhammedî Müslümanları davet için münasip bir ilâhi şekil olarak kabul edildi.

Yahudilerle münasebet: Medine'de iki çeşit insan oturur. Üç çeşit din hüküm sürerdi. İki çeşit insanlardan birisi Araplar, diğeri Yahudilerdi. Araplar iki büyük kabîle halinde yaşıyorlardı: Evs ve Hzazre. Bunlar müşriklikti. Kitapları, peygamberleri yoktu, böyle bir tesis tanımazlardı. Mamafih Allah mefhumuna pek de yabancı değillerdi. Yalnız tek başına bir Allah yoktur, erkekten kızdan ortakları, yardımcıları olan Allah vardır. Ve işte asil bizim mukadderatımıza, işlerimize hâkim ve müessir olanlar da bunlardır derlerdi ve Allahı yeryüzünde temsil eden taştan, ağaçtan, madenden yapılmış birtakım putlara, mücessem resimlere, şekillere taparlardı. Bu putların en azametlileri lât, uzza, menat ve hübel'di. Yahudilere gelince; bunlar Babil esaretinden dönüşlerinde bu havaliye yerleşmiş bulunuyorlardı. Bellibaşlı üç büyük kabîleyle ayrılmışlardı: Beni Kay-

nuka, Beni Nadir, Beni Kurayza. Bunlar kitabel idiler. Yani bir Allah ve bir peygamber ve bir mukaddes kitaba itikat ederlerdi. Müşrikler gibi süflî bir itikat sahibi değillerdi. Fazla olarak servetleri, sanatları ve bilhassa kültürleri itibariyle yurttaşları Araplardan çok üstün bir durumda idiler. Bunlardan başka Medine merkezinde az ve dolaylarında çok, Mekke'de de mahdut bir miktarda olmak üzere Hıristiyanlar da vardı. Üçüncü din erbabını da bunlar teşkil ediyordu ve tabiiyle tesirleri zayıftı. Bununla beraber Hıristiyanlar Peygamberimizi hiç rahatsız etmemişlerdir. O da onlara mülayim davranmıştır. Esasen Peygamber kendinden evvel gelen ve menbaları itibariyle ilâhî olan bütün dinleri tanıyor ve bilhassa Yahudiliği ve Hıristiyanlığı muhterem tutuyordu. Peygamberin mücahedelesi, süflî itikat taşıyan kendi elleriyle yaptıkları putlara tapan tek Allah, peygamber ve kitap mefhumunu red ve inkâr eden müşrik erbabına müteveccih idi. Kuran'ın kâfir dediği bunlardır. Fakat Yahudiler yeni doğan dini kendi dinlerine rakip gördüler, bu sebepten Peygamberi çekemediler, onu sevmediler ve onunla bîdayeten gizli gizli başlayan sınısı bir mücadeleyi gitgide silâhlı bir ihtilâfa kadar götürdüler. Peygamber Medine'ye gelince; ilk günlerde için ne renk alacağını kestiremediklerinden bir intizar devresine girdiler. Hazreti Peygamber de için içyüzüne vukuf peyda ettiği için o da sülh ve sükûnun kendi tarafından bozulmasını istemedi ve bu üç kabile ile ayrı ayrı anlaştı ve bunlarla birer muahede imzaladı. Maatteessüf bu muahedeler çok devam etmedi.

M ü n a f a k k l a r z ü m r e s i : Yahudiler sade Peygamberle yaptıkları muahedenin hükümlerini ihlâl etmekle kalmadılar, Evs ve Hazrec kabilelerinin henüz Müslümanlığa yaklaşmayan unsurlarını da kıskırttılar. Bunlara zahiren Müslüman görünmelerini ve esas akidelerini gizli tutmalarını telkin ettiler. Karakteri bu ikilyüzlülüğe müsait olanlar bu yolu tuttu ve Peygambere müşkülât çıkarmaya başladılar. Bu zümreyi Abdullah bin Ubey bin Selûl namındaki münafik temsil ediyordu. Peygamberin her hususta ihtiyat ve teenni ile hareket etmesine rağmen bu münafikların idaresi yüzünden çok müşkülâta uğradığı muhakkaktır.

K i t a b e : Peygamberimiz Mekke'de İken bîdayeten yüzünü Kâbe'ye çevirip namaz kılarlardı. Hicretten üç sene evvel Kudüs'te Beytümukaddes'e yönelmesi

emrolundu ve öyle yaptı ve bu hal hicretten sonra Medine hayatında da on altı ay devam etti. Bir gün Peygamberimiz ashabından (arkadaş) birinin hasta bulunan annesini ziyaret için civar bir köye gitmişti. Mahalle meşhûründe ögüle namazını kılarak "Ya Muhammet! Yüzünü Mescidi Haram (Kâbe) tarafına çevir ve artık nerede bulunursanız yüzünüzü, o tarafa çeviriniz" mealindeki âyet nazil oldu. Namaz esnasında telâkki ettiği bu vahyi üzerine Hazreti Peygamber namazını bozmadan hemen o tarafa döndü. Arkasında saf bağlanmış olan Müslümanlar da bu hareketin vahiyi müstenit olduğunu anladılar, ona uyarak Peygamberin döndüğü Kâbe tarafına döndüler. Müslümanların namaz kılarak yüzlerini Kâbe'ye çevirmeleri keyfiyeti o günden bu suretle farz kıldırı. Bir Müslüman yüzünü kibleye çevirmekle İslâmî olmanın bütün müesseselere arkasını çevirmiş olduğunu gösterir.

P e y g a m b e r i n m ü c a h e d e h a y a t ı : Hazreti Peygamberin hayatı ve risaleti ve bilhassa Kureys ile müna-sebeti iki devrede mütalâa edilir. Birincisi Mekke devridir ki 13 sene devam etmiş, ikincisi Medine devri olup 10 sene devam etmiştir. Birinci devre vaaz ve nasihat ve irşat ile geçmiş, buna karşı Kureys kulaklarını tıkayıp zulmünü arttırmakla mukabele etmiştir. Peygamberin şahsına ve gerekse onun hak dâvasına inanan yüksek iman sahibi arkadaşlarına karşı öyle sert tecavüzlerde bulunmuştur ki nihayet Müslümanlar gündün güne artan bu çevri cefa karşısında daha fazla tutunamayarak yerlerini yurtlarını yüzüştü bırakıp bir kısmı emin gördükleri Habeşistan'a gitmişler, diğer bir kısmı da Medine'ye çekilmeye mecbur kalmışlardır.

P e y g a m b e r i n m ü d a f a a v e m ü c a h e d e s i : Hazreti Peygamber ve onunla birlikte Medine'ye gelip yerleşen Müslümanlar gerçi yeni yurtlarında tam bir din hürriyetine kavuşmuşlarsa da tam bir kalb huzuruna, can emniyetine kavuşmamışlardı. Çünkü icriden ve dışarıdan Kureys, Müslümanları takipten vazgeçmemişti. Medine'de, Peygamberin baskın korkusivle uyanık geçirdiği geceler çok olmuştur. Kureysin Müslümanlara ve bilhassa kendi öz bemsarileri Peygambere karşı kalplerinde gayz ve kin ateşi sönmüyor, belki gün geçtikçe şiddetini artırıyordu. Zira yeni din onların millî mevcudiyetlerini sarımsa tebli-kesi gösteriyordu. Asırlık nüfuz ve itibarlarının çöküp gitmemesi için her ted-

Bire bagvuruyorlardı. Yalnız bu maksadı ekle etmek için kendi kuvvet ve satvetlerini kâfi görmediler. etraftaki Arap kabilelerini de ayaklandırdılar. Bu da yetmişde, Habeşistan'a hicret eden bir avuç Müslümanı kahr ve tenkil etmek için imparatora ve vezirlerine en fahir hediyelerle heyetler gönderdiler, fakat alıncanap imparator gelenlere iltifat bile etmedi, Mekke mülttecilerini kendilerine teslim edemeyeceğini katı bir lisanla bildirdi. Giden heyet acı bir muvaffakiyetsizlikle Mekke'ye döndü. Bu sırada Hazret-i Peygamber Medine'ye intikal etmiş bulunuyordu. İnatçı Kureyş hareketsiz duramazdı. Medine'nin nüfuzlu şahsiyetlerinden Abdullah bin Übey bin Selû'e müracaatle dediler ki: "Bizimkini himayeden vazgeçiniz, bu hususta aize şu üç sükattan birinin yapılmasını teklif ediyoruz. Osu (yani Muhammed'i) ya öldürsünüz, ya uzak bir diyara sürüp çıkarırsınız veyahut bize teslim edersiniz. Lât ve uzaya yemin ederiz ki bunların biri yapılmadığı takdirde erkeklerinizin topunu imha ve kadınlarınızı esir eder. Mekke pazarlarını satarız. Tekliflerimizin müspet karşılınması halinde, Medine ve dolaylarında hükümdarlığınız ifân olacaktır ve tarafımızdan daima yardım ve muzaheret göreceksiniz".

Allahın Resulü ile münafıkların reisi karşı karşıya: Kureyşin teşebbüsünü öğrenen Hazreti Peygamber vakit geçirmeksizin bizzat İbnî Selû'ün evine gitti. Şimdi' hidayet yolunun mümessili ile nifak gayyasının mümessili karşı karşıya gelmişlerdi. Hazret-i Peygamber hemen söze başladı: "Yâ İbnî Selû! bizimkilerle neler döndüğünü biliyorum, Mekke ile olan hainane muhaberetimizi en ufak teferrustına kadar öğrenmiş bulunuyorsun. Sana kısaca ifade ve beyan edeyim ki, Kureyşin şahım hakkındaki tekliflerini kabul ve ıcraya teşebbüs ettiğin takdirde kılıçlarımız kırılmaya kadar seninle döğüşeceğiz. Eğer Medine'de muhterem kalmak ve huzur içinde yaşamak istiyorsan zalimlere yardımdan vazgeç!"

İbnî Selû zeki bir adamdı: Peygamberin beyanatındaki ciddiyet ve katıyeli kavramakta gecikmeyen İbnî Selû bir an düşündü. Kendi kabilesine mensup birçok kimseler daha simdiden Müslümanlığı kabul etmiş bulunuyorlar. Peygamberin etrafına toplanmış olan ansar ve muhacirlerin de bu davaya karşı sadakatlerinin derecesi ma'lûm. İcabederse büyük mürşitlerinin bir

işaretiyle kanlarını su gibi akıtmaktan çekinmeyecekler ve bütün bunlardan başka için en korkunç tarafı Medine'de bir dahilli harb başlayacak; bütün şiddetiyle kopacak bu fitnenin nerede duracağını kimseler kestiremeyecek. İbnî Selû, yaptığı zihni muhakemelerin neticesini gözüne almadı. Kureyşin tekliflerini kabul etmeyip tarafsız kalacağına dair Peygambere söz verdi.

Yahudilerle anlaşma: Hazret-i Peygamber İbnî Selû ile bu anlaşmaya varduktan sonra Yahudi; cephesini emniyet altına almak için Beni Kaynuka, Beni Nadir, Beni Kurayza ile yaptığı anlaşmada bu üç mühim kabilenin tarafsızlıklarını temin etti ve işi sözde bırakmayarak kendilerinden birer ahitname aldı. Fakat bu ahitname kışa bir zaman sonra hükümsüz kaldı, Yahudiler imzalarına sadakat göstermediler.

Peygamberin aldığı ilk tedbir: Gerçi bu muahede ve anlaşmalar ile Medine'de durum zahiren ve muvakkat da olsa bir dereceye kadar emniyet altına alınmış ise de tehlikenin büyüğü Mekke'den gelecekti. Kureyşin Medine'ye bir baskın yapması her zaman kuvvetli bir ihtimal olarak gözünde bulunduruluyordu. Vaziyet ve tehlike bu derece yakın mütalâa edilince ferasetli Peygamber elbet de hareketsiz kalamazdı. Mekke'yi daimi bir tarassut altında bulundurması gerekiyordu ve böyle de yaptı. Kureyşin candamarı demek olan ticaret yollarını tıktı, bu yolların içinde birinci dereceye hayati ehemmiyeti olan Mekke-Suriye yolu idi. Medine bu anavolu yandan tehdidediyordu. Bu düşünce ile Huzaa kabillesinin de muzaheretini sağladı.

Muharebeye izin: Kureyş ikide bir Medine'nin mer'alarından tertib ettiği ceterler marifetiyle halkın davarını, devesini sürüp götürüyor, Medine ahalsinin yegâne geçim vasıtası olan burmalıklarını basıp mahsulâtını yağma ediyordu. Kureyşin tasallûtundan artık bıkip usanan ashap "Biz cevri cefalara ne zamana kadar tahammül edeceğiz. Bizim de elimiz silâh tutar, mülâade et, yâ Resulallah, bunlarla vurusalım" diye gızlandı. Resulü Ekrem: "Ben henüz vurusmaya mevzu değilim" diye sabır ve teenni tavsiye ederdi. Mukabelesiz kalan Kureyş tecavüzünü arttırdıkça arttırdı ve nihayet ceunpant tehlikeli rüzgârlar esmeye, nahos sadalar gelmeye başladı. Maamafih Müslümanlar da ken'ilerini müddeten az çok kuvvetli hissetmiyor değillerdi. İşte

bu günlerde; "Müşrikler tarafından kendilerine zulüm edildiği için Müslümanların onlara (müşriklerle) vuruşmalarına izin verildi" mealinde nazil olan âyeti "size harb ilan edenlerle siz de Allah yolunda harb ediniz ve fakat haddi aşmayın, zira Allah haddini aşanları, zulüm edenleri sevmez" âyeti takibetti. Görülüyor ki Peygambere verilen muharebe izni tamamiyle tedafül mahiyettedir.

G a z â v e S e r i y y e : Hazreti Peygamberin Medine hayatında yaptığı daha doğrusu yapmaya mecbur edildiği muharebelerin bir kısmını bizzat kendisi muharebe meydanında bulunup idare etmiştir. Bunlara gazâ veya gazavat denir. Nisbeten daha küçük kuvvette ve ikinci derecede maksatlar için yapılan bir kısım muharebeler daha vardır ki bu seferlerde kendisi bulunmaz. Sevk ve idareyi, ahlâkına güvendiği, dirayetine itimadediği bahadır kimselere tevdi ederdi. Bunlara c e r i y y e denir. Türkçesi akıncı demektir. Medine devrinde vukua gelen gazvelerin adedi en sahih rivayette göre on dokuzdur. Seriyyelerin sayısı ise kırk ellî arasında olduğu söylenir. Gazvelerin en meshurları vukuu sırasıyla Bedir, Uhud, Hendek, Haybar, Huneyn gazveleridir.

B e d i r g a z â s ı : Bu gazve hicretin ikinci senesinde vukubulmuştur. Bedir denilen yer Medine'ye üç günlük mesafede su kuyuları olan bir yol kavşağıdır. Mekkelî müşriklerinin Medine'ye karşı bir t a r r u z hazırladıkları haber alındı, hattâ harb maariflerini karşılamak ve lezazum tedarik edilmek üzere Suriye'ye daha evvel büyük bir kervan bile çıkarılmıştı. Bütün Mekkelîlerin bu kervana bir nevi dahil bir istikraz gibi sevk ile iştirak ettikleri öğrenildi. Yüklü kervanın avdeline onu korumak için tepeden tırnağa kadar mükemmelen teçhiz edilmiş bin kişilik bir kuvvetin Mekke'den yola çıktığı da akıncılar tarafından haber verildi. Medine heyecan içinde kalmıştı.

Kureyşin Müslümanları ve Müslümanlığı imha etmek istediği aşikârdır. Bu vaziyet karşısında Peygamber de mukabil tedbir aldı. Tophyabildiği kuvvet 305 kişiydi. Bu ufak müfrezeyi sîratile tanzim etti. Bir kısım Müslümanlar bu derme çatma kuvvetle Kureyşle muharebeyi kabul etmek, göz göre göre muhakkak bir ölüm demek olacağını söylediler, bu teebbüse muhalif kaldılar. Kuran bunlardan bahsederken, "sanki ölüme sevk olunuyorlardı" diye sitem ediyor. Bunlar kervana hücum etmeyi düşünüyorlardı. Çünkü bunda tehlike az, menfaat çoktu.

Peygamberin yakın arkadaşları ise "kervanı bırakalım, yoluna devam etsin, biz Mekke'den çıkan muhafız kuvveti bulalım, ona hücum edelim" dediler. Üçüncü fikirde olanlar ise "Medine'den uzaklaşmıyalım, müdafaa; Medine'nin duvarları arkasından yapalım" diyorlardı. Bu üç noktaya nazar karşısında Peygamber düşündü ki harb silâhli kuvvetler yetmezden önce kervanı kasmakla maddî fayda mevcut ise de Kureyş ordusu elde silâh sapa sağlam bir halde ayakta dururken tehlike muhakkak, edilecek maddî istifade muvakkat olacaktı. Medine duvarlarının arkasından çekilip müdafaa etmek; Medine'nin harabolmasına, çocuk çoğunun ayaklar altında kalmasına sebebiyet verecekti. En doğrusu Allahın inayetine güvenerək düşmanın üzerine varmaktı. Yürürlük emri buna göre verildi. Fakat Kureyş ne derecede tesadüf edileceği bilinemiyordu. Onu Bedir'de buldular. Karşılaşan iki kuvvet arasında adet, silâh, teçhizat ve işe malzemesi bakımından kıyaslanamayacak farklar vardı. Her bir tek Müslüman dört müsallâh Kureyş ile harb edecekti.

Kureyş'in bu muharebede uğradığı zayıflık pek büyüktü. Bilhassa Mekke için keyfiyet bakımından telâfisi kabil olmayan bir çöküntü olmuştu. Çünkü bu fesadın elebaşları Mekke'nin en hatırlı simaları, Darül-nevve'nin erkânı harb sahnesinde maktul düşmüşlerdi; Ebu Ceahl Utbe bin Rebia ve emsali kodamanlar, Kâhıtan canlarını kurtarabilenler de hürriyetlerini kaybetmişler, Peygamberin eline diri diri geçmişlerdi. Bütün o azametli ve mağrur başlar şimdi o küçük gördükleri yetimin elinde esir bulunuyorlardı. Esaretten kurtulabilenler ise yığın yığın silâh ve teçhizat bırakarak Bedir vadisini terk edip çekilmişlerdi.

B e d i r g a z â s ı n d a n s o n r a : Peygamber için artık Medine hayatında silâhli mücadelenin arı artışı kesilmeyecek; Bedir'i Uhud takibedecek ve bu bir intikam muharebesi olacak, Bedir'den artakalanlar rahat oturmayacaklar, bir sene sonra Müslümanların üzerine yurttaki hayvanlar gibi tekrar atılacaklar, Peygamberi ele geçiremezince amcasının oğurlarını sökeceklerdir. Kureyş o derece vahşilemişti ki bu faciayı kadınlar yapacaktır. Bu vahset sahnesini hazırlamak için kaçıp kurtulan kervanın kazancı ortaklara taksim olunmuştu. Bununla evvelkinden daha kuvvetli bir ordu teşkil olunacak ve Medine önünde silâhlarını bir kere daha tecrübe edecekler. Gerçi Uhud'da Müslümanlar bir zafer kazanamadılar. Bir yıl evvel Mekke'lerin Bedir'de başlarına gelen fevkalâde bir fe-

İakete de uğramadılar ama ağır ziyat verdiler, Hamza gibi mühim bir harb unsurunu kaybettiler. Buna rağmen maneviyatı bir türlü düzelemeyiş olan Kureyş elde ettiği bu muvaffakiyetten istifade edemedi, bir imha muharebesi haline getiremedi. Muhakkak olan şudur ki Allah basiretlerini bağladı, sevgili Peygamberini ayaklar altında komadı. Bu arada bir kısım Müslümanlar da Peygambere itaatsizliğinin cezasını ağır bir şekilde çektiler.

Gazalar silsilesi devam ediyor, Peygamberi rahat bırakmaya azmetmiş olan Kureyş Medine'de kalan Yahudilerle etraftaki kabileleri gösterdiği maddi menfaatler mukabilinde elde ederek iki evvelki seferlerde kırdığı kuvvetlerden daha üstün bir kuvvetle üçüncü bir defa daha geldi ve Medine'yi muhasara ettiyse de bu teşebbüsleri de Peygamberin kazdığı müdafaa hendekleri önünde eridi. Peygamberin şahametti müdafaa ve mukavemetine tabiat kuvvetleri de yardım etti.

Görülmemiş fırtınalar Kureyş ordugânını altüst etti. Esasen Peygamberin yeni bulduğu bu muharebe tarzına bir türlü itibak edemeyen Kureyş sipahiler önünde yirmi günden fazla duramıyarak ve hiçbir netice elde edemiyerek geldiği yere çekildi gitti.

Taarruz sırası Peygamberde: Hazreti Peygamber Mekke'yi tasfiye etmedikçe İslamiyetin gelişmesine, Müslümanların yeni yurtlarında rahat ve huzura kavuşmasına imkân olmadığını anlayınca yapacağı işi mahir bir kumandan gibi mükemmel bir şekilde plânladı. Karşısında iki tehlike vardı:

Birincisi cenupta Mekke'den ikincisi şimalde Hayber'den. İki hasımdan birincisi yâni Kureyş, devam edip giden bu muharebeler yüzünden mânen olduğu kadar maddeten de bitap düşmüştü. Bununla beraber ayakta duruyordu, ihmal edilemezdi. İkinci hasım yâni Hayber Yahudileri, bunlar Medine'den sürülüp çıkarılan ırkaşları ile de bir derece daha kuvvetlendikten sonra Medine - Şam yolunu tehdit etmeye başladılar. Bu maksatla Hayber vadisi Yahudiler tarafından birbirinden müfrez istinat noktaları halinde tahkim edilmişti. Üç sebeple buradan gelebilecek tehlike cenuptan gelecek tehlikeden daha büyük olurdu. Birincisi: Hayber'in Medine'ye olan mesafesi Mekke'nin Medine'ye olan mesafesinden daha kısa idi. İkincisi: buradaki Yahudiler Mekke'deki müşriklere daha hareketli görünüyorlardı ve henüz hırpalanmamışlardı. Üçüncüsü Hayber vadisi yarımşamın en münib ve mahsuldar bir bölgesi idi. Bu sayede Yahudiler

etrafta zaten aç dolğan Arap kabilelerini yardımını sağlayabiliyorlardı.

Peygamberin kararı: Şimdilik Mekke ile anlaşmak, Hayber'e taarruz etmek. Peygamber bunun için Hudeybe'ye kadar gitti, kararını örtmek maksadıyla Kureyş'e Kâbe'yi ziyaret için geldiğini söyleyerek muslihana göründü. Halbuki bu bir askeri gösteriştir. Münderceti ağır olmakla beraber Kureyş ile on senelik bir mütareke yaptı. Maksat Mekke'nin hareketsizliğini temin etmektir. Bu da oldu. Cenuptan gelecek muhtemel tehlikeyi önledikten sonra döndü ve süratle Hayber üzerine yürüdü. Bu beskin o derece sürat ve maharetle yapıldı ki Hayber sakinleri bir sabah yataklarından kalkınca her tarafı çevrilmiş bir halde buldular.

Hayber bu muhasaraya yirmi gün dayanabildi, düştü ve tasfiye edildi. Peygamber ganimet olarak eline geçirdiği hadis hesapsız silah, her nevi laşe maddeleri, binlerce hayvan sürüsü ile Madine'ye avdet etti. Hayber tehlikesi muvaffakiyetle bertaraf edildikten bir sene sonra da Mekke'nin tasfiyesi işine başlandı. Resulü Ekrem gerek silah ve teçhizat ve gerekse adedi üstünlük bakımından o zamana kadar misli görülmemiş bir mükemmeliyette olan ordusunun başında olduğu halde milâdi 630 senesi ocak ayının birinci günü muzafferin Mekke'ye girdi, bu şirk ve fesat ocağını bir daha uyanmamak üzere söndürdü.

Peygamberin bir günlük hayatı nasıl geçirdi: Hazreti Peygamber, yüksek bir himmet sahibi, faaliyet nümunesi bir insandı. Bu günlük anlamla ifade etmek lâzım gelirse enerjik bir ruha sahipti. Söz sırası düştükçe, dört şeyden hoşlanmadığını ve bunlardan Allah'a şikâyetini söylüyor: Hasiplik, korkaklık, pislik ve tenbellik. Kaçtığı bu kötü huylar onun dinamik karakterini belirtmiye kâfidir. Hazreti Peygamber sabahları erkenden gün doğmadan namaza kalkar, kendisiyle beraber alle halkını da uyandırır. Mercidi saadetinde cemaatle sabah namazını kıldıktan sonra geceyi hangi zevcesinin hüccesinde (oda) geçirmiş ise gene oraya gider. biraz uzanır, istirahat eder. Uyanınca zevcelerini ihmal etmez, onları birer birer ziyaret eder, hal ve hatırlarını sorar, onlarla lâife etmeyi pek sever, görülecek işleri varsa onları görür, günlük ev işlerine yardım eder. Ates yakar, su taşır, eldeğirmeninde buğday öğütür. Koyunları sağar. Odasını

süpfür, elbisesinin söküğünü diker, kendisinin ve zevcelerinin papuçlarını bile tamir eder. Sonra oturur, torunlarını etrafına toplar, kemali tevazula o küçük çocukların derecesine iner ve onlarla oynar, gönüllerini hoş eder. Tekrar mescidine gider, kendisine arz edilen her çeşit davalara bakar, ihtilâfları halleder. Toplanan cemaate nutuk iradeyler. Etraftan gelen yerli, yabancı heyetleri kabul eder. Vakit namazlarını mutiaka kendi kaldırır. Peygamber muharebede ordusunun kumandanıdır. İçabında siper kazan bir nefer, sırtında toprak küfesi taşıyan bir ameledir. Peygamber bazen bir diplomattır, o vaktin en büyük devleti olan Mısır, İran, Habeş, Bizans hükümdarlarıyla mektuplaşır. Müslümanların ahvalini, ihtiyacını durmadan dinlenmeden arar, sorar, teşvik eder. Uzak demez, yakın demez hasta arkadaşlarını mutiaka ziyaret eder, cenazelerinde bulunur, onları teselli edecek sözler söylerdi. Hele kendisinden bir şey istenince, eğer mevcut ise maddi kıymeti ne olursa olsun esirgemez, verirdi. Bu minval üzere ağşamı bulan Peygamber namazını kıldıktan sonra yatıp namazının vakti girinceye kadar aile efradı ile kısa bir söhbetten sonra yatıyordu; mescitte kular, o gece nöbet hangi zevcesinde ise onun hücresine çekilir ve geceyi orada geçirirdi ve birinin nöbetini diğerine geçirmez ve zevceleri arasında mutlak bir adalet göstermeye bilhassa itina gösterirdi. Gecenin üçte ikisi geçtikten sonra uyanır. Ali İmran süresinin son âyetlerini yavaş sesle okur, akşamdan hazırlanmış olan sudan bir miktar içtikten sonra aptes alır, iki rekât teheccüd namazını kılar. Bu gece yarısı namazı yalnız Peygambere mahsus. Diğer Müslümanlara böyle bir teklif yoktur.

Peygamberin getirdiği fikri, içtimal ve ahlâki yenilikler

Tevhit fikri: Hazreti Peygamberin Medine hayatı uzun bir gazâlar silsilesinden ibaret kalmamıştır. Onun Hira'da aldığı vazife putperestliği yıkmak ve tevhit dinini kurmaktır. Peygamber dünyaya geldiği zaman Arabistan yarım adasını çevreleyen milletler ıhtışaş içinde, Arabistan'ın kendisi ise ahlâki felâketler içinde yüzüyordu. Bu durum karşısında Peygamber, yolunu şaşırmış olan insanlara vaaz ve nasihatlerle irtâat ve onlara hidayet yolunu göstermek ile işe başladı. Ve dedi ki: "Allah birdir, ondan başka Allah yoktur. Bir ortağa da muhtaç değildir. Bakidir, kaimdir. Her an bütün tabiat ve hilkat üzerinde hâkimdir. İbadet

yalnız onun hakkı olup sadece onu anmak, yanını yükseltmek için yapılır. İnsanoglu başıboş yaratılmıştır. Yaptığı işlerden mesuldür. Sizin gibi ben de mesulüm, bütün Peygamberler de mesuldür, hiçbir fill iyilik olsun, kötülük olsun, karşılıksız kalmıyacaktır".

Peygamberin Kuran ağziyle yaptığı bu irtâatlarla putperestlik gibi süflü bir itikadi yıkıp onları hayriyetli bir dine, tevhit dinine sahip kılmak istiyordu. Hitabettiği insanlardan bir kısmı bu asil itikadi kabul etti, iman ve hidayete mazhar oldu. Diğer bir kısmı ise bu yeni itikadi nüfuz ve kudretlerini sarmasından korkular veya şahsi gurura kapılıp reddettiler, bir kısmının da bu ulvi işlere aklı ermediği için bu ilâhi irtâatlar vicdanlarında akisler uyanırdı, mukavemet ettiler fakat yirmi üç sene sonra direnmelerinin cezasını acı acı çektiler.

Putperestlikte ibadet şekli: Hazreti Peygamber risaletini yaymaya başladığı zaman Mekke halkının ibadet tarzı; kadın ve erkek geceleri çıplak çıplak soyunurlar, usık çalarak, el çırparak Kâbe'nin etrafında hoplıya sıçrıya dolanırlar ve senenin muayyen günlerinde ağaçtan, tağtan yapılmış putlarına önünde deve boğazlamak ve boğazlanan devenin kanıyla vücutlarını ve putları bulandırmaktan ibaret iptidai ve kaba bir ibadet şeklinden ibaretti.

Kadınların durumu: Eski Yunanlılarda ve Roma'nın ilk devirlerinde olduğu gibi Arabistan yarımadasında yaşayan kadınlar için hiçbir hak bahis mevzuu olamazdı. Kadının vazifesi cebbar bir erkeğin sadece şehvet mehtası olma. Efendisi ondan bıkarsa satar. Dilerse birine hediye eder, rehlin bırakır, güzelse onu bir sermaye gibi işletirdi. Kadın ne anasından, ne babasından ve ne de kocasından mirasa nail olurdu. Bilâkis kendisi müteveffanın bıraktığı eyya ve hayvanlarla birlikte verese arasında taksim olunurdu. Hazreti Peygamber risalet vazifesine başladığı o günlerde kadının bulunduğu zelim ve hayriyetsizce hayat bundan ibaret kalmayıp o daha doğar doğmaz daha feci bir bahtsızlıkla karşı karşıya idi. Değün çocuğun kız olduğu anlaşılınca ya anası tarafından derhal toprağa gömülür veya üç beş sene yaşamasına müsaade edilir ve sonra babasının aktına estiği bir gün kır kırık uzak bir yere götürülür, derin bir çukurun içine diri diri gömülür. Çünkü kız çocuğu babaya ve mensob olduğu kabileyeye utanç getiren bir mahlûk sayılırdı. Peygamberin tebliğ ettiği Kuran bütün bu gayri in-

şanı ve tüyler ürpertici vahşiyane hal ve hareketleri kökünden menetti, ortadan kaldırdı.

N i k â h : O tarihlerde yaşayan Araplar arasında hem çok kadın almak (poligami) ve hem çok erkekle evlenmek (poligami) usulü cari idi. Bir erkek için kadın almakta hudut yoktu. Kadına gelince; bir kadın on erkeğe varabilirdi. Bu on erkek içinden kadın en çok hangisini seviyorsa doğan çocuğun babası o erkek olurdu. Gene bir kadın beş yüz kişi ile münasebette bulunmak şartıyla nikâhla alınabilirdi. Bu şekilde nikâhlanmış olan kadın kapısının önüne üstünde erkek tenasül aleti resmedilmiş olan kırmızı renkte bir bayrak asmışa mekurdur. Böyle bir evlilikten doğan çocuğun babasını fizyonomi içinde ihtisasa olan izciler tâyin ederlerdi. Gene bunlardan başka iki arkadaşın karılarını trampa etmek şartıyla evlenmeleri veya kadının istediği bir erkeği dost tutmak suretiyle nikâh edilmesi gibi insan izzet ve şerefine asla yakışmayan daha birçok nikâh usulleri vardı. Kuran, bütün bu hayyetsizce nikâh usullerini ilga etti ve bunun yerine bütün bildiğimiz medeni nikâh usulünü kabul ve tesis etmek suretiyle kadına cemiyet içinde şerefli bir mevki temin etti.

S o n s e n e v e d â h a c c i : Hazreti Peygamber Mekke'den ayrılalı tam on sene olmuştu. Son günlerde nazil olan üç kısa âyeti Nâsir sûresinden sonra son günlerinin yaklaştığını iyice anlamıştı. Medine'ye hicret edeli beri hiç hac etmemişti. Hacca niyet ettiğini ilân etti. Bu seyahate çıkarken Peygamber zevcelelerini ve sevgili kızı Fatma ile sair ailesi efradını da birlikte götürdü. Maiyetinde kırk bin kişi vardı. Halbuki daha on sene evvel bu çölleri dört kişi ile aşmıştı. Seyahatinin dokuzuncu günü Mekke'ye gir-di, doğru Kâbe'ye teveccüh etti, Beyti muazzamı görünce ellerini kaldırdı ve "Ya-rabbi! Sen bu beytinin şan ve şerefini izzet ve mahabetini müzdat et!" diye dua etti. Birkaç gün sonra Arafat'a çıktı, orada devesinin üzerinde İslâm tarihinin en muazzam nutkunu verdi. Peygamberin nutukları daima kısa ve veziz olurdu. Dolambaçlı cümlelerden, dolambaçlı sözlerden hoşlanmazdı. Hedef ve maksadı ne ise onu hemen açıklar, dinleyenleri usandırmazdı. Peygamberimiz, yüz bin kişinin önünde verdiği bu nutkunda; cahiliyet devrini bütün hurafeleri ve batıl itikatlarıyla yıkmış ve demiştir ki: "Ey insanlar, benî bir daha aramızda göremiyeceksiniz. Bina-naleyh, burada hazır olanlar, sözlerimi

iyice dinleyiniz. Hepiniz Allah'ınıza ka-vuşmak üzere bulunuyorsunuz. Ce-nabı Hak o gün de sizden amellerinizin hesabını soracaktır. Borçluları yukan faiz haramdır. Borçlular alacaklarına ancak aldıkları parayı fade edeceklerdir. Alla-hın kullarına sefkat gösteriniz, herkeş-ten evvel amcam Abbas faizlerini borçlu-larına bağışlayacaktır. Kan davası artık yoktur. Bilmiş olunuz ki sizin zevceleriniz üzerinde, zevceleğinizin de sizin üzerinizde birtakım hakları vardır. Birbirinize karşı faziletli davranmayı unutmayın. Zevceleri-niz ve onlardan doğan çocuklarınız size Allahın birer emanetidirler. Onlara karşı kaba olmayınız. Nezaketle ve rıfk ile mu-amele ediniz. Kölelerinize gelince, onlara yediğinizden yediriniz, giydığınızden giydi-riniz. Ağır sözler söyleyip gönüllerini kır-mayınız.

Ey insanlar, sözlerimi dinleyiniz ve bi-liniz ki kim olursa olsun öğünmek ayıp-tır. Bir Arabın Arap olmasına ve gene Araplan gayri bir kavimden olanın Arab'a hiçbir üstünlüğü yoktur. Hepiniz Adem'in oğullarınız, Adem de topraktan yaratıl-mıştır. Hepiniz hukukta müsavisiniz. Ve gene bilmiş olunuz ki bütün Müslüman-lar kardeşler, Dininizde ifrata kapılmayın. Ölçerken, tartarken adalet terazisini kay-dırmayın. Size bir şey bıraktım ki ona bağ-lı kaldıkça sapıklığa düşmezsiniz. O da Allahın kitabıdır".

V a z i f e m i i f a e t t i m m i ? : Peygamberimiz hitabesini bu sözlerle ikmal ettikten sonra o yüz binlere yük-sek sesle: "Vazifemi ifa ettim mi? Size beni soracakları gün, ne diyeceksiniz?" diye sordu. Bütün Arafat vadisi çalkandı: "Allahın emirlerini tebliğ ettin, vazife yaptın ya Resulallah, diyeceğiz". Allahın Resulü şahadet parmağını gök-yüzüne kaldırdı ve üç defa "shahid, ya-rabbi!" dedi. Bu ulvi sahnenin hitamını müteakip Hazreti Peygamber yalnız başı-na Arafat dağına çıktı, orada Allah ile başbaşa kaldı, Allah bilir ne halet oldu.

Akşama doğru henüz dağıdan ayrılmış-tı ki: "Bugün dininizi ikmal ettim, üzerinizdeki nimetimi tamam ettim ve sizin için din olarak İslâm dinini ihtiyar ettim" mealinde olan âyet nazil oldu. Artık her şey tamamı. Vazife bitince Peygambere de bu dünyada iş kalmıyör-du. Netekim Ebubekir bu âyeti işitince hikmetine intikal etti, kendini tutamadı ağladı. Ağlamasının sebebini soranlara "Peygamberi kaybediyoruz" dedi.

M e d i n e ' y e a v d e t : H a z r e t i

Peygamber dinin kemal bulduğunu Arafat dağında immetine tebliğ ettikten sonra veda edip ayrıldı. Yemenliler cenaba, Küfeller doğuya çekildi. Kendisi de maiyetinde gelmiş olan binlerce kişi ile şimale döndü. Sekiz gün sonra bir sabah güneş ufuktan doğarken Medine'ye girdi. Yeni doğan dini artık bütün yarımada yayılmış, vicdanlarda kökleşmişti.

Esrarengiz bir ziyaret: On birinci hicret yılının üzerinden henüz iki ay geçmemişti. Allahın Resulü bir gece yarısı uyanı, mutadı üzere aptes aldı, azadılarında birini yanına alarak doğru Medine'nin meşhur mezarlığına (Cennetü-Bakia) gitti, orada yatan bütün arkadaşlarına sanki veda etti. Şehitlerin mezarı başında birer birer durdu ve azadısına döndü: "Ya Eba Muveyhibe! Burada yatanlara Allahın gufran dilemek için emir aldım" dedi. Ve ilâve etti: "Ya Eba Muveyhibe! Beni dünya hazineleriyle ahiret arasında muhayyer bıraktılar. Ben Allahıma kavuşmayı tercih ettim".

Peygamberin hastalanması: Peygamber bu ilâhi evrara dolu ziyareti müteakip zevcesi Meymune'nin hücreesine döndü, çünkü sıra ondaydı. Sabahleyin şiddetli bir baş ağrısı ile kalktı. Oldukça ateşi vardı. Bu hal üzere beş gününü sıraya riayet ederek zevcelelerinin odasında geçirdi. Fakat hastalığı artık ciddiyet kesbetmişti. Sevgili babasının arzusuna vâkıf olan Fatma diğer zevcelelerine miracaatle, babasının Ayşe'nin odasında tedavi olmayı arzu ettiğini söyledi ve müsaadelerini istedi. Verilen müsaade üzerine amcası Abbas ile damadı Ali, Peygamberin koluna girdiler, müküllâla Ayşe'nin odasına götürüldüler. Hasta bitkin bir hale gelmişti.

Ayşe'nin hücreesinde: Resulü Ekrem Ayşe'nin hücreesine bir pazaratesi günü giril ve bu odada ancak sekiz gün daha yaşayabilirdi. Bu müddet zarfında hastalığı çok ağır seyir ediyordu. Namazları Ebubekir kıldırıyordu. Bu mukaddes vazifeyi ona vermişti. Bir ara halinde iyilik hisseder gibi oldu. Mescide gitti ve yakın arkadaşlarının yardımı ile minbere çıktı ve son vaaz ve nasihatlerini yaptı:

"Ey nas, benim öleceğimi düşünüp telâş ediyormusunuz. Hangi peygamber immeti içinde müebbet kaldı ki ben kalayım, Ben kâinatı yaratan Allaha kavuşmak şerefine cümledenizden ziyade müstahak bulunuyorum. Size bazı nasihatlerim var. Aranızda yaşayan muhacirlere hürmet ve ri-

ayet ediniz. Onlar Allah yolunda yerlerini yurtlarını terk edip buraya geldiler. Ey muhacirler! Ensar'a güzel muamele ediniz. Onlar size iyilik ettiler, sizi evlerinde barındırdılar, kendileri geçim sıkıntısı çekerken sizleri mallarına ortak ettiler. Ey nas, kimin üstünde bir hak varsa dünyanın rezaletinden çekinmeyip onu ada etsin. Zira ahiretin yanında dünya rezaletinin ehemmiyeti yoktur. Ne zulmediniz, ne zulme uğrayınız. Namazınıza ve elinizde bulunan kölelerinize dikkatli olunuz. Hakkı riayet eder, Allahın kullarını korursanız başınızda bulunan âmirler de öyle olur. Eğer siz zalim ve kötülüğe mail olursanız başınızdaki âmirler de o hal ve tavırda olurlar. Allah selâmeti ve rahmeti üzerinize olsun!"

Ulvi bir hitap: Allahın Resulü yüce Muhammet minberden ayrılrken bir an durakladı. zihninden çimşek gibi bir şey geçmişti: "Ey Allahın kulları! İçinizden her kimin arkasına vurmuz isem, işte arkam, gelsin vursun, helâllâşalım. Her kimin bende alacağı varsa, işte malım, gelsin alsın" dedi. Tarihin daha bir benzerini kaydetmediği bu ulvi hitap karşısında mescidi haşiyane bir sükût ve hicrîlik kapladı.

Bir hayret âni: Bir adam çıktı. Üç dirhem bir alacak iddiasında bulundu, derhal ödendi. Oteden perişan halli başka bir adam Peygambere doğru ilerledi ve: "Ya Resulallah, filân seferde elindeki değnek ile sırtıma vurmustun" dedi. Mescitte toplanmış olan ashop hayret içinde! Bu esnada Peygamber hiç teessüfletmeden "Ey hak sahibi mağdur insan! İşte sırtım ve işte değnek", o adam: "Ya Resulallah, sen benim çıplak tenime vurmustun". Peygamber: "Öyle ise yanına" dedi ve sırtındaki ihram indirdi.

İşte bu anda o adam "Ya Resulallah!" diye birdenbire kükredti, gözlerinden akar sular gibi bossanan yaşlarla Peygamberin tenini suladı. Vurmak için açılan sırtı öptü, öptü, öptü ve düştü bayıldı. Anlaşıldı ki maksadı yüzünü gözünü Peygamberin mübarek vücuduna sürüp o yoldan cehennem ateşinden korunmaktır.

Yüce arkadaşına: Yüce Peygamber bundan sonra Ayşe'nin bir gececik misafiri olmuştu. Zevcelelerini vesair alle efradını çağırtı. Kendilerinden hognut ve razı olduğunu söyledikten sonra insanlık haliyle bir kusuru olmuş ise haklarını helâl etmelerini rica etti ve "Hayatınız boyunca bir Peygamber karısı olmak şerefini unutmayınız" dedi. Sonra Fatma-

ya döndü; "Ey Resulallahın kızı Fatma! Seni ahiret gününün mesuliyetinden kurtaracak işler yap. Peygamber kızı olmak bir şey temin etmez, ben seni o günün dehşetinden kurtaramam" dedi.

Pazartesi günü: Haziranın sekizi ve günlerinde pazartesi. Endişeli saatlerdi o saatler, Allahın yüce Resulünün ahvalinde salâh görüldü. O da kendisinde bir sükûnet hissediyordu. Fakat kopacak büyük fırtınalardan evvel görülen bir sükûnettî bu.. Peygamber yanındaki sır kabına elini sokup serinliyordu. Bir ara için için ağlıyan sevgili Fatma'na döndü, baktı. "Ağlama kızım, bîban bundan sonra hiç ıstırak çekmeyecek" dedi ve kızının kulağına bir şey fısıldadı. Ağlıyan Fatma'nın yüzü güldü. Herkeste bir merak. Acaba Peygamberin kızına tevdi ettiği sır ne idi? Altı ay sonra bu sır çözüldü; "aile efradım içinde bana ilk kavuşacak olan sensin" demiş de Fatma ona gülmüştü. Az sonra Peygamberin nefesi ağırlaşmaya başladı. Bir ara elini semaya kaldırdı, üç kere parmağıyla esrar dolu semaya işaret etti, "Yüceler yücesi yoldaşa doğru" dedi. Mecalsiz eli yanına, ilâhî sırlarla dolu başı Ayye'nin kucacağına düğdü. Yeryüzündeki güneş özlediği yüce arkadaşına, Allahın huzuruna yükselirken gökyüzündeki güneş de o sırada zeval noktasına varmış bulunuyordu (Sene 632).

Medine'de telâs ve matem: Ayye'nin odasında sermedî hayata kavuşan Peygamber henüz altmış üç yaşına varmış ve siyah sakalina tek tük kır düşmüştü. Onun güzel yüzüne bakıp bakıp ağlıyan kadınların acıklı feryadı, etrafı kaplıyan hicrik sesleri büyük Peygamberin büyük ruhunu Allahına teslim ettiğini herkese anlatmıştı. Halk telâs içinde, matem büyüdükçe büyüyor. Heyecan son haddini bulmuş, haberi alan mecside koşuyor, fakat kimse Peygamberin öldüğüne veya öleceğine inanmıyor. Ömer bile bu inanmayanların içinde ve başında.

Ebubekir herşeye hâkim: O günlerde Ebubekir Medine'ye yakın bir köyde oturuyordu. Haberi alınca atına atladı. Mecidi. Sandete geldi. Kızının hücreesine girtili, büyük haberi gördü. Nâşının üzerindeki örtüyü kaldırdı. Müsterih ve nurlu bir çehre... Büyük dostunun mağara arkadaşının yüzünü, gözünü öptü. "Mâmatın da herâatın e'bi ter-temiz ve lâtif yâ Resulallah..." dedi ve yüzünü tekrar örttü. Sakin ve metin

olduğu halde kalabalığı yararak minbere doğru ilerledi. Ömerin elinde Bedir'de, Uhud'da salladığı, nice kelleler uçurduğu o kılıç, bir köşede dalgın dalgın duruyor. Ebubekir cesur ve vakur bir eda ve Allaha hamdû sena ile söze başladı ve dedi ki: "Ey insanlar! İçinizde her kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammet ölmüştür. Her kim Allaha tapıyorsa bilsin ki Allah bakidir, daimdir". Sözlerinin testirini anlamak için gözlerini halkın üzerinde söyle bir süratle delatırdıktan sonra; "Yâ Muhammet! Elbette ki sen de öleceksin, müşrikler de ölecektir. Ey müminler! Muhammet bir Peygamberden başka bir şey değildir. Ondan evvele de birçok peygamberler gelip geçmiştir, Muhammet ölürse veya öldürülürse geri mi döneceksiniz?" Ebubekir, gürlü gürlü okuduğu ve hakikatin kendisi olan bu ulvi ve ilâhî hitap Ömer'in aklını başına toplamağa, Peygamberin öldüğüne inanmayanların heyecanını yatıştırmağa, şaşkınlıklarını gidermeğe kâfi geldi.

Makber olan gelin odası: Vatan hasretiyle gönüllerin perişan olduğu ilk hicret günlerinde Ebubekir'in genç ve güzel kızı Ayye için inşa olunan gelin odası şimdî Peygambere makber olmuştu. Allahın Resulü nereye defnolunacaktır? Ashap arasında bu yüzden ihtilaf çıktı. Hemşerileri onu Mekke'ye, doğduğu yere nakletmek istediler. Medine'liiler; "o bizindir, bizde kalacaktır" dediler. Nihayet Ebubekir son sözdünü söyledi. Büyük dostu ona "her peygamber öldüğü yerde defnolunur" demişti.

En yakın akrabaları onu yıkadılar, kefenlediler ve vasiyeti mucibince rahat yatağında yirmi üç sene içinde yaşadığı sırlarla başbaşa, yapayalnız bıraktılar. Ertesi salı günü güneşle beraber Medine ahalisi üçer erkekler, arkadaş kadınlar, daha sonra çocuklar dışıer, üçer, dörder, beşer, grup grup hücreye girip imam-sız cenaze namazını kıldılar. Çünkü o Müslüman ümmetinin imamı idi, kimse onun önlüve gecip imam olamazdı. Halkın bu ziyareti akşam gün batıncıya kadar devam etti. Karanlıkların bastırıldığı o günün otağına vâkıf olan mezarına, hem de vâtağıyla birlikte mübarek nâşını yerleştirdiler. Her fani gibi üzerine maddelî aslıyesi olan toprakla örttüler. Avşo ile herâatının on senesini geçirdiği bu gelin odası şimdî Peygambere makber, bütün Müslümanlara mâhedolmuştu.

Allahın salât ve selâmı üzerine olsun
Yâ Resulallah.